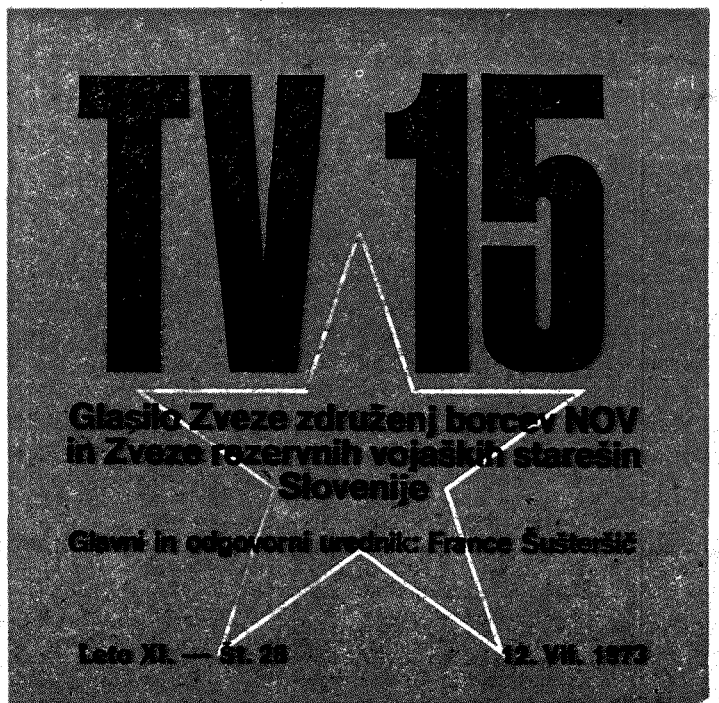

Z obiska po bratski Makedoniji (beri reportažo Silva Terška na 13. strani!)

Varujte priborjene pridobitve!

IZ TITOVEGA GOVORA OB PROSLAVI 30-LETNICE BITKE NA SUTJESKI

Doslej še ni bilo lepše, veličastnejše proslave dneva borca od letošnje v Tjentištu ob proslavi tridesetletnice slavne bitke na Sutjeski. Kaj nam je pomenila Sutjeska, kaj nam pomeni in kaj nam bo zmeraj pomenila, pa je najbolj jasno in prepričevalno povedal tovariš Tito, zmagovalni, legendarni vojskovodja. Predvsem je poudaril, da bomo zmeraj vsi dolžni, ne le rod, ki se je tedaj bojeval na področju Sutjeske, klanjati se spominu tistih borcev, ki so nam izvajali, kar imamo dandanes. Bili so zgled, kako se je treba bojevati za svobodo, bratsko enotni, čeprav so bili pripadniki vseh naših narodov. Tam sta se kovala bratstvo in enotnost naših narodov, skovala se naša največja pridobitev, trdna kot jeklo. Ne bomo dopustili, da bi nam kdorkoli krhal to našo največjo vrednoto!

Bitka na Sutjeski je imela velikanški vojaški in politični pomen. Zakaj izvajamo zmaga je omogočila, da je resnica o naši narodnoosvobodilni vojni prodrla po svetu. Dotlej so slepili svet, češ da se v Jugoslaviji bojujejo proti okupatorju četniki in razni drugi izdajalci. Svet je tudi zvedel, da so se naši borci brez vsake tuje pomoči bojevali proti izredni številni premoči sovražnika, oboroženega z vsem mogočim, sodobnim orožjem, zgolj s puškami, ki so jih iztrgali sovražniku iz rok.

Naši borci so se tedaj bojevali — ne zase, marveč za našo prihodnost. Nihče izmed njih ni vedel, ali bo doživel prihodnji dan. Nihče ni mislil nase. Vsi so se bojevali za enakopravnost naših narodov, za lepšo prihodnost, za novo družbeno ureditev. Kakšen peklenški načrt je imel sovražnik, da bi nas uničil in s kakšnimi strahotnimi silami nas je napadel, so prav pokazale šele v novem času listine iz tistega obdobja. Sovražnik je zagrešil strahotna zverstva, se znašal tako nad nemočnimi ranjenci in prebivalstvom, česar sploh ni mogoče opisati. Toda naši borci so dokazali, da so bili močnejši, ker so bili ljudje, ker so se zavedali, za kaj so se bojevali, tako

da so prebili vse sovražnikove jeklene obroče. To naj bo tudi nauk za prihodnost.

Naša domovina je zdaj enotna. Po vojni smo dosegli velikanške uspehe. Naša skupnost je enotna prav zaradi takšnih bitk, kakršna je bila na Sutjeski. Bilo je več podobnih bitk po vsej državi, da je iz njih zraslo to, kar imamo. Ze tedaj je bila jasna naša razvojna smer, namreč da delavski razred, tisti, ki ustvarja gnotne dobrine, postane poglavitna sila naše družbe ter uveljavi pravice, ki mu gredo. To pa zdaj zajema osnutek nove ustave.

Znano je, da smo narodnoosvobodilno vojno nastopili z 12.000 člani partije in okrog 30.000 skojevci. Za vso državo je bilo to številčno malo. Toda to je bila popolnoma enotna, trdna partija. Iz vojne smo izšli s sto in sto tisoči komunistov. To pomeni, da so komunisti dobro delovali pred vojno in da so si med vojno prizadevali biti zgled vsem.

In dandanes? Vsa domovina se je korenito prerodila. Kdo je to naredil? To je delo našega delavskega razreda, naših delovnih ljudi, naših narodov. Potemtakem si morajo komunisti tudi dandanes tako kakor pred vojno in med njo prizadevati, da so enotni in

složni ter zgled drugim. Nekaj časa so se pri nas dogajale napake. Zdaj pa je Zveza komunistov spet močna in varuje bratstvo in enotnost naših narodov, brani našo državo pred vsakomur, ki bi se zalezel proti njeni enotnosti ali skušal spodkopati njeno nedotakljivost ter neodvisnost.

Tovariš Tito je poudaril: Zahtevam od komunistov, zlasti od borcev na Sutjeski in Neretvi, od borcev po vsej naši državi, da varujejo te pridobitve, da so v prvih vrstah boja Zveze komunistov ter da se odločno bojujejo za to, po čemer dandanes težimo! Dragi moji tovariši, borci, ki ste tu prelivali kri in vsi borci, ki ste prelivali kri po vsej naši domovini, vi morate budno paziti, da nam nihče ne razbije tega, za kar ste se bojevali!

Zdaj smo pred velikimi nalogami. Pripravljamo se na deseti kongres Zveze komunistov Jugoslavije in kongres po republikah ter se pripravljamo na sprejetje nove ustave. Ne bi pa smeli gledati na vse naloge tako, kakor da se morajo vselej za vse bojevati samo komunisti. Vsak naš občan se mora zavedati, da mora sodelovati pri ustvarjanju novih družbenih razmerij in skupnega življenja naših narodov. Ne sme nikomur dovoliti, da bi kdo blatil naš boj in vse to, kar smo dosegli. Povrh vsega smo si z narodnoosvobodilno vojno in s povojnim razvojem pridobili velikanski ugled na svetu

Jugoslavija je med neuvrščeni državami pobudnica politike neuvrščeno-
sti, kar nam narekuje velike naloge in
dolžnosti. Kakor smo se med vojno s
puško v roki bojevali za mir proti za-
vojevalcu, tako se nenehno ves čas po
vojni bojujemo za mir na svetu. Zeli-
mo mir, da bi zavladali boljši odnosi
med narodi, ljudmi in državami. Hoče-
mo, da bi nezadostno razvite dežele
uživale podporo tistih, ki so jih
včasih kot svoje kolonije izkoriščali in
ropali. Tisti, ki so zdaj bogati, so dolžni
nekaj prispevati za razvoj nerazvitih.

Končno je tovariš Tito poudaril, da moramo misliti tudi na to, da dandanes žal dela v tujini več kot 700.000 naših ljudi. Nič hudega bi ne bilo, če bi odhajali v tujino za zaslužkom le ljudje iz revnih krajev, da bi si malo opomogli. Toda obžalovati je treba, da domovino zapuščajo strokovnjaki s srednjo in visokošolsko izobrazbo. Sicer bo v našo korist, da se bodo še nadalje usposobili. Toda prizadevati si bomo morali, da bomo primerno nagrajevali naše ljudi, tako da bodo ostajali doma. Seveda pa imamo težave, ker smo se prejšnje čase malo preveč zagnali naprej. Mislili smo, da je dovolj izdajati le dekrete. Zdaj pa si moramo prizadevati, da bo vse urejeno smotno, ustvarjati takšne razmere, da se bodo naši ljudje vračali v domovino. Prav tako moramo odločno odpravljati vse napake, ki so se pokazale doslej, in ne dopuščati, da bi se kdo bogatil na račun tujega dela. Vsak mora biti nagrajen po svojem delu, ne na račun drugega.

OBVESTILO BORCEM 14. IN 15. DIVIZIJE

V nedeljo, 15. julija letos praznujemo v Žužemberku 30. obletnico ustanovitve 14. in 15. divizije.

Vabimo borce vseh brigad obeh divizij, da se proslave udeležijo!

Odbori brigad organizirajo prevoz iz svojih domaćinskih občin. Iz Ljubljane odhod avtobusov 15. julija ob 7.15 s Trga revolucije.

Informacije dobite po telefonu 23-092.

Odbor za proslavo v Žužemberku

OBVESTILO BORCEM TOMŠIČEVE BRIGADE

V nedeljo, 15. julija letos praznujemo v Žužemberku skupaj z borci 14. in 15. divizije 31. obletnico ustanovitve brigade. Prevoz iz Celja, Kočevja, Maribora in Velenja je organiziran. Iz Ljubljane odhod avtobusov ob 7.15 s Trga revolucije.

Udeležite se naše skupne proslave!

Odbor I. SPUB Tone Tomšič

besede in dejanja

ZAHTEVAM, DA OBVARUJEMO PRIDOBITVE

Jaz zahtevam od naših komunistov, zlasti pa od borcev s Sutjeske in Neretve, od borcev širom po naši deželi, iz Hrvaške, Srbije, Slovenije, Črne gore, Bosne in Hercegovine in vseh delov naše dežele — zahtevam od njih, da obvarujejo te pridobitve, da so v prvih vrstah boja zveze komunistov in da se vztrajno bojujejo za tisto, k čemur danes stremimo. Dragi moji tovariši borci, vi, ki ste tukaj prelivali kri, in vsi borci, ki so prelivali kri širom po naši deželi — ste dolžni, da budno pazite, da nam nihče ne poruši tistega, za kar smo se bojevali. Iz govora predsednika Tita na Tjentištu

PRESEGLI SO PROIZVODNJO ZLATA

V rudarsko topilniškem bazenu Bor so presegli proizvodnjo zlata, srebra in selena. V prvih letošnjih petih mesecih so proizvedli 35800 kilogramov teh kovin oziroma za 5000 kilogramov več kot je bilo predvideno. Zlata so pridobili več za 27,17 %, srebra za 40,36 % in selena za 5,88 %.

NIN — 8. VII. 1973

HITREJŠI OD SVETOVNEGA POPREČJA

Jugoslavija se je v povojnem obdobju temeljito gospodarsko in družbeno spremenila. V mnogih državah so za tak razvoj, kot ga je Jugoslavija dosegla v 28 letih, rabili trikrat dalj. Gospodarski raz-

voj Jugoslavije je bil hitrejši, kakor svetovno povprečje ter razvoj razvitih in nerazvitih držav. Zato spada Jugoslavija med države, ki so zmanjševale relativno razliko v razvojni stopnji v primerjavi z razvitimi državami, pravijo izhodišča za pripravo stališč in sklepov desetega kongresa ZKJ.

Delo — 7. VII. 1973

BOLEHANJE ZARADI DELA

Med avtomehaniki, ki so zaposleni v družbenem sektorju, je vse več takih, ki po odhodu iz servisa nadaljujejo s popraviljem vozil, toda tokrat v lastni režiji in za svoj žep. Da bo nadloga še večja, so v zadnjem času zabeležili še zvišanje bolehanja, toda ne zaradi bolezni, marveč zaradi dela.

Politika ekspres — 3. VII. 1973

Predsednik skupščine SR Slovenije Sergej Kraigher je v vili Podrožnik predvčerajšnjim izročil **Vidi Tomšiču**, znani borki, revolucionarki in politični delavki, odlikovanje red junaka socialističnega dela, s katerim jo je odlikoval predsednik republike, maršal Josip Broz Tito ob njeni šestdesetletnici. Čestitamo!

V Beogradu so na razširjeni seji izvršnega biroja predsedstva ZKJ, ki so se je udeležili tudi predstavniki sveta ZSJ, ocenili dosednji potek družbene akcije za gradnjo stanovanj, namenjenih delavcem, in ugotovili, da smo pri tem dosegli prve uspehe. Poudarili so, da bi lahko tudi s sredstvi, ki so zdaj na razpolago za stanovanjsko gradnjo, zgradili več stanovanj za delavce, če bi se nagleje spreminjala celotni sistem in politika stanovanjske gradnje. Bistvenega pomena je, da bi z gospodarskimi in drugimi ukrepi spodbudili proizvodnjo gradbenega materiala, racionalizacijo in večjo produktivnost dela pri gradnji stanovanj, zagotovili urbanistične in druge pogoje, s katerimi naj bi vplivali na povečanje stanovanjske gradnje in stabilizacijo cen stanovanj.

V Beogradu je bil podpisan dogovor o izboljšanju kmetijstva, ki so ga podpisali pooblaščen predstavniki vseh republik in pokrajin, predvideva ukrepe za hitrejši razvoj kmetijstva, tako v družbenem kakor tudi v zasebnem sektorju. Po tem dogovoru so republike in avtonomni pokrajini prevzele obveznost, da bodo do konca 1975. leta, zagotovile letna vlaganja v znesku 2 milijardi dinarjev na družbenih in 2,2 milijarde dinarjev na individualnih posestvih, po cenah iz leta 1970. Dogovor posebej zagotavlja dodatna sredstva v znesku 500 oziroma 700 milijonov dinarjev glede na cene v letu 1973. Vložili bi jih v povečanje pridelka pšenice, sončnic, sladkorne pese in mleka na družbenih posestvih.

Svet ZSJ zahteva, naj republike sklenejo dogovor o obremenitvi osebnih dohodkov, zakaj nihče ne more zanikati dejstva, da so tako gospodarstvo kot dohodki zaposlenih ta čas preobremenjeni z različnimi davki, stabilizacijskimi in varčevalnimi prispevki. Sindikati vztrajajo, da republike in pokrajini sklenejo dogovor o zgornji meji obremenitev skladov gospodarstva in dohodkov občanov najpozneje do konca tega meseca. Predstavniki pristojnih zveznih organov pa trdijo, da to ni mogoče storiti pred letošnjim oktobrom.

V Helsinkih so zaključili prvi del evropske konference o varnosti in sodelovanju, ki se jo je bilo udeležilo 33 evropskih držav ter ZDA in Kanada. Začela se je pod predsedstvom finskega zunanjega ministra Karjalainena, ki je izrazil prepričanje, da bo konferenca popolnoma uspeša. Dejal je, da so na konferenci prisotne vse države, ki so izrazile pripravljenost prizadevati si za doseg skupnega cilja. To pomeni, je dodal, da vse države lahko pripomo-

rejo k uspehu konference, ki bo tako postala konferenca vseh, ne pa le maloštevilnih držav ali skupine držav. »Naše sodelovanje ni uperjeno proti nobeni državi ali celini, temveč je prispevek za mir in varnost v svetu. Konferenca temelji na suverenosti, neodvisnosti in popolni enakopravnosti vseh udeležencev in se odvija zunaj vojaških blokov.« Otvoritveni govor je nato imel finski predsednik Kekkonen, ki je dejal, da nima ta konferenca nobenih precedensov v zgodovini Evrope. Ne gre za zasedanje zmagovalcev ali vesele. Gre za prizadevanje vseh vlad, na osnovi medsebojnega spoštovanja in enakopravnosti, da bi rešili nekaj življenjskih vprašanj, ki tarejo svetovno skupnost. — Govoru podpredsednika ZIS in zveznega sekretarja za zunanje zadeve Miloša Minića, ki ga je imel na konferenci v Helsinkih, so še zlasti veliko pozornost posvetili v italijanskem tisku in sicer ker se je zavzel — v skladu s politiko neuvrčenosti svoje države — da bi odpravili bloke, tako vojaške kot gospodarske. Pozornost konference je usmeril na Sredozemlje in probleme na drugih koncih sveta.

Povsod po Srbiji so slovesno praznovali 32-letnico vstaje srbskega naroda. 7. julija pred 32 leti je Zika Jovanović — Španac izstrelil prvi naboj iz partizanske puške v sovražnika v Beli Crkvi. Tu je bila tudi osrednja proslava 32-letnice vstaje srbskega naroda, ki se je je udeležilo zelo veliko ljudi iz bližnjih in daljnih krajev.

Predsednik Tito je prejel od predsednika republike Čila Salvadora Allendeja brzojavko, v kateri med drugim piše: »V imenu čilskega ljudstva, vlade in v lastnem imenu se najprisrčneje zahvaljujem za izraze vaše solidarnosti ob novi zmagi naših demokratičnih sil nad protirevolucionarnim sovražnikom. Oborožene institucije in ljudske organizacije so zadušile poskus fašistov. Vi sami najbolje veste, koliko žrtev zahteva revolucionarni boj, in da ni ovir, ki jih ljudstvo ne bi bilo pripravljeno preskočiti pri delu za lastno prihodnost v okviru spoštovanja demokracije in svobode.«

Po dolgi in težavni pogajanji o vladnem programu in porazdelitvi ministrskih mest je Rumorju le uspelo, da je sestavil novo italijansko levo sredinsko vlado. Novo vlado sestavlja 16 demokratičnejših, šest socialistov, štirje socialdemokrati in dva republikanci. Ministrstvo za zunanje zadeve je prevzel krščanski demokrat Aldo Moro. — Na prvi seji novoizvoljenega deželnega sveta Furlanije — Julijske krajine so izvolili Alfreda Berzantija (KD) za predsednika, Pittonija (PSI) in Moschionija (KPI) pa za podpredsednika, za tajnika pa Slovenca Dušana Lovriha.

Na povabilo predsednika Tita je dopotoval na Brione na tridnevni obisk prvi sekretar madžarske socialistične delavske partije Janos Kadar. Predsednik bosta izmenjala stališča o dvostranskih odnosih, aktualnih mednarodnih problemih ter o odnosih v mednarodnem komunističnem in delavskem gibanju.

V Bagdadu so ustanovili posebno sodišče, ki je sodilo šefu iraške varnostne službe, polkovniku Nazimu Kazarju in drugim zarotnikom, ki so ubili člana sveta revolucionarnega poveljstva in obrambnega ministra Hamada Sehaba in še dva višja oficirja. »Cilj zarotnikov je bil uveljaviti reakcionaren in imperialističen vpliv v Iraku,« izjavlja predstavnik stranke Baas.

Francoska vlada je začasno prepovedala plovbo v tako imenovani »specialni coni« okrog otoka Mururoa, in sicer od 11. julija dalje. Prepoved naj bi veljala vse dotlej, dokler ne bi sporočili »konca nevarnosti«. V dekretu o prepovedi plovbe je tudi rečeno, da ima poveljnik francoskega raziskovalnega centra na Pacifiku pooblastilo, da »stori vse potrebno« proti tistim ladjam, ki bi le poskušale kršiti določilo. To kaže, da bo Francija, kljub ostrem protestom Avstralije, Nove Zelandije, Japonske in nekaterih držav Južne Amerike, opravila načrtovani jedrski poskus na južnem Pacifiku na svoj državni praznik — 14. julij, dan Bastilje.

V Vojvodini se je začela letošnja žetev, ki bo, kot pravijo, izredno bogata, saj bo hektarski donos od 40 do 50 metrskih stotov. Na površini 380.000 hektarov naj bi letos v Vojvodini, po oceni strokovnjakov, poželi več kot 140.000 vagonov pšenice.

Obeti z zahoda

Naša zahodna sosedja, Italija, je skoraj po mesecu dni brezvladja dobila svojo novo vlado, petintrideseto po drugi svetovni vojni, na katere čelu je izkušeni 58-letni politik Mariano Rumor, ki je zdaj že četrtič na italijanskem krmilu.

Prvič je vodil krščanskodemokratsko vlado leta 1968, drugič in tretjič pa leta 1970 koalicijo strank levega centra. Tako je tudi sedaj: Italija je vnovič dobila vlado, ki jo sestavljajo predstavniki štirih strank — krščanskodemokratske, socialistične, socialdemokratske in republikanske. Prve tri predstavljajo skupaj s komunistično partijo najmočnejše politične sile v Italiji, medtem ko so republikanci manjša skupina. Ravno ta mešani sestav nove italijanske vlade obeta razrešitev številnih problemov, ki ta čas tarejo Italijo. Poprejšnja vlada Giulia Andreottija, ki je odstopila 12. junija, je bila namreč zaradi svojega ozkega, sredinskega sestava nesposobna izpolniti potrebne reforme.

To je spoznala vodilna italijanska stranka — krščanska demokracija, ki se je pred mesecem dni sestala na svojem kongresu in se odločila za ponovno sodelovanje z levimi italijanskimi strankami (razen s komunisti). Premier Andreotti je moral odstopiti in sledili so enomesečni posveti z drugimi strankami, ki so nekaj časa že grozili podaljšati italijansko politično krizo — povezano z gospodarsko, socialno in finančno krizo (s padcem Andreottija je na primer sovpadel tudi padec vrednosti italijanske lire) — v nedogled.

Sestav nove italijanske vlade je obetaven, saj se v njej pojavljajo številni priznani in ugledni politiki, kot Aldo Moro (zunajni minister), Emilio Colombo (finančni minister), socialist Giolitti (minister za proračun in gospodarsko planiranje) itd.

Kot glavno nalogo si je nova vlada zadala, da najde izhod iz težavnega gospodarskega in finančnega položaja, da ublaži grozečo inflacijo, uredi zdravstveno službo in se — ne nazadnje — upreti se razraščajočemu nasilju neofašističnih sil. Pričakovati je, da se bo zavzemala tudi za čim boljše odnose z našo državo — in v tej zvezi bo prav gotovo zanimivo spremljati njene korake na področju razreševanja manjšinskega vprašanja. Ni izključeno, da bi tu utegnilo priti do kakšnih pozitivnih premikov.

Približno ob istem času, ko je nova italijanska vlada prisegla pred pred-

sednikom italijanske republike Leonejem, so prisegli tudi novi člani deželnega sveta (parlamenta) Furlanije — Julijske krajine, torej dežele, kjer žive naši zamejski rojaki. Med novimi člani sta tudi dva Slovenca, Lovriha (ki je bil izvoljen kot kandidat KP Italije) in dr. Štoka (izvoljen kot kandidat slovenske skupnosti). Oba sta prisegla najprej v svojem materinem jeziku, slovenščini, nato pa šele v italijanščini.

To je bil za Slovence v Italiji nedvomno zelo pomemben trenutek — pomemben še toliko bolj, ker je bil Lovriha hkrati izvoljen za enega izmed štirih tajnikov deželnega sveta, kar se je tokrat prvič zgodilo. Deželni svet, ki ga sestavljajo predstavniki različnih strank, s tem nedvomno odpira nove možnosti za razreševanje nerešenih vprašanj manjšine v Italiji — in glede na to, da je Italija dobila novo vlado, ki jo sestavljajo predstavniki strank levega centra, je povsem možno, da bo to razreševanje dobilo tudi širšo podporo.

Dejstvo je namreč, da naši zamejski rojaki še niso dobili vseh pravic, ki jim pripadajo. Morda še najslabši je položaj beneških Slovencev, ki so brez šol in praktično brez pravice, da se izražajo v svojem materinem jeziku. Goriški in tržaški Slovenci imajo sicer nekaj več pravic, so pa nenehno izpostavljeni grobim napadom skrajno desničarskih, neofašističnih sil. Če bo nova italijanska vlada odločnejša, na stopila proti tem silam — in to je obljubila — potem je moč pričakovati vsaj strpnejši, demokratični dialog o pravicah Slovencev v Italiji. Prav gotovo pa bosta oba slovenska predstavnika v deželnem parlamentu storila vse, da ta dialog naposled ne bo ostal brez rezultatov.

Naša država je od nekdaj kazala posebno zanimanje za dogajanje na njenih zahodnih mejah. Tu so se, kot je znano, pred leti odprli številni mostovi sodelovanja: z odprtimi mejami se je razvila obojestranska trgovinska in gospodarska menjava, ki prinaša koristi obema stranema. Vendar pa ob vsem tem obstaja nekaj vprašanj, še naprej odprtih. Pričakujemo lahko, da nova italijanska vlada nanje ne bo pozabila — zaradi dobrih sosedskih odnosov, zaradi številnih skupnih interesov, ki nas povezujejo v evropskem in sredozemskem prostoru — pa tudi zaradi bridkih izkušenj preteklosti, ki je ta vprašanja pustila odrti.

Družbeni pretresi

Zelena celina, Latinska Amerika, doživlja ta čas velike družbene pretrese, ki morda že napovedujejo večje spopade: vre v Čilu, Urugvaju, Argentini, Peruju in še drugje. Zdi se, kot da je stopila ta toliko časa pozabljena celina v veliko obdobje svojega preporeda, ki je segel daleč v svet.

Čilski predsednik Allende, socialist, ki vlada s pomočjo koalicije levih, naprednih strank, je javno priznal, da doživlja Čile morda odločilno družbeno krizo. Del vojske, ki je bila doslej vselej v celoti zvesta vladajočemu režimu, se je uprl in skušal izvesti vojaški udar, ki pa je — kljub temu, da je imel podporo desničarskih sil, bogatih slojev in najbrž tudi koga od zunaj — spodletel, vendar s tem vseh nevarnosti še ni bilo konec. Opozicijske stranke, ki imajo v parlamentu večino in ki zastopajo čilske meščanske sloje, so Allendeju že napovedale neizprosno boj. Allende lahko s svoje strani računa le na eno podporo — delavcev, ki

so se v celoti postavili na njegovo stran. To pomeni, da se obeta oster spopad med posameznimi razredi čilske družbe.

Podobno se utegnejo razvijati dogodki tudi v Urugvaju, kjer je predsednik Bordaberry z državnim udarom uvedel osebno diktaturo, pa pri tem naletel na enodušno obsodbo delavcev. Ti so, ob sodelovanju s študenti, sprožili široke stavke, ki že preraščajo v odkrit spopad z oblastjo.

V Argentini se je po 18 letih izgnanstva vrnil domov nekdanji predsednik Peron, potem ko je bil za novega predsednika izvoljen predstavnik njegovega gibanja Campora. Toda peronistično gibanje se je v času Peronove odsotnosti korenito spremenilo, se preželo z željami po obsežnih družbenih spremembah, po vključitvi delavcev v upravljanje dežele. V Peruju je predsednik Alvarado že začel uvajati samoupravljanje delavcev in podjetij. In kaže, da ne bo osamljen v Latinski Ameriki.

Hkrati s notranjimi spremembami prihaja v Latinski Ameriki do pomembnih zunanjih sprememb. Skoraj vse države zelene celine zahtevajo, da se povsem spremeni organizacija ameriških držav, v kateri je imela doslej vodilno — recimo — točneje »žandarsko« — vlogo severna Amerika. Ena za drugo vzpostavljajo, kljub grožnjam ZDA, odnose z »izobčenko« Kubo. In ena za drugo se odločajo za politiko neuvrčenosti ter prijavljajo svojo udeležbo na 4. konferenci šefov držav in vlad neuvrčenih držav, ki bo septembra v Alžiru.

KOMENTATOR

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—
Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOK«

Podoba rezervnega starešine - komunista

V torek, 10. julija je bila v Ljubljani razširjena seja predsedstva republiškega odbora ZRVS Slovenije, ki so se je poleg predstavnikov občinskih in osnovnih organizacij rezervnih starešin iz vse republike kot gostje udeležili še sekretar sekretariata CK ZKS Franc Šetinc, podpredsednik skupščine SRS Stane Markič in predsednik zveznega odbora ZRVS Jugoslavije generalpolkovnik Milutin Morača.

Uvodno analizo nadaljnjih nalog v zvezi z izvajanjem akcijskega načrta ter strokovnega usposabljanja in analizo družbenopolitične aktivnosti članov ZRVS Slovenije je podal predsednik republiškega odbora ZRVS Slovenije inž. Slavko Korbar. Poudaril je, da znanstvena in tehnološka revolucija, novi taktični in strateški vidiki morebitnih spopadov zahtevajo tudi sodobnejše prijeme v izobraževanju starešin. S tega vidika je potrebno preučevanju vseh novosti na področju obrambnih priprav. V izvajanju splošno vojaškega in idejnopolitičnega izobraževanja ZRVS ne moremo mimo sodobnejših načinov, še toliko bolj, ker jih je nujno treba vgrajevati v naš koncept splošnega ljudskega odpora. Moralnopolitična zavest in socialistična pripadnost večine članstva ZRVS, patriotizem in pripravljenost storiti vse za obrambo svoje domovine, omogočajo take posege v množičnem smislu. To med drugim dokazuje tudi dejstvo, da se je letos kar 10.000 rezervnih vojaških starešin udeležilo orientacijsko-taktičnih pohodov.

Ko je inž. Korbar govoril o družbenopolitični aktivnosti rezervnih vojaških starešin, je posebej poudaril, da je za vsakodnevno politično delo ZRVS poleg organiziranih političnih akcij izrednega pomena aktivnost slehernega starešine v sredini, kjer živi in dela. Pri tem je pomembno, da je rezervni starešina delaven tudi v drugih družbenopolitičnih organizacijah, predvsem pa, da ima take kvalitete, ki so potrebne za člana Zveze komunistov. Ob tem je dejal:

»Danes je v SR Sloveniji med rezervnimi starešinami okoli 25 odstotkov članov ZKJ. S takim stanjem ne moremo biti zadovoljni. V prvi vrsti gre tu za vodenje načrtnih kadrovske politike na obrambnem področju ter za odgovornost vseh komunistov, ki delamo v obrambnih strukturah. Brezbržen odnos do tega vprašanja bi lahko imel težke posledice za izvajanje progresivne, samoupravne socialistične politike v splošnem ljudskem odporu. Rezervni starešine že v miru opravljajo pomembne in odgovorne naloge v okviru

obrambnih priprav, ta odgovornost pa bi se v primeru vojne še stopnjevala. Zato je treba z organizirano, že začeto akcijo izboljševanja politične sestave rezervnih vojaških starešin nadaljevati.

Do nedavnega v večini občin niso imeli zadostnega pregleda nad svojim članstvom in nismo natančno vedeli, kje vse se starešine udeležujejo, kakšna je njihova aktivnost in na katera mesta bi jih kazalo v večji meri vključiti. Predvsem bi rad poudaril, da tu ne sme iti za kampanjsko akcijo. Obnavljanje politične sestave naše organizacije bo trajalo dalj časa, odvijati se mora kontinuirano, s tem da se začne z vzgojo mladega človeka v šoli, med služenjem vojaškega roka in kasneje v partizanskih enotah ter v okviru ZRVS.

Kot metodo dela, ki vodi k večji naslonitvi ZRVS na ZK v občini, naj omenim aktivne rezervnih vojaških starešin — članov ZK, ki so pomembno mesto političnega dogovarjanja na področju obrambnih priprav v občini in mesto, kjer uspešno rešujejo že omenjena vprašanja politične sestave našega kadra. Mislimo, da bi bila ustrezna sugestija po partijski liniji v tem pogledu po občinah zelo umestna. V nekaterih občinah so take aktivne že ustanovili. Doseženi so začetni uspehi, ki so spodbudni, kažejo pa, da bo treba še bolj načrtno in organizirano skrbeti za idejnopolitično vzgojo zlasti mlajših rezervnih starešin.

Končno je predsednik republiškega odbora ZRVS Slovenije inž. Slavko Korbar govoril še o nalogah ZRVS v prihodnjem obdobju in pri tem poleg široke aktivnosti rezervnih vojaških starešin v pripravah za sprejem nove ustave SFRJ in republiške ustave ter poleg nalog pri realizaciji platforme ZKJ za pripravo stališč X. kongresa ZKJ še posebej opozoril na aktivnost rezervnih starešin pri izgradnji sistema splošnega ljudskega odpora, varnosti in samozaščite. Dejal je:

»Marsikje so se že v dosedanjih prizadevanjih pri ustanavljanju aktivov v krajevnih skupnostih slišali pri-

Na seji predsedstva RO ZRVS Slovenije sta bila kot gosta tudi sekretar sekretariata CK ZKS Franc Šetinc in predsednik zveznega odbora ZRVS Jugoslavije generalpolkovnik Milutin Morača (skrajni desni).

govori, češ da gre za majhno število članov, starešin. Ponovno poudarjam, da rezervni vojaški starešine svoje naloge lahko uspešneje rešujejo tam, kjer jih je v osnovni organizaciji manj, kot pa tam, kjer jih je več. Vsak posamezni starešina mora dobiti svoje mesto tako v ZRVS kot nasploh v pripravah na SLO. Zaradi tega moramo nenehno krepiti in razvijati položaj in vpliv člana ZRVS, da postane odločujoč dejavnik v življenju in delu organizacij rezervnih starešin. Samo dinamična in ciljna organizacija je lahko akcijsko sposobna in učinkovita, uživa politični ugled v sredini, kjer deluje, ter tako postaja s svojim mestom v družbi zanimiva za zbiranje mlajših starešin.

Široke razprave, ki se je razvila po tej analizi predsednika, se je udeležil tudi sekretar sekretariata CK ZK Slovenije Franc Šetinc. Že takoj je dejal, da bodo njegove misli v bistvu le dopolnile, morda tudi ponovile, ki jih je že zapisal v aktualnih komentarjih, ki jih piše za Našo obrambo. Poudaril je, da CK ZKS čuti podporo svoji politični usmeritvi, ki mu jo daje zveza rezervnih vojaških starešin Slovenije, in da je aktivnost rezervnih starešin v ZKJ in ZKS izredno pomembna, čeprav naj si rezervni starešine prizadevajo, da bo ta podpora v prihodnje še bolj konkretna, da bodo vključeni v vse akcije komunistov. Predvsem je ta podpora nujna v aktivnostih po pismu tovariša Tita. Tovariš Šetinc je dejal, da nekateri uporabljajo pismo za ostre besede, drugi za pesimizem, so pa tudi taki, ki ob njem zamahujejo z roko, češ da bo vse to minilo, potem pa bo šlo naprej spet po starem. Vendar se je treba zavedati, da je pismo marksistična, revolucionarna kritika razmer v preteklosti, in če ga tako razumemo, potem ni napisano samo za včeraj, ampak tudi za jutri, torej ga je treba jemati kot nekaj trajnega. Zdej govorijo, da je pismo treba vnovič prebrati, prebrati vsem; a ne gre za to — pismo je namreč treba preanalizirati in ugotoviti, ali ga uresničujemo.

Sekretar sekretariata CK ZKS Franc Šetinc je izrazil vse priznanje za pomembne dosežke ZRVS, za vso njeno aktivnost pri usposabljanju rezervnih starešin in tudi vseh drugih v splošnem ljudskem odporu. Dejal pa je, da družbenopolitične aktivnosti in idejnopolitične vzgoje članstva ZRVS ne bi smeli zreducirati zgolj na dejavnost znotraj organizacije. Rezervni starešine se morajo aktivirati tudi v ZK, SZDL, sindikatih in povsod drugje. Soglašal je z ugotovitvijo, da je nujno potrebno posvečati vso pozornost oblikovanju idejnopolitične podobe rezervnih starešin, saj moralnopolitična podoba rezervnega starešine nikakor ne bi smela zaostajati za moralnopolitično podobo komunista. Seveda pa tega ne bo moč doseči prek noči in tudi ni le krivda samo rezervnih starešin, da si nekateri niso znali poiskati poti v družbenopolitično dejavnost ali v Zvezo komunistov; križdo je treba iskati tudi drugje.

Tovariš Šetinc je menil, da so bile doslej pomanjkljivosti pri oblikovanju moralnopolitične podobe starešin že v tem, da so bili na naborih zanemarjeni tisti fantje, ki so se izkazali že v šolah in bili tam celo sprejeti v ZK, in jih na naborih niso usmerili v šole za rezervne oficirje oziroma vojaške šole, medtem ko se je dogajalo, da so šli v te šole taki, ki so izhajali iz malomeščanskih plasti. Seveda pa to ni krivda

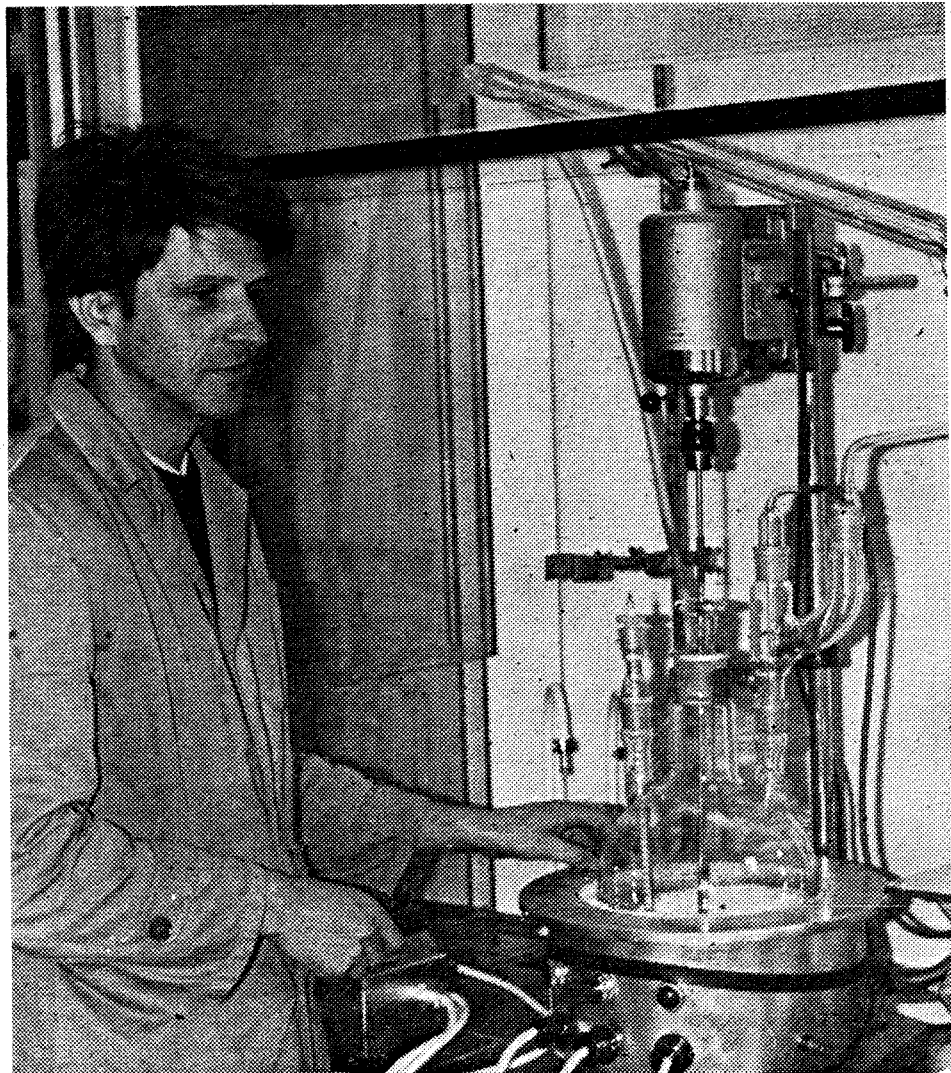
nabornih komisij, temveč vseh za to odgovornih dejavnikov, seveda tudi organizacije rezervnih vojaških starešin.

Rezervni starešine in njihove organizacije imajo nadvse pomembno vlogo tudi pri ustvarjanju in razširjanju sodobne propagande za razne vojaške šole, je med drugim dejal tovariš Šetinc. Armadi je treba pomagati, da bo informacija o življenju v šolah in v JLA sodobna, privlačna, prilagojena našim razmeram in sploh taka, da bo pri mladih naletela na ugoden sprejem. Oborožene sile so naše skupne in zato je dolžnost nas vseh, da rešujemo kritično stanje, ki nastaja v zvezi s slovenskim starešinskim kadrom.

Na torkovi seji predsedstva republiškega odbora ZRVS Slovenije so zatem še razpravljali o osnutku ustave SFRJ, osnutku novega statuta ZRVS Slovenije ter o osnutku programa idejnopolitičnega izobraževanja in splošnega vojaškega usposabljanja rezervnih starešin Slovenije v letu 1974. Več o nastopanju rezervnih starešin v javnih razpravah o osnutku ustave SFRJ pa bomo pisali v prihodnji številki.

MIROSLAV ULČAR

naši delovni uspehi

V novih prostorih razvojnega oddelka tovarne Color Medvode bo omogočen hitrejši razvoj novih sintetičnih premazov. S tem se ta delovna skupnost pogumno vključuje v tokove sodobnega industrijskega dogajanja. (Besedilo in fotografija FRANCI ROZMAN)

POIZVEDBA

Borci koroškega bataljona so bili leta 1944 na Hrušič pri kmetu Korencu na prehranjevalni akciji skupno s pripadniki VOS in terenskimi delavci jeseniškega okraja. Tedaj je Korenčev hlapec vrغل skozi okno v hišo bombo. Smrtno zadet je bil kurir Anton Starman-Branko. Razen tega je bil ubit neznan borec koroškega bataljona. Ranjeni so bili kuharica terenske stražarnice Krivčeva, vosovec Bogo Ažman-Zvone in še pet borcev koroškega bataljona. Te borce je kmet po domače Parkelj prepeljal na Markljevo planino pod Golico, kjer je taboril koroški bataljon.

Prosimo vse borce, ki so bili navzoči pri tem dogodku ali v sestavi enote, da pošljejo kakršnekoli podatke o neznanem padlem koroškem borcu! Podatke potrebujemo za izpolnitev spominske plošče. Podatke pošljite na naslov: Občinski odbor ZZB NOV Jesenice!

**INDUSTRIJA
STAVBNEGA
POHIŠTVA**

RIBNICA

KOMPLETNO STAVBNO POHIŠTVO ZA VAŠO HIŠO — OKNA — VRATA — POLKNA — VHODNA IN GARAZNA VRATA.

Prodaja na kredit — popust za devize. Informacije 87 212

Spomini na Pugled

Jesenski in zimski meseci 1942/43 so bili za aktiviste OF na področju novomeškega okrožja izredno težki. Velika italijanska ofenziva je organizacijo OF močno prizadela. Praktično so razpadli skoraj vsi terenski in rajonski odbori OF. Italijani so veliko naših ljudi odpeljali v internacijo, druge so prijeli in pobili v teku ofenzive, tretji pa so se priključili partizanskim enotam in potem tudi v njih ostali. Na terenu so ostali samo posamezniki, ki so bili še nekompromitirani in nekaj malega takih, ki so se skrivali v bližini svojih domov. To je pomenilo, da je bilo organizacijsko mrežo OF treba v mnogih krajih postavljati na novo.

Aktiv podokrožnih odborov in okrožnega odbora OF, ki je sicer ostal skoraj nedotaknjen, je bil prepuščen več ali manj samemu sebi. Večina prejšnjih partizanskih teritorialnih enot je bila vključena v brigado. Odred je bila manjša enota, ki v borbenem pogledu ni mogla bogve kaj predstavljati. Tako stanje je narekovalo, da so se morali aktivisti razpršiti na veliko število manjših skupin, če so hoteli kolikor toliko neopazno obiskovati teren in seveda tudi držati konspirativno svoje oporne točke. V tem času so bili aktivisti brez organizirane prehrane in zaščite. Če k temu pristajemo še dejstvo, da je bila zveza z vodstvom osvobodilnega gibanja za dalj časa pretrgana (premik le-tega s področja Roga v Dolomite), si lahko predstavljamo, da je bil občutek osamljenosti in prepuščenosti samemu sebi zelo velik. Z naraščajočim vplivom bele garde in izmenjano italijansko vojaško taktiko boja proti partizanom, je bila njihova varnost z vsakim dnem slabša, s tem pa je pešala tudi njihova aktivnost. Nenadni vpadi sovražnika v jedro terena so imeli za posledico smrt celo vrste ljudi. Tako npr. so plavogardisti pod vodstvom majorja Novaka okrog novega leta na Trebelnem ujeli in pobili nekaj aktivistov. Kmalu za tem so Italijani in belogardisti izvršili nenadni napad na odredno bolnišnico v Šentjurju nad Otočcem. Kakšen mesec po tem sta padla dva člana rajonskega odbora Mirna peč, ko je bilo izdano njihovo skrivališče v zidnici pri Hmeljniku. Nekaj kasneje so padli v zasedo pri Dolnji Straži tovariši Maks Strmečki, Jože Levstik, Mica Ambrožič, Jože Povše in Jože Slak in je uspelo uiti samo Jožetu Levstiku. Nadalje so najeli belogardisti pesnika Roba v Zloganjih pri Škocjanu. V okolici Škocjana je bil ujet in kasneje tudi ubit Beceletov sin Viktor. Marca meseca je padel poverjenik izvršnega odbora OF Dušan Jereb na Lipovcu. Vzdržati na terenu je pomenilo grobo borbo za obstoj. Kljub takemu stanju je okrožni komite partije organiziral študijske sestanke za manjše skupine partijskih aktivistov, ki so dvigali ideološko raven in moralo. Te študijske sestanke je vodil Maks Strmečki, dokler ni padel v roke Italijanom konec februarja 1943.

Potrebo po izmenjavi misli so čutili aktivisti skupine krščanskih socialistov, ki so se sešli v drugi polovici februarja v Bognoči vasi blizu Trebelnega. Sestanek je imel pozitiven značaj in bi imel verjetno še boljšega, če bi imeli stik z vodstvom. Nekatere napake, ki so bile storjene za časa osvobodilnega boja, so bile izpopolnjene in na veliko izkoriščale, so ljudje na terenu očitali aktivistom krščanske skupine, čeprav le-ti z njimi niso imeli zveze. Te zadeve so povzročale v vrstah aktivistov določena nesoglasja, vendar je treba poudariti, da je pri tem šlo za posameznike, ne pa za skupino krščanskih socialistov kot celoto.

Taki primeri po eni strani, po drugi pa dejanska potreba po enotni organizaciji OF, je privedla do takomenovane »dolomitske izjave«, ki je bila podpisana 28. februarja 1943. V njej se odrekata skupini krščanskih socialistov in Sokolov svojim lastnim aktivistom in prepuščata vzgojo le-teh in njihovo politično usmerjanje Izvršnemu odboru OF kot celoti. Svojo lastno aktivistično mrežo zadržijo od osnovnih skupin OF po tej izjavi naprej samo KP.

Izjava sta prinesla nad Dolenjsko in jo imela nalogo tolažiti okrožnim aktivom poverjenik Izvršnega odbora OF Dušan Jereb in Janez Stanovnik. Medtem ko so izjavo v celoti sprejeli in pozdravili takoj v začetku vsi aktivisti KP in Sokola, se aktivisti iz skupine krščanskih socialistov niso dali takoj prepričati o pravilnosti takih sprememb in prvi sestanek na področju novomeškega okrožja ni uspel. Drugi sestanek v Beli krajini je bil bolj konstruktiven, vendar zaradi avtoritarnega nastopa nekaterih oseb iz aktivna belokranjskega okrožnega komiteja tudi ni prinesel zaželenih rezultatov. Šele na sestanku, ki ga je imel z aktivisti skupine krščanskih socialistov v novomeškem okrožju Marjan Breclj na Srobotniku pri Starih žagah, je uspelo doseči enotno opredelitev in lahko rečemo, da razen dveh ali treh posameznikov do dolomitske izjave ni bilo nobene rezerve več.

Nekako sredi aprila je prišlo vabilo na sestanek vseh aktivistov okrožnih in podokrožnih odborov in vzbudilo veliko veselje in olajšanje. Potrebo po stiku z vodstvom fronte pa tudi med seboj smo čutili vsi. V najlepšem spominu smo imeli prvi sestanek aktivistov novomeškega okrožja OF julija 1948 na Frati pod Brezovo rebrjo. Sestanek na Frati 1942 nas je gotovo okrepil in politično pripravil na veliko italijansko ofenzivo. Znana je lapidarna Kidričeva ugotovitev, ko je razlagal na osnovi poročil, kakšno razdejanje je pustila italijanska ofenziva na Notranjskem in jo na vprašanje, kaj bomo počeli, če nas razbijejo, kratko in jasno odgovoril: »Začeli bomo pač znova.«

Za aktiv novomeškega okrožja je bilo zborna mesto v Poljanah pri Dol. Toplicah. Tja smo prihajali s treh strani. Okrožni aktiv, ki je bil po dogodku pri Straži močno razredčen, in aktiv podokrožja Šmarjeta sta prišla iz smeri Stara Gora, Jagodnik, čez železniško progo nad Mirno pečjo pri Kalu, Goriška vas, Brezova reber in čez Krko med Stražo in Sotesko. Tu so bili: pokojni Klemen (Franc Cerne) Meta (Fani Košir), Vid (Jože Levstik), Tončka Majcen, Mica Koren, Kantor (Jože Kačar), Marta Hvastja, Ante (Tone Sešek) in Grega (Martin Bajec). Z njimi sta prišla tudi predsednica iniciativnega odbora SPZZ Mara Rupena in poverjenik izvršnega odbora OF Bogdan Osolnik. S trebanjskega konca so ubrali pot čez Repče, Rdeči Kal, Brezovo reber in čez Krko tam kot prva skupina. Prišli so: Vrbine (Vekoslav Perpar), Črtomir (Janez Marn), pokojni Marko (Franc List), Anica Jež, Drago Prijatelj in Joža Gričar (Jože Cigler), z njimi so prišli tudi člani podokrožja Mirna peč in Zora (Dana Bravničar) iz okrožnega aktivna mladine. Gorjancane, to je Stefana (Vencelj Perko), Vido Stanič in Dečka (Jože Penca) je vodilo pot po grebenu Gorjancev na Drago v Beli krajini ter čez Radolho in železniško progo nad Uršnimi seli na Rigolj in v Poljansko dolino. Tu so vse skupine sprejeli Tine (Martin Slibar), Matevž (Lojze Trnik) in Gregor (Jože Ravber), vsi s topliškega podokrožja. Iz vseh podokrožij je prišel tudi po eden od mladine. Ker je bil to čas neposredno po velikonočnih praznikih, so bili vsi nahrbtniki dobro založeni s popotnico, kar se je pri prehrani na Rogu izkazalo kot zelo koristno, kajti Kočevska je bila po Roški ofenzivi čisto izropana.

Topličani so nas potem vodili strmo v hrib na Podstenice in od tam naprej na drugo stran Roga na Pugled. Rosilo je in na cilj smo prišli precej premočeni. Da smo se malo ogreli, smo dobili robidovega čaja, ki s sladkorjem ni bil bogve kaj seznanjen. Iz nekaterih okrožij so aktivisti prišli še pred nami, iz drugih pa pozneje.

Pugled je bil malo kočevsko naselje na prehodu roške planote v zahodno rosko pobočje proti Suhi krajini. Od tod je bil čudovit pogled proti Kočevju, posebno na Fridrihtajin, kjer so imeli Italijani svojo utrjeno točko, ki smo jo s daljnogledi lahko razločno videli. Proti severozahodu je segal pogled preko Hinj daleč v smeri Ljubljane, od Male gore nad Ribnico čez Ilovo goro pa vse do gričev nad Stično in Višnjo goro, kjer je že tekla italijanskonemška meja. Gibati smo se morali tu zelo previdno, ker bi nas sicer lahko opazili iz italijanskih opazovalnic nad Kočevjem in iz belogardistične postojanke v Hinjah. Od kočevskega naselja Pugled po Roški ofenzivi ni ostalo veliko. V skednju, ki je imel na srečo celo streho, je bila urejena »dvorana« za zborovanje, druge tri stene so spletli iz smrekovih vej. Kuhinja je bila postavljena kakšnih petsto

metrov stran na Zibnu, v ostankih malega zaselka, ki ni bil viden niti s Kočevja, niti s Hinj. Prostor za spanje smo si poiskali kjerkoli je ostala še kakšna streha na skednjih, hlevih in svinjarih. Pred zborovanjem so imeli člani izvršnega odbora razgovore s posamezniki in skupinami aktivistov iz različnih predelov.

Prvi in najvažnejši referat je imel Kar-delj. Za njim so na isto temo govorili še Jože Rus, Edvard Kočbek in Tone Fajtar. Diskusija v zvezi z glavnim referatom in koreferati je tekla v glavnem o »dolomitski izjavi«. V ocenah in stališčih je bilo še vedno čutiti različne tone, zaostreno v eno ali drugo smer, v zaključni besedi pa je Kar-delj vse postavil na svoje mesto. Kidričev referat je obsegel predvsem odnos do bele garde in praktično organizacijska vprašanja aktivističnega dela. V njem je uporabil že podatke iz razgovorov z aktivisti in dajal o problematiki svojo oceno in navodila. Po teh glavnih referatih se je razpravljalo po skupinah glede organizacije protifašistične ženske zveze (SPZZ) in mladinske organizacije. Vzporedno so tekli razgovori med sekretarji notranjskega in novomeškega okrožja Ljubom (Lojze Mlakar) in Vidom (Jože Levstik) o sprejemu in razvrstitvi cca 80 ljudi z notranjskega okrožja, katerim so Italijani požgali domove. Predvsem so bili to otroci, starčki in ženske. Ti ljudje so bili potem bodisi posamično ali po nekaj skupaj razmeščeni pri zanesljivih družinah v šmarjskem podokrožju in pod Gorjanci. Ljudje so ostali tam do kapitulacije Italije. Zborovanje je bilo slavnostno zaključeno 1. maja dopoldne s Kidričevim govorom, borbene pesmi pa smo peli vsi. Med proslavljanjem 1. maja je Kidrič prebral tudi prav-

kar prispelo vest iz Poverjeništvu za Stajersko, v kateri so sporočili o uspešni akciji koroškega bataljona pod komando komandanta Lenarta (Franc in Posterl iz Zelezne Kaple). Koroški partizani so v tej akciji zasedli med predstavo kinodvorane v Mezi-ci. Celotno akcijo je vodil Franc Rozman-Stane. Novica nas je navdušila in bili smo ponosni, da je oboroženi boj zasegel že vse slovensko ozemlje.

Zbor je imel za vse udeležence izreden pomen. Poleg utrditve enotnosti aktivističnega dela, ki je temu sledila, je bil važen predvsem psihološki učinek. Na svoja področja smo odhajali z zavestjo, da smo del velike celote in to nam je dajalo moč in polet. V novomeškem okrožju je šel sekretar s skupino gorjanskih aktivistov na sestanek z rajonskimi odbori. Prvi tak sestanek, kjer smo prenašali navodila in nakazovali perspektivo, je bil v Suhadolu, skupaj s člani rajonskih odborov z Brusnic in Orehovic že tretji dan po odhodu s Pugleda. Udeležili so se ga sami zreli kmečki možje in prekaljeni aktivisti Jože Franko, Martin Pavlin, Janez Šiško, Tone Radešček, Rudi Paderšič, Tone Gazvoda, Janez Božič in še več drugih. V maju in juniju je bila v organizacijskem pogledu gotovo najbolj aktivna in uspešna ženska linija pri organiziranju žena, pod neposrednim vodstvom Mare Rupena, sodelovali sta še članici glavnega odbora Marjana Draksler in Helena Puharjeva. Intenzivno so delale tudi gospodarske komisije. Delo okrožnega aktivna pa je bilo usmerjeno predvsem na stike in krepitev organizacijo v krajih, ki so jih imeli zasedene Italijani. Pravilnost te usmeritve se je pokazala v organizacijah OF ob kapitulaciji Italije.

VID IN DEČKO

Proslava 30-letnice 12. brigade

Pred tridesetimi leti je bila na mokronoškem območju ustanovljena 12. slovenska narodnoosvobodilna brigada, ki je pozneje zaradi svojih zaslug dobila še častni naslov »udarnica«.

Odbor borcev te brigade se je lotil dela, da bi jubilej kar najlepše proslavili. V ta namen je bilo že več dogovorov s pristojnimi ljudmi in sej. Sklenili so, da bo proslava 23. septembra v Novem mestu.

Nedavno je odbor sklical širšo sejo in pri tej priložnosti so pritegnili vanj še nekatere člane. Izvolili so tudi izvršni odbor s predsednikom Ivanom Slapnikom. Razen tega so bili ustanovljeni pododbori za naslednja območja: Ljubljana, Maribor, Celje, Kamnik—Domžale, Radovljica, Koper, Zagorje—Trbovlje, Mokronog—Trebnje, Litija in Kočevje—Ribnica.

Poglavitna naloga odbora in pododborov je izpopolniti kar najbolj seznam še živčih, padlih in po vojni umrlih borcev brigade. Obračajo se na vse borce s prošnjo, da sodelujejo s pododbori in pripomorejo kar najbolj izpolniti skupno nalogo.

Na proslavo bodo povabili vse živeče borce brigade, in sicer po časopisu in radiu, posebnih vabil pa ne bodo razpošiljali. Za proslavo so izbrali Novo mesto, ker je nekako središče območja, kjer se je

brigada bojevala. Tu je dobila tudi svoj prvi domicil; kraj pa za proslavo ustreza prav tako zaradi ugodnih prometnih zvez.

JOŽE LUŽAR

REŠITEV KRIŽANKE

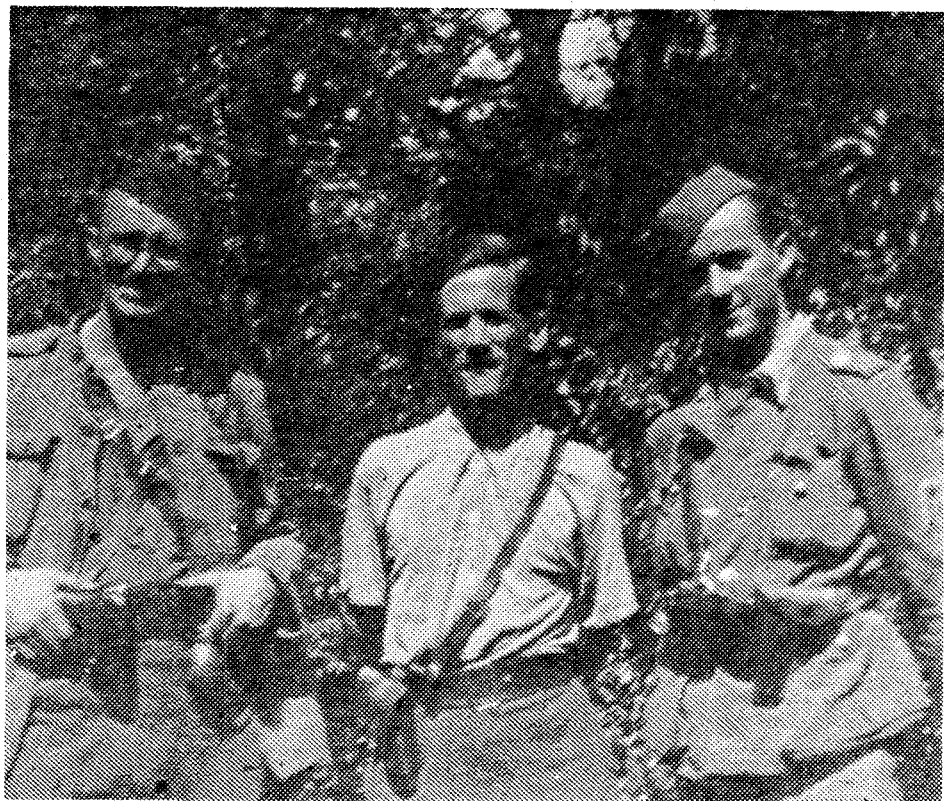
KARTCA, ANATOM, LANINA, KANAT, KOLONA, EK, OTOČEC, AVALA, RODOS, TURIST, MATURA, MIHA, IRSKA, TIL, TISK, BELA, ABI, DELO, VIR, ISAR, TINA, TANIN, ENKA, ED, ENIGMA, EROS, AAR, LIV, RA, AKT, TARTAR, TK, TI, OPAL, OKEL, SKALA, OPRAVA, TAT, ČAKA, SANITET, REZA, ANALI, STENAR, PALACA, TANILO, ADRIA, EN, AINU, NAL, ANT.

Izžrebani so bili trije reševalci: JOUSO-VEC SLAVKO, Cvelična 20, 62270 Ormož, prejme knjigo »Veliki petek«, FAJS STEFI, Uniše 11, 63232 Ponikva, prejme knjigo »Jezdec brez konja« in SELAN RUDI 62325 Kidričevo št. 6, prejme knjigo »Rdeči signal«.

Vsi trije reševalci bodo knjigo dobili po pošti.

Uprava lista

fotografija z vprašajem

Objavljamo fotografijo, ki nam jo je poslal Srečko Grašič iz Radeč 211 č. Nastala je avgusta 1943 na Vrh pri Trebnjem in sicer je bila posneta s fotoaparatom, ki ga je imel dr. Šumski, ki ga vidimo v sredini, na desni pa je Srečko Grašič, komandir divizijske zaščite. Vprašujemo, kdo je tovariš z leve. Baje je bil v kulturnem oddelku Glavnega štaba NOV in PO Slovenije. Radi bi izvedeli njegovo ime, priimek in partizansko ime, zanima pa nas tudi usoda dr. Šumskega.

LJUBLJANA,
CESTA NA VRHOVCE 2

VAM NUDIJO

modularni blok
stropnik monta — višine 12 cm
in 16 cm

pregradni blok — debeline 12 cm
v »INDUSTRIJSKI PRODAJALNI«
je na razpolago ves ostali
gradbeni material (apno, cement,
ni strešnik, salonit, elementi za
dimnik itd.)

Kličite telefonsko št. 61-965
ali 61-805

TAKOJSNJA DOBAVA
SOLIDNE CENE

PRISPEVKI ZA DOM V KUMROVCU

ZZB NOV Kočevje 3.225.— din; Tovarna Kolektorjev Idrija 1.265.— din; sindik. podr. SDK Ptuj 118,60 din; KO ZZZ NOV Slonina — Koče — Postojna 2.040.— din; Agroštraj — Ljubljana 10.000.— din; ZMS Zalec 500.— din; posebna osn. šola Zalec 450,70 din; Zavod za duševno in živčno bolezni Hrastovec — Trate 3.375.— din; OK SZDL Tolmin 1.100.— din; BLSK — M. Sobota 4.050.— din; Obalna konferenca ZMS Koper 3.071,50 din; NZD Vrhnika 2.500.— din; Skupščina občine Vrhnika 1.000.— din; Avtopromet Gorjanci — Novo mesto — Straža 10.126,35 din; GO Tovil, tovarna vijakov — Ljubljana 5.260.— din; Zavarovalnica Maribor 4.700.— din; Občinska gasilska zveza Lenart 500.— din; Občinski odbor ZZZ NOV Slov. Konjice 1.000.— din; sind. podruž. SO Kamnik 500.— din; LAMA — Dekani 10.000.— din; PLAMA — Podgrad — Il. Bistrica 7.700.— din; LD »Trnovo« — Il. Bistrica 300.— din; SSP TT Prebolt 21.400.— din; Borci NOV in občani iz Podrgrave 1.370.— din; AGROBNOVA, Ljubljana 370.— din; Osn. šola »Primoža Trubarja« — Vel. Lašče 804.— din; Člani sind. organ. OS Trnovo Ljubljana 325.— din; Društvo upokojencev Maribor — Tabor 100.— din; KO SZDL Lenart 500.— din; OOS Radenska — Radenci — OOS zdravstvo, OOS proizvodnja — tehn. sekt., OOS gostinstvo, OOS skupne službe — Radenci 5.249.— din; prebivalci Radencev (upok. kmetije) 465.— din; Fojkar Janez — Škofja Loka 80,00 din; Obč. konf. ZMS Murska Sobota 295,00 din; Azman Peter, Podlubič 2.340.— din; SO Akademija za glasbo v Ljubljani 350.— din; OSS EMONA — Ljubljana 1.329,20 din.

Od 471 osnovnih šol v Sloveniji se je udeležilo zbiralne akcije za zbiranje odpadnega papirja 178 osnovnih šol, med njimi so bile najaktivnejše osnovne šole oziroma pionirski odredi: Tone Čufar — Jesenice, Danile Kumar — Ljubljana, Renče, Brativ Zvan, Gorje—Bled, dr. Vita Kraigherja — Ljubljana, Vič—Ljubljana; Prežihov voranc — Jesenice; Dobravljje; Tone Okrogar — Zagorje ob Savi; Griže; Tone Čufar — Ljubljana; Vipava; Milojka Strukelj — Nova Gorica; Hinka Smrekarja — Ljubljana; Majde Vrhovnik — Ljubljana.

Republiški odbor za izgradnjo doma v Kumrovcu se zahvaljuje vsem osnovnim šolam — pionirskim odredom, ki so denarna sredstva, prejeta od zbranega papirja namenili za izgradnjo spominskega doma.

Skupno zbranih prispevkov do 25. junija 1973 je 4.096.512,05 din, od tega so največ zbrale od predvidene vsote občine: Zagorje ob Savi, Celje, Lenart v Slov. Goricah, Litija, Vrhnika itd., najmanj pa občine Mozirje, Ribnica, Trzin, Tolmin, Trbovlje, Krško, Ravne na Koroškem.

Odbor za gradnjo spominskega doma borcev NOV in mladine Jugoslavije v Kumrovcu prosi darovalce, da prostovoljne prispevke nakazujejo na tekoči račun 50100-678-46402 Odbor za gradnjo doma v Kumrovcu pri RO ZZZ NOV Slovenije.

Hotel Adria, Ankarani — sind. podruž. 400 din; OOS Trgovsko podjetje Kurto-prodaja, Ljubljana 515 din; KO RK Ljubljana-Sentvid 200 din; ZZZ NOV Zepovec, Radgona 1349 din; Kmetijski kombinat DE Turnišče pri Ptuj 899 din; OOS Kmetijski kombinat Podlehnik Ptuj 1508,25 din; ZZZ NOV občine Maribor 2790 din (KO ZZZ NOV Duplex — Dvorjane 1835 din in KO ZZZ NOV Koroška Vrata 955 din); KO ZZZ NOV Maks Durjaja, Maribor (II. del prispevka) 6803,30 din; OOOZ Oroški disp. center, Ljubljana 60 din; ZZZ NOV Reteče 720 din; OOS GP Granit, Slovenska Bistrica 110 din; OOS Železniška postaja Murska Sobota 1320,20 din; ZZZ NOV Sežana — Gorjansko 2328 din; Občani terena Vrhovci; Ljubljana 4695 din; Komunalno podjetje Kamnik 1000 din; Brivsko frizerski salon Kranj 400 din; Zavod za strokovno izobraževanje — SSP 2000 din; Občinski odbor ZRVS Celje 2150 din; Hoteli in žičnice Bohinj 1350 din; OOS gozd. obrata Misti-nja 640 din; Trgovsko podjetje Zaria, Slovenj Gradec 825 din; Občinski odbor ZZZ NOV Laško 1700 din; Dom dr. Jožeta Potrča, Poljčane 430 din; Pionirski odred š. Olševke, Predvor 108 din; ZB NOV Vnanje Gorice 212 din; ZB NOV Rašica 740 din; ZB NOV Zapotok — Visoko 470 din; ZB NOV Veliki Osoinik 190 din; KS in družb. polit. org. Turjak 3350 din; Knjigovodski center Črnomelj 50 din; KO ZZZ NOV Petrova vas 1855 din; KO ZZZ NOV in SZDL Hrpelje — Kozina 4794 din; SGP Stavbenik Koper, GV Ljubljana 1350 din; KO SZDL Savsko naselje 590 din; Splošna vodna skupnost Drava-Mura Maribor 5000 din; Konf. škofja Loka 5880 din; Društvo prijateljev mladine Trnovo, Ljubljana 250 din; OOS Jelovica, Škofja Loka 4710,70 din; Komunalni zavod za socialno zav. Novo mesto 1342,45 din; Mladinski aktiv Ferralit, Zalec 200 din; Občinski odbor ZRVS Kranj 2567 din; Krajevna skupnost Polhov Gradec 600 din; Občinski odbor ZZZ NOV Ljutomer 1715 din; JZ, postaja Ilir-

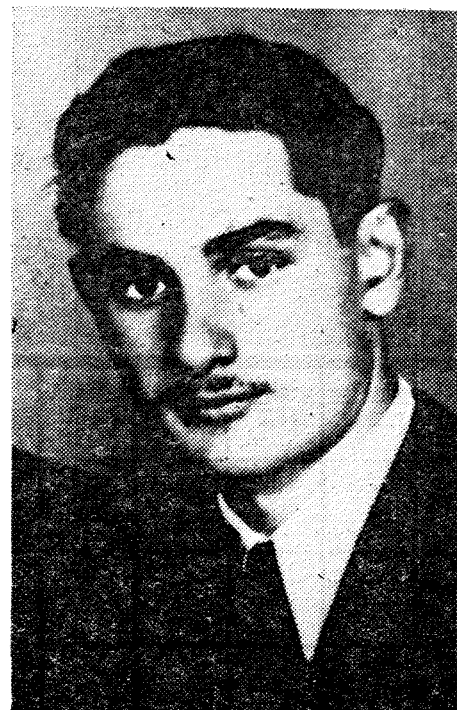
ska Bistrica 130 din; Kolektiv tovarne olja Sloven-ska Bistrica 705 din; Gašjek Branko, Poljčane 50 din; KK SZDL Stadion — Bežigrad 600 din; Kolektiv hotela Lovce — Bled 580 din; KO ZZZ NOV Sostro — Podlipoglav 1510 din; Osnovna šola Vide Pregare, Ljubljana 375 din; OK ZMS Ljubljana-Center 4001 din; Osnovna šola Majde Vrhovnik, Ljubljana 859 din; OOS železniška postaja Ptuj 555 din; OOS — člani Elektrokovinar, Ptuj 2198,75 din; Sekcija za vleko, Murska Sobota 720 din; Bertil Koritnik, Škofja Loka 120 din; KO ZZZ NOV Ljubljana-Moste 5178,60 din; Gasilsko društvo Bežigrad 500 din; Embalaža, Maribor 2000 din; BRUS, Maribor 3000 din; Občinski odbor RK Vič-Rudnik 500 din; ZZZ NOV občine Piran 27.686 din; INDOŠ, Ljubljana 3000 din; KS Lukovica 300 din; KS Domžale 1000 din; Metalna, Maribor 10.000 din; OOS Projektivnega podjetja Kranj 250 din; Občinski odbor Novo mesto (ZZB NOV) 10.342 din; Lovska družina Rogasčevci 100 din; KO ZB NOV Janče — Prežanje 1317 din; Skupnost pokoj. in invalid. zav. v SRS — podružnica Ljubljana 740 din; KO ZB NOV Predvor 745 din; ZZZ NOV Andraž pri Polzeli 4030 din; ZZZ NOV G. Radgona — zdravstveni dom 485 din; Mladinski aktiv Radenci 410 din; Auto Radgona 910 din; OOS Jeklotehna M. Sobota 1200 din; Osnovna šola Bodonci — učenci 595 din; Tereški odbor ZB NOV Primskovo 1572 din; Občinski odbor ZZZ NOV Ljutomer 2585 din; OOS grad-benega podjetja Dravograd 825 din; OOS TP Rožca — Jesenice 1000 din; Občinski odbor ZZZ NOV Ilir-ska Bistrica 1682 din; Osnovna šola Jejsane 320 din; OOS Tekstil, Ljubljana 805 din; ZZZ NOV občine Koper 4000 din; IMV tovarna opreme, Črnomelj 2950 din; KO SZDL Selee — Voličina 965 din; KO SZDL Voličina 1365 din; SZDL Ob Parku — Maribor 300 din; Planika Turnišče, SO Lendava in KS Petišovci 3800 din; OOS Koroški zdrav. dom Slo-venj Gradec 630 din; KO ZZZ NOV Bežigrad 2907 din; OOS Splošna bolnica Maribor 1000 din; Občinski sindikalni svet Murska Sobota 3000 din; Osnovna šola Slavko Slander, Prebold 745,45 din; Osnovna šola Miroslav Sirca, Petrovče 538,45 din; Kovinarska — Vrhnika 5000 din; KS Ihan 500 din; Občinski odbor ZZZ NOV Nova Gorica 37.077 din; Lovska družina Ilirska Bistrica 100 din; ZZZ NOV Krško 5293 din; COMET Zreče 900 din; Kovinstroj Grosuplje 1000 din; OK ZMS Ljubljana-Center 534 din; ZZZ NOV Poljane — 24 talcev, Ljubljana 5611 din; KO ZB NOV Črnuče 620 din; OOS Hotel Slon Ljubljana 745 din; OOS Jugobanka, Ljubljana 2547 din; Pionirski odred o. š. B. Kidriča — Ljubljana 927 din; Občinski odbor ZZZ NOV Domžale 4100 din; Obč. konf. ZMS G. Radgona 518 din; Obč. konf. ZMS G. Radgona 464 din; OOS Mizarstvo Le-dava, M. Sobota 1675 din; Kmetijski kombinat de-lovni enot G. Radgona 4893 din; SGP Primorje Ajdovščina, enota II. Bistrica 1810 din; Lovska dru-zina Veliki Podlog 309 din; Stanislav Miklič, Mala vas — Grosuplje 100 din; Sind. podruž. KZ Cerklje — Kranj 260 din; KO ZB NOV Besnica pri Kranju 1164 din; Ob. k. ZMS Celje 542 din; OOS Kmetij-ski kombinat Ptuj — Zavrč 1612 din; OOS Kmetij-ski kombinat Ptuj — obrat bekonov 1830 din; ZRVS Starše, KO ZB NOV ob Parku in KO ZB Kungota — Maribor 4142 din; Osnovna šola Franjo Vrnunč, Slovenj Gradec 343,95 din; OOS eksperimen-talni oddelek TIM Kamnik 450 din; Posebna osnov-na šola Ravne — SSP 240 din; Občinski odbor ZRVS Laško 1000 din; Gimnazija Koper 250 din; Ze-lezarna Ravne 50.000 din; Komite obč. konf. ZKS Lenart 1000 din; OOS kulturnih zavodov Maribor 200 din; OOS zdravstvenih delavcev Kranj 500 din; TUBA Ljubljana 4000 din; Tovarna usnja, Slovenj Gradec — SP 550 din; Komunalno podjetje Novo mesto 2000 din; Zito — Sumi, Ljubljana 2030 din; KO ZRVS Kodeljevo 1000 din; SZDL Ihan — Domžale 500 din; KO ZB NOV Jarše — Domžale 4353 din; Obč. odbor ZZZ NOV Lendava 1120 din; DO-NAT, Rogaska Slatina — kolektiv 570 din; Mladin-ski aktiv steklarne Rogaska Slatina 200 din; Mlad. aktiv METKE, Kozje 100 din; Mlad. aktiv KORS, Rogaska Slatina 100 din; Osnovna šola Martina Ko-ressa, Podlehnik 21 din; Osnovna šola Kidričeva 615 din; Esad Biljali, Ziri 320 din; OOS Elita Kranj 293 din; KO ZZZ NOV Mavčiče — Kranj 400 din; OOS ETP Kranj 140 din; Društvo upokojencev Do-brna 1020 din; Obč. odbor ZRVS Jesenice 390 din.

Odbor za gradnjo spominskega doma borcev NOV in mladine Jugoslavije v Kumrovcu se zahvaljuje za prispevke in prosi darovalce, da prostovoljne prispevke nakazujejo na tekoči račun št. 50100-678-46402, Odbor za gradnjo doma v Kumrovcu pri RO ZZZ NOV Slovenije.

PRISPEVAJTE H GRADITVI SPOMINSKEGA DOMA BORCEV NOV IN MLADINE JUGOSLAVIJE V KUMROVCU; DOM BRATSTVA IN ENOTNOSTI JUGOSLOVANSKIH NARODOV IN NARODNOSTI!

Medicinci, padli v NOB

Niko Drvenik

Rodil se je 23. septembra 1920 v Ljutomeru. Na medicino se je vpisal 1939 v Ljubljani. Ob napadu na Jugoslavijo se je javil med prostovoljce in z njimi pripel do Sarajeva. Na povratku so ga Nemci ujeli in poslali v ujetništvo. Od tam je pobegnil septembra 1942 in se začasno zaposlil na Dunaju. Od tam je za partizane pošiljal zdravila in sanitetne potrebščine. Gestapo mu je prišel na sled, zato je zbežal v Maribor. Od tam je avgusta 1943 odšel k partizanom na Pohorje. 29. novembra 1943, ko je bil s sedmimi ranjenimi partizani na neki kmetiji v Planini na Pohorju, so jih napadli Nemci in Nika je pokosila strojnica. Truplo so Nemci odpeljali v Vuzenico in ga tam razkazovali z napisom »Ich bin Bandit«.

brest cerknica
industrija pohištva jugoslavija
telefon 791-080 telex 31-167

PROMETNO
HOTELSKO
TURISTIČNO
PODJETJE
VIATOR
LJUBLJANA

TURISTIČNA DEJAVNOST: v turistični agenciji VIATOR in poslovalnicah v Ljubljani, v Kranjski gori, na Jesenicah, na Bledu, na Vrhniku, v Kamniku, v Ravnah, v Slovenj Gradcu, v Ljutomeru in v Zagrebu.

KEMIČNA INDUSTRIJA MEDVODE

DONIT
TELEFON: 71 106 TELEX: 31 365

tehnični laminati • elektroin-stalacijski vozli in razdelilne omarice • tesnit • tesnila • filtri • lepila • smole • ma-se za stiskanje • odpreski • žične in plastične mreže

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

To pa ni bil edini razlog, da so se tedaj kmetije pritoževali. Saj so bili v obdobju po velikem uporu vsestransko mnogo bolj obremenjeni. Nova davčna ureditev pa je pomenila zanje le poslabšanje položaja. Že redna davčna bremena so bila za marsikoga neznošna, razen tega pa so morali plačevati vselej še kakšen izreden davek ali kar celo vrsto dajatev. Med najhujšimi bremenji je bil tedaj izredni davek za obrambo proti Turkom. Plemstvo je predlagalo kar praviloma največja bremena na podložnike, tudi tista, ki bi jih moralo prevzemati neposredno samo. V šestnajstem stoletju bi morala gospodarstva neposredno prispevati za utrjevanje obmejnega pasu v obrambo pred Turki (tudi za graditev Karlova), a so si breme olajšala kar najbolj; skratka, iz kmeta so iztisnili prav vse. Včasih pa je bilo najhujše prav to, da kmet ni utegnil zaradi tega izkoriščanja večkrat niti obdelati zemlje, da bi mogel prehraniti družino. Upirati se ni mogel, če že ni hotel tvegati, da bi mu zemljiški gospod kratkotalno ne odvzel kmetije ali bi ga onemogočil s tem, da bi ga poklical pod orožje ter ga izročil kot sužnja vojaškemu poveljstvu deželne vojske.

Včasih pa je obupani kmet videl v tem celo rešitev, da je opustil kmečki poklic. Saj pa se mu tudi ni moglo nikjer drugje slabše goditi kot tlačanu. Nekateri raziskovalci tlačanstva pripisujejo kmečki trgovini in razvoju nekmetijske dejavnosti nasploh izreden pomen, a včasih premalo poudarjajo, da je našega kmeta zlasti v šestnajstem stoletju silila huda stiska na lov za kakršnimkoli dodatnim zaslužkom. Poudarjajo pa bolj razme-

roma veliko donosnost kupčevanja ali zlasti tako imenovane kmečke trgovine.

Ni pa natančneje raziskano, niti dovolj za domnevo, ali so se tedaj naši kmetje mogli zlahka toliko otrestiti podložništva, odvisnosti od zemljiškega gospoda, da so se posvetili nekmetijski dejavnosti bodisi kot postranskemu viru dohodkov bodisi popolnoma, tako da so se popolnoma odpovedali kmetijski poklicu. Kmetje z družinami, zlasti še čez mero obremenjeni s podložniškimi dolžnostmi, pač niso mogli na vrat na nos obrniti hrbta valptom in graščaku ter se preleviti čez noč v trgovca. Tovorniki so lahko postali le posamezniki, predvsem tisti, ki so živeli blizu trgovskih poti in so imeli vsaj nekaj izkušenj. Kupčevati s pridelkom in blagom tudi ni mogel kdorkoli, zlasti še, če ni imel vsaj najskromnejše začetne glavnice.

Vsekakor pa drži, da se je čedalje več kmečkega prebivalstva kolikor toliko ukvarjalo z dejavnostjo zunaj kmetijstva in da je napredovala tako imenovana razslojitev ali diferenciacija (cepitev) prebivalstva na različne plasti, različne poklice in različne gnotni položaj. Toda, če je že kakšen kmet, tlačan postal nekakšen trgovec ali priložnostni kupčevalec, če je zamenjal prvotni poklic za rokodelca ali če ga je usoda pahnila med hlapce, vojščake, dni-narje in druge reveže, pa je popolnoma zanesljivo, da noben bivši tlačan ni mogel obogateti ali se celo povzdigniti med plemstvo. Menda te izjeme niso še odkrili tisti zgodovinarji, ki dokazujejo, da se je slovenskemu kmetu v šestnajstem stoletju dobro godilo in da je med uporom branil svoj položaj bogatina, ki si ga je pridobil s postranskim dobičkarstvom.

Slovenske dežele so res križale pomembne — kakor bi rekli dandanes — mednarodne trgovske poti. Naša domovina je bila na poti med severnimi avstrijskimi deželami in morjem, ter Benečijo. Na severu so potrebovali marsikatero vrsto pomembnega blaga, izdelkov in pridelkov z juga. Tudi trgovske poti med hrvaškimi in ogrskimi deželami so držale čez slovenske kraje k morju in proti Italiji. Ena najpotrebnejših, nepogrešljivih vrst blaga, še posebno cenjena tedaj, je bila sol, ki jo je drugim nujno potrebovali tudi za ohranjanje (konserviranje) mesa, ker pač drugače niso znali najpreprosteje zavarovati

najpomembnejšega živeža, da se ni pokvaril. Seveda so že tedaj meso tudi prekajevali in uporabljali so precej začimb, ki so tudi veljale skoraj za nepogrešljive. Toda sol je bila vendar najpomembnejša, ne le, ker so jedi solili, marveč da so meso konservirali. Po gradovih in najbrž tudi po mestih, je bilo meso najpomembnejši živež poleg kruha. Plemstvo se je oskrbovalo zlasti z mesom divjačine in najbrž je bil lov tudi zaradi tega, ne le zaradi dav-nih izročil, nekaj tako nedotakljivega, nekakšna sveta pravica velikaša, da so si ga do najnovejše dobe prilaščali privilegiranci; lovska tatvina je veljala za enega najhujših hudodelstev. Kaže, da se ponekod še dandanes ne zgražajo, če pooblaščen lovec kratkotalno ustrelil divjega lov-ca, kakor če bi v lovišču zalotil mačko ali psa.

Zato je bil slovenski kmet vsaj zaradi zemljepisnega položaja svoje domovine toliko srečnejši, da se je del prebivalstva začel ukvarjati s tovarništvom (prevoznitvijo tedaj, na splošno do Napoleonovih časov, še ni bilo). Ven-dar pa ni mogoče dokazati, čeprav kdo to dokazuje, da je bil na Slovenskem družbeni razvoj med fevdalizmom bistveno drugačen ali hitrejši kot pa npr. v drugih avstrijskih deželah; zato je dvomljivo, da je npr. razvoj kmečke trgovine in drugih nekmetijskih dejavnosti poglavitni, od-ločilni vzrok kmečkih uporov. Splošne družbene spremem-be, preraščanje fevdalizma v zgodnji kapitalizem, hkrati med nastajanjem kapitalistične državne uprave, pač niso kakšna izredna značilnost slovenskih razmer. Vsekakor pa so kmečki upori za našo zgodovino značilni in tako pomembni, da je zato tudi mogoče upravičiti domneve neka-terih raziskovalcev naše zgodovine, češ, posebni, veliki slo-venski kmečki upori imajo tudi posebne »specifične« vzroke. To domnevo izpodbija med drugim tudi skupno hrvaško-slovenski kmečki upor, čeprav bi se lahko skli-cevali na mnoge razločke, značilnosti fevdalizma na Hrvaš-škem, na področju tedanjega ogrskega kraljestva, v pri-merjavi s fevdalizmom v avstrijskih deželah (med katere so sodile tudi slovenske pokrajine). Zakaj fevdalizem je bil v bistvu vendar eno in isto, ne glede na deželne me-je; zato pa so bile razvojne družbene sile povsod tudi ene in iste; razloček je bil le v tem, da razvoj ni bil povsod enako hiter.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Nagradna križanka TOTRA št. 69

[illegible]

Razpis nagradne križanke

»Totra« iz Zg. Hrušice pri Ljubljani se vam po kratkem premoru ponovno predstavlja. Rešitev te križanke naj bo na upravi lista do 23. julija, ker bomo objavili rezultate zrebanja že v naslednjih dneh v 30. številki, ki izide 26. julija 1973.

žne nagrade, ki jih je izdala založba »Borec« v Ljubljani: »Veliki petek«, »Jezdec brez konja« in »Rdeči signali«.

Lepo pozdravljeni in mnogo zabave.

Kot doslej smo pripravili tudi to pot tri knji-

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

TITO O SUTJESKI

- Napravili so dober film in zadovoljen sem z njim.
- Film je dober, odličen, zadovoljen sem in zadovoljni ste lahko tudi vi. Je nekaj manjših stvari, ki bi jih lahko uredili tudi drugače, a ne gre za nič večjega.
- V filmu je veliko posamičnih dram, osebnih tragedij. V njem je veliko človeškega. Kaže, da so ljudje umirali, da bi rešili druge. Humani del filma je zelo močan.
- Prizori so čudoviti. Slika je izredna. Glasba je lepa, mirna, dostojanstvena, takšna kot ustreza našemu boju, žrtvam in trpljenju.
- Menim, da bodo film dobro sprejeli doma in na tujem.

Kmečki upori v delih kiparskega tabora

V kiparskem taboru v Vidmu ob Ščavnici letos sodeluje nekaj novih umetnikov: Edvin Puntar, Rado Baučič in A. Cristobal de Miguel iz Madrida. Njihova dela so posvečena kmečkim puntom, vojni v Spaniji in našemu narodnoosvobodilnemu boju. Edvin Puntar je upodobil puntarske zvonarje.

Vekoslav Batista je upodobil partizana prekomorca, Ivan Molk talca, Franc Saruga pa partizana kot zmagovalca nad nacizmom. Med lepo uspela dela sodijo tudi »Vstajenje« (motiv iz Internacionala) Ludvika Lipiča, »Koroški puntar« Franca Tavčarja in »Življenje« Marice Saruga-Herbstove. Ignac Lipovec bo prikazal relief »Stubiška bitka«, Marija Simonič-Golnar je ustvarila v svoji mali plastiki kmečkega

puntarja. Milan Kristan je napravil mogočen spomenik »V slavo puntarjem in borce«, ki ga je odkril v imenu slovenskih pisateljev Ivan Potrč.

Posebne pozornosti je vredna plastika Milana Kristana, imenovana »No pasaran« (ne bodo prodrli). To je bilo geslo naprednih ljudi, ki so leta 1937 branili Madrid. Plastika je sestavljena iz dveh delov. Na reliefnem podstavku se antifašistični borec bori z zlim, ki ga upodablja kača.

Udeležba številnih umetnikov dokazuje, da je videmski kiparski tabor dosegel lep uspeh. Kaže pa, da je dosegel veljavo tudi drugod v svetu.

Organizatorji tabora predvidevajo odkritje spomenikov na Dan vstaje, tj. 22. julija ob 10. uri.

IVAN KREFT

KAJ HOČEMO — OB USTAVNIH IN KONGRESNIH PRIPRAVAH

Dopisnik Srečko Kavčič je pripravil oddajo o delavski kontroli. V delovnih organizacijah se bo neposredno pogovarjal z delavci o tem, kako ta kontrola postaja življenjska stvarnost. Oddaja bo na sporedu 17. julija, ob 21.20.

MONITOR — UKRADENI OTROCI

Ta stran nacističnih zločinov je še posebno pretresljiva, če je pri tolikšni zverinskosti še sploh mogoče kakšno stopnjevanje. Materam,

ne zamudite

velikokrat vdovam ustreljenih talcev, so iztrgali otroke in jih odpeljali v svoja pošastna taborišča, kjer so preživeli dolga štiri leta vojne. S področja Stajerske so odpeljali tisoč otrok, starih od nekaj mesecev do osemnajst let. V oddaji boste lahko videli usode nekaterih teh žrtev. Oddaja bo na sporedu 19. tm. ob 20.40.

OB SUTJESKI

V nedeljo ob 10.05 bo spet na sporedu radijska oddaja »Se pomnite, tovariši...«. To pot bomo lahko poslušali sestavek o legendarnem junaku Sutjeske Savi Kovačeviću, drugi sestavek pa bo obravnaval »Zgodovino tankovskih enot«.

V oddaji »Pesmi borbe in dela« bo pel proslavljeni Partizanski pevski zbor pod vodstvom Radovana Gobca. Na sporedu bodo pesmi Marjana Kozine, Petra Liparja, Karla Pahorja in samega dirigenta.

BOJ PROTI NACISTOM

Boj proti nacistom prikazuje film »Štirje apokaliptični jezdeci«. Scenarij so pripravili po romanu Blasca Ibaneza. Na filmski trak ga je posnel Vincente Minelli. Film bodo predvajali v ljubljanski Kinoteki 12. tega meseca.

»GOSPA MINIVER«

V istem kinu si boste lahko 13. t.m. ogledali dogodke med drugo svetovno vojno v glavnem mestu Anglije, ki se je bojevala skupaj z zavezniki proti Hitlerju in njegovim satelitom. Igralka glavne vloge je odlična: Greer Garson.

ZAKLJUČEK KULTURNEGA TEDNA V ŠENTVIDU PRI STIČNI

»Slovenska narodna pesem je dobila s partizansko pesmijo novo vsebino. Naša družba je tudi zainteresirana, da gojimo slovensko pesem zaradi pomena, ki ga ima za slovenske delavce v tujini in za izseljence.« je med drugim dejal Janez Vipotnik, pokrovitelj IV. kulturnega tedna v Šentvidu na Dolenjskem. Letošnja manifestacija je bila posvečena 500-letnici kmečkih uporov. Nastopilo je 35 pevskih zborov, izmed katerih sta bila dva iz zamejstva. Dva tisoč pevcev pod vodstvom Radovana Gobca je prireditev zaključilo s tremi puntarskimi pesmimi.

PROSLAVA KMEČKIH UPOROV NA VRHU PRI GORICI

V soboto 7. in v nedeljo 8. julija sta Slovenska prosvetna zveza in Kmečka zveza iz Gorice priredili dva kulturna večera v vasi Vrh na goriškem Krasu. Nastopili so združeni pevski zbori z Goriškega, recitatorji Prosvetnega društva v Sovodnjah ter godbi na pihala iz Doberdoba in Anhovega, v nedeljo večer pa je nastopil tudi Tržaški partizanski zbor. Slavnostni govor je imel predsednik SKGZ Boris Race. Priredili so tudi razstavo slovenskih knjig, na kateri so prikazali številna dela s tematiko NOB.

Slovesnost je bila posvečena spominu kmečkih uporov.

ČUHRAJ V SOPOTU

Znani sovjetski režiser Grigorij Čuhraj, direktor Moskovskega eksperimentalnega filmskega studia in borec osvobodilne fronte, je prispel v Sopot kot gost svobodomiselnih filmskih slovesnosti.

Grigorij Čuhraj je bil na mnogih bojiščih, sodeloval je v bitki

za Stalingrad, prišel je do Romunije in Madžarske. Na meji Madžarske in Avstrije je bil pri mestu Papa petič in huje ranjen. Dobil je osem ran, zaradi katerih je ležal v neki madžarski bolnišnici deset mesecev. V rodno Ukrajino se je vrnil z berglami, istega leta prišel

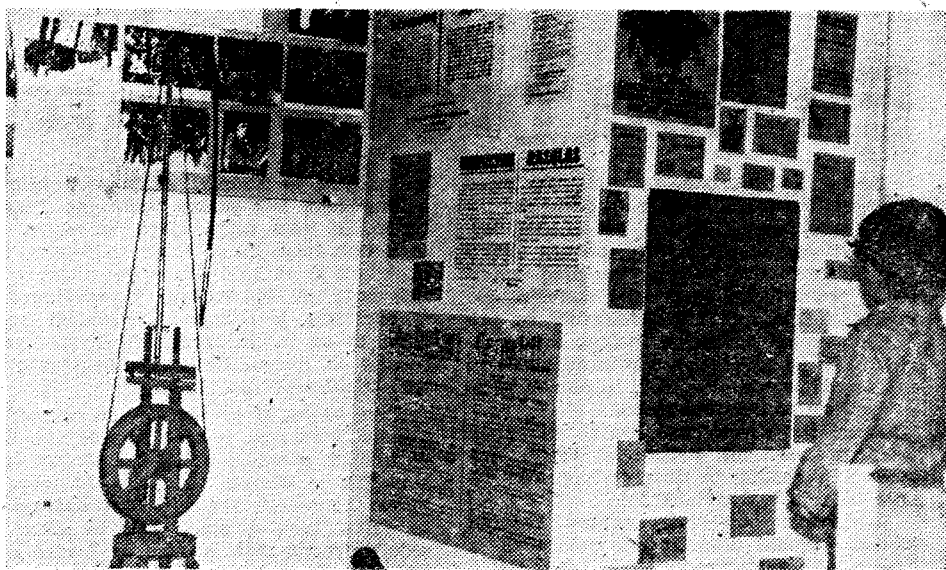

Delavec-umetnik: Grigorij Čuhraj

beležke

v Moskvo na Institut za kinematografijo in po diplomu posnel svoje najbolj znane filme: »41«, »Balada o vojaku« in »Čisto nebo«. Našteti filmi so prejeli vrsto mednarodnih in domačih priznanj, na osnovi njegovega poznavanja vojne in psihologije vojaka.

Čuhraj se v zadnjih letih intenzivno ukvarja s pedagoškim delom, kot sekretar Zveze filmskih delavcev SSSR pa se bori za uresničitev priporočil partije. »Dali so nam nalogo,« je novinarju Večernjih novosti izjavil Grigorij Čuhraj, »da naredimo čim več filmov s podobnimi temami: o življenju in uspehih delavskega razreda in kmetov, o znanstveno-tehničnem napredku. To so velike spremembe in filmski delavci moramo to prenesti občinstvu...«

Muzej v Trzinu. — Detajl iz zbirke NOB.

(Foto: Stane Jesenovec)

V tržiškem muzeju

Odločili ste se, da boste obiskali izrazito delavsko mesto pod Košuto — Trzin. Njegov razvoj skozi stoletja, borba delavcev za njihove socialne pravice, akcije partizanov in krutosti okupatorja vas zanimajo? Dovolite, da vas popeljem v Grajsko ulico 11, v hišo ob Tržiški Bistrici, v kateri je v prvem nadstropju razstavljeno gradivo o delavskem gibanju in NOB v mestu in njegovi okolici.

»Herrenvolk« — enkratne so upodobitve teh zveri v človeški podobi na grafikah Vita Globočnika, ki so razstavljene na steni stopnišča.

Ze v Avstroogrski je začela plamtati iskra delavskega gibanja med tržiškimi tekstilci, usnarji, čevljarji, a v drugem in tretjem desetletju tega atomskega veka se je razbohotila v mogočen plamen. »Rdeči konzumi« so imenovali Verdirjevo hišo in v njej so kovali jekla revolucije s kladivi, ki so jih vihteli Liburij Pirc, Jaka Ronja, Jože Košir, Tine Teran, Tončka Mokorel, Andrej Stegnar in številni drugi. Zavedali so se, da ni boja brez ideološke izobrazbe, zato so vabili medse Vido Tomšič, Jožeta Vilfana, Franca Leskoška-Luko, da so jim spregovorili o Marksu, Engelsu, Leninu... o revoluciji.

Po robu Karavank se je in se vije

državna meja in med vojnami so vodili prek nje številni ilegalni prehodi. Zavedni Slovenci na tej in oni strani meje so pomagali članom KPJ in SKOJ, da so varno prešli vršace.

Usodni april 1941. leta je pred nami in o aretacijah, taboriščih, izseljencih in ponemčevanju govorijo dokumenti.

Ljudstvo vstaja, v gozdovih in planinah vse pogostejše zaropčejo partizanske puške in mitraljezi, a tudi prve žrtve že padajo: 5. avgust 1941 — Verdirjeva koč — osem mrtvih borcev. A to ni zavora, to je val zagona in o junaškem Kokrškem odredu vse pogostejše govorijo po domovini.

V Podljudelj priženo Francoze, Poljake, Ruse, Nemce, Hrvate, Srbe in jih zapro v taborišče, podružnico zloglasnega Mathausa.

Dnevi so minevali in obstoj okupatorja je vse bolj negotov, saj tu ni v svoji domovini. To pa so mu 8. maja 1945 dokazali tudi taboriščniki izpod Ljubelja, ki so se formirali v brigado »Liberté«.

Maja leta 1945 je prišla pričakovana svoboda, a spisek 331 padlih borcev, ustreljenih talev, umrlih internirancev je ostal kot priča strašnih vojnih dni.

STANE JESENOVEC

UGANDA KUPUJE FRANCOSKO OROŽJE

Britanski časopis Observer je objavil informacijo, po kateri naj bi Uganda v Franciji kupila 80 oklepnih transporterjev, oboroženih z izstrelki »zemlja-zemlja«. To je bilo storjeno v prejšnjem mesecu, ko je Pariz obiskala ugandska vojaška delegacija pod vodstvom majorja Bakerja Tretreja in v gotovini plačala transporterje in še neko radarско opremo. V Pariz pa je prispela še druga ugandska vojaška delegacija, ki jo vodi poveljnik ugandskega letalstva major Tokio, z namenom, da tam kupi rezervne dele za svojih osem reakcijskih letal francoskega izvora, ki pa jih je bil Ugandi dobavitel Izrael.

Britanski poročevalec v zvezi s tem ugotavlja, da se po teh nakupih utegne korenito spremeniti medsebojni odnos in da bo to »najnevarnejše oboroževalno stopnjevanje v vzhodni Afriki, odkar je v Ugandi prišel na oblast general Amin.

zanimivosti

UMIK FRANCOZOV Z MADAGASKARJA

V tej nekdanji francoski koloniji je v raznih oporiščih tudi še po razglasitvi neodvisnosti Madagaskarja ostalo kakih 4.000 francoskih vojakov. Tu je bilo tudi poveljstvo za vodenje vojaških operacij v južnem delu Indijskega oceana. Sprito čedalje močnejšega odpora domačega prebivalstva proti nadaljnemu obstoju tujih vojaških oporišč na ozemlju Madagaskarja pa so pred kratkim predstavniki obeh držav sklenili »na obojestransko zadovoljstvo« sporazum, po katerem se bodo francoske vojaške enote umaknile s tega otoka.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Rezervno vojno ladjevje

V ameriških pristaniščih je zasidrano vojno ladjevje, ki je po svoji moči tretje na svetu in ki čaka, da ga v izrednih razmerah že po nekaj tednih lahko pošljejo v boj. To je slavno »rezervno ladjevje«. Po velikosti — ima namreč 768 ladij — je močnejše od britanskega, francoskega in zahodnonemškega vojnega ladjevja skupaj. Prekašata ga le ameriška in sovjetska aktivna vojna mornarica.

Po drugi svetovni vojni so to pasivno ladjevje, kot ga imenujejo, aktivirali šestkrat. Prvič se je to zgodilo z aktiviranjem 50 ladij v obdobju, ki je pripeljalo do berlinske blokade leta 1948.

S teh ladij lahko odstranijo zaščitne prevleke v 30 do 90 dneh. Prav toliko časa pa je potrebno tudi za mobiliziranje vojakov mornariške rezerve in novincev ter za njihovo usposabljanje za vojaške dolžnosti.

Ameriško pasivno ladjevje sestavlja 349 manjših plovilnih enot in 416 ladij. Med temi so tudi štiri bojne ladje, ena letalonosilka, osem protipodmorniških nosilk, ena drska podmornica, dve klasični podmornici, 14 křižark in 52 rušilcev. Vsaka od teh ladij je premazana z zaščitno barvo in pokrita s posebno prevleko, vse odprtine pa so zamašene. Prevleka, s katero je pokrita, je iz železa in aluminija, podobna pa je eskimskim iglujem. Menijo, da je trpežnejša od plastičnih prevlek, ki so jih uporabljali poprej. Znotraj ladij nenehno delujejo sušilne naprave, zunaj pa se proti rji in koroziji bore z elektrodami, skozi katere teče električni tok, ta pa otežuje običajno kemično reakcijo rjavenja.

Poleg omenjenih 768 vojnih plovilnih objektov pa imajo Američani v rezervi še 582 trgovskih ladij.

Mornariški funkcionarji trdijo, da jim je rezervno ladjevje že nekajkrat prišlo zelo prav. Po berlinski blokadi se je to zgodilo še med korejsko vojno, ko so aktivirali 549 ladij, medtem ko so med sueško krizo aktivirali 38, šest let kasneje, med berlinsko krizo 33, med kubansko krizo 12 in med vietnamsko vojno približno 50 ladij in manjših plovilnih enot.

Znan je primer bojne ladje NEW JERSEY, ki so jo potegnili iz rezerve, za nje no usposobitev potrošili dvajset milijonov dolarjev in jo nato poslali v Tonkinški zaliv. Tam je v štirih mesecih izstrelila na severnovietnamsko in južnovietnamsko obalo za osem milijonov dolarjev granat in uničevala nasprotnikove artilerijske položaje, ki so jo zatiravanju odgovornih ljudi v mornarici prej vzdržali vse druge napade.

V tem rezervnem ladjevju je najstarejša oskrbovalna ladja ALDEBRAN iz leta 1939, najmlajša pa jedrska podmornica TRITON iz leta 1959. Podmornica je znana po tem, da je pod vodo obkrožila ves svet.

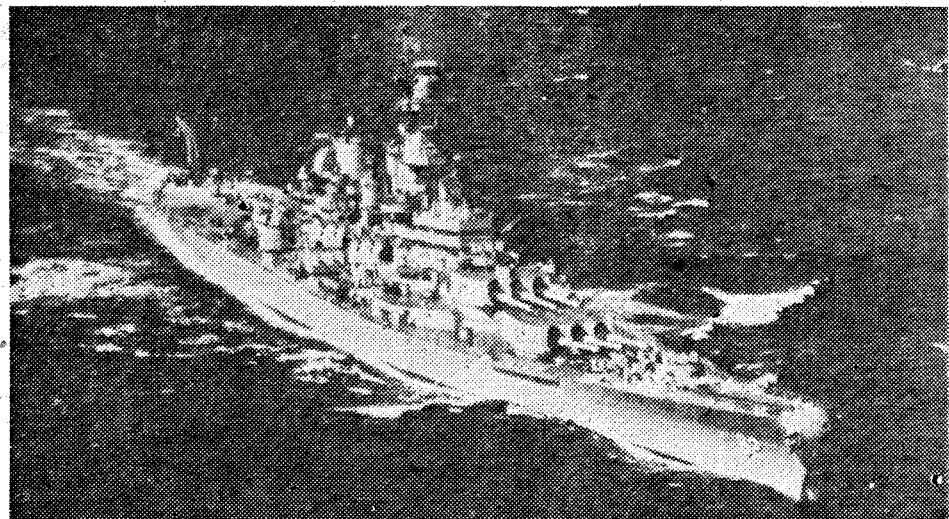
Ameriško pasivno ladjevje se nenehno spreminja. Vsako ladjo pregledajo dvakrat na leto. V zadnjih petih letih izločijo povprečno po 92 ladij letno, ki jih nadomestijo s po 39 ladjami, ki jih aktivno ladjevje nič več ne potrebuje.

V čem je dobra stran tega ladjevja? Mornariški strokovnjaki zatrjujejo, da so stro-

ški za vzdrževanje ladje v rezervi nekajkrat manjši od stroškov za isto ladjo, ki bi bila še nadalje v aktivnem ladjevju. Za pasivno ladjevje skrbi 229 mornariških civilistov in 1263 oficirjev in vojakov, kar bo le-tos ameriške davkoplačevalce veljalo 5.900.000 dolarjev.

Brez tega pasivnega ladjevja bi se ameriška mornarica po izjavah strokovnjakov lahko večala le s hitrostjo, s katero lahko grade nove ladje. Na vsako novo ladjo pa je treba čakati — glede na njen tip — po tri do sedem let.

Rezervno ladjevje se bo v naslednjih letih zelo spremenilo, kajti približno 20 odstotkov »rezervnih ladij« bodo izločili, nadomestili pa jih bodo z ladjami, ki so sedaj še v aktivni službi. Nobene zamenjave pa ne bo za zadnje štiri bojne ladje, ki so tudi v rezervnem ladjevju. Te bodo v naslednjem letu stare že trideset let in zato jih bodo dokončno odpisali ter poslali med staro železje.

Ameriška »rezervna« bojna ladja NEW JERSEY

En dan brežiških rezervnih starešin

Nedelja je. Jutro se je prebudilo toplo in vedro. Pri šoli v Mrzli vasi, oddaljeni nekaj kilometrov od Brežic, se že čuti življenje. Komisija občinskega odbora ZRVS Brežice ima zadnje priprave pred začetkom preizkušnje rezervnih starešin po programu za leto 1973. Udeleženci že prihajajo. Večina je delovno nalogo dobro razumela in se nanjo dobro pripravila. To se opazi tudi po njihovi obleki in obutvi, ki je prilagojena za delo na terenu.

Tarče so pripravljene, puške in naboji tudi, na kontrolnih točkah že čakajo kontrolorji; specialke in drugi pripomočki čakajo na mizah v učilnici šole.

Predsednik občinskega odbora Leopold Merhar pojasni udeležencem naloge za ta dan in njih vrstni red, tajnik Janez Dejak pa sestavi ekipo starešin in izpolni določene liste za ekipe 1., 2., 3. itd.

Prva ekipa na streljanje! Trije poskusni naboji, potem še pet. Uspeh prav dober. Vidi se, da je v tej skupini precej lovcev, ki so dobro izurjeni in streljanju. Na strelno črto pride druga ekipa, prva pa odide v učilnico na priprave za hojo po azimutu. Kotomeri se vrtijo. Takoj je videti, kdo je bolj in kdo slabše obvladal ta del naloge. Narišejo shemo; azimut od A do B tolikšen, daljavo tolikšno itd. Sledi kontrola točnosti vrisanih podatkov. Seveda je neke potrebne tudi korektura. Prva ekipa gre na start, kjer ji zapišejo uro odhoda, in člani se enkrat preizkusijo ali znajo uporabljati kompas. Na vrsti so naslednje ekipe. Delo teče kot po tekočem traku.

Na eni od kontrolnih točk ponovno streljajo v tarče in spet nadaljujejo pohod. Nekatere ekipe pridejo na določene točke iz točno določene smeri, druge so malce

zašle. Vse to sodniki zapišejo v njihove ekipe liste, kar potem vpliva na končno oceno. In tako dalje, ekipa za ekipo.

V tem času, ko so ekipe na terenu, člani komisije zadnjič preverijo priprave za reševanje taktične naloge. Na vsaki mizi v učilnici šole je naloga s potrebnimi priborom; tu so karta, barvni svinčnik, štabno ravnilo in drugo. Na vsaki drugi mizi je tudi topografski priročnik.

Prve ekipe, ki se vračajo, so na vidiku. Telesna kondicija je zelo pomembna. Ekipa mlajših dosežejo boljši čas, vloženi trud starejših je opaziti po znoju na obrazih in po oznojenih srajcah. Razpokoženje je na višku. Sliši se smeh, šale in pikre besede na račun onih, ki niso našli vseh kontrolnih točk na terenu. Marsikateri ekipi ni bilo povsem jasno, kam se je »skril« kontrolor na tej točki, da ga niso mogli najti. V medsebojnem pogovoru ekipe zelo hitro spoznajo, kje in kako so zgrešile cilj.

Na vrsti je drugi del naloge oziroma kakor so sami rekli — najtežji del. Prvo je obdelava taktične naloge, nato razlaga nejasnih vprašanj in začetek dela. Vse je utihnilo, zdaj pa zdaj se čuje samo šum papirja in včasih globok vzdih. Tu pa tam se na mizi pojavi tudi po kak izvod »Naše obrambe« št. 3/73, v kateri je Ivan Gradišek ponazoril eno od možnih rešitev taktične naloge. Tudi kdor je pazljivo poslušal predavanje na temo o protidiverzantskem boju, bo nalogo laže in bolje rešil.

Naloge so različne. Eni imajo taktično nalogo, v kateri morajo z ojačanim in dobro izurjenim oddelkom likvidirati diverzantsko skupino, skrito in zamaskirano v zapuščenem starem objektu. Druga skupina ima na voljo večjo enoto, s katero mora v najprikladnejšem času obkoliti določen rajon in potem poiskati in uničiti diverzantsko skupino. Tretja skupina ima nalogo, da sanitetno poskrbi za ranjence, določi rajon za sanitetno postajo in določi pota za evakuacijo ranjencev. Taka organizacija dela in različne naloge so od organizatorja zahtevale veliko truda. Organizator je uresničil želje članov ZRVS, ki so bile izražene na letnih konferencah; naj se preverjanje njihovega znanja spremeni tako, da bi bile naloge prilagojene vojaški specialnosti članov in na položaju, na katerem bi se našli v primeru potrebe.

Čas se je naglo odmikal in že so se rodile posamezne zamisli rešitve taktičnih nalog. Trde, žuljave roke pritiskajo svinčnik, brišejo že narisano, da ponovno narišejo lepše.

Taktični znaki so videti grobi, vendar je popolnoma jasno, kaj so želeli z njimi prikazati. Rešitve so različne, kot je bilo že vnaprej moč pričakovati, saj je vsako taktično nalogo možno rešiti na nekaj načinov in samo praksa bi lahko določila najboljšo rešitev. Naloge skupin ali enot so kratke in jasne. Vsa zamisel, kako bi izvršili nalogo, je shematsko prikazana na karti.

Poleg taktične naloge je tudi nekaj vprašanj iz SLO, vojaške teorije in topografije, kot je načrtano v letnem programu. Tu ni težav, vse gre bolj ali manj gladko.

In tako posamezni udeleženci končujejo naloge ter jih oddajajo. Šele po vsem tem ožive debate o posameznih rešitvah. Vsak opisuje svojo varianto, ki jo tudi zagovarja, ker misli, da je najboljša. Pri tem se zbirajo v skupine, ki odhajajo

proti domu. In tako se počasi oddaljujejo, zadovoljni, ker so opravili eno od svojih številnih obveznosti.

Naloga strokovne komisije je, da realno oceni delo vsakega posameznika in da ugotovi potrebne izkušnje.

Krajevne organizacije bodo morale čimprej pripraviti ekipe za občinsko tekmovanje in potem iz teh ekip izločiti najboljše za republiško tekmovanje. In še nekaj: ZRVS občine Brežice je precej časa životarla in zavzemala eno od zadnjih mest na seznamu občinskih organizacij v SR Sloveniji. Zdaj je dokazala, da ima dovolj moči in možnosti za znatno boljšo uvrstitev. Pri zadevanje vsega članstva in doseženi rezultati v tem obdobju to potrjujejo.

IVAN JUGOVIČ

V ospredju orientacijsko-taktični pohodi

Teze o nadaljnjem razvoju SZDL Slovenije, potek taktično-orientacijskih pohodov in kako poteka nabiralna akcija za izgradnjo spominskega doma v Kumrovcu, so bila osrednja vprašanja na nedavni razširjeni seji občinskega odbora ZRVS Maribor.

V zvezi s prvo točko so se zavzeli, da bo tudi organizacija ZRVS skupaj z drugimi družbenopolitičnimi dejavniki prispevala svoj delež, da bo SZDL zares postala sredstvo delovnih ljudi in da jo je treba zaradi tega graditi kot zvezo organiziranih sil.

Taktično-orientacijski pohodi, ki so jih v občini Maribor po krajevnih organizacijah začeli izvajati že od 25. maja letos, so v primerjavi z lanskim letom tokrat mnogo bolj organizirani. Poleg tega so pri tem tudi krajevne organizacije mnogo bolj samostojne. Do sedaj so jih izvedli že v 11 krajevnih organizacijah. Še posebej so se izkazali odbori krajevnih organizacij Ivan Cankar, Pobrežje, Kamnica, Prežihov Voranc, Ob parku, Maks Durjava. Da pa bi pri tem sodelovali, če že ne vsi rezervni starešine, vsaj čimvečje število, so odbori krajevnih organizacij pohode pripravili tudi po dvakrat: Prežihov Voranc, Kamnica, Ob parku, Maks Durjava in Pobrežje. Povprečna udeležba je bila na pohodih od 75 do 99 odstotkov; najboljša je bila v Kamnici, v Kungoti 85 odstotkov in na Pobrežju z 82 odstotki. Kra-

jevni odbor. Ivan Cankar pa je takšne pohode organiziral celo štirikrat.

Precej kritike je letelo na tiste rezervne starešine, ki se otepajo ali pa se celo izmikajo in se ne udeležujejo v svojih organizacijah. Da bi takšno malodušnost odpravili, so sklenili, da bodo tiste tovariše, ki so bili poklicani že dvakrat in se pohodov še niso udeležili, predlagali občinskemu sodniku za prekrške za kaznovanje.

Doslej so v občini Maribor za gradnjo spominskega doma v Kumrovcu zbrali že več kot 77.000 din. Med njimi je precej rezervnih starešin in tudi organizacij, ki so se zelo izkazali pri tej nabiralni akciji.

Na seji so še razpravljali o pomoči rezervnih vojaških starešin pred kratkim ustanovljenemu mladinskemu orientacijskemu centru. Potem so STANETA KODRINA, člana občinskega odbora ZRVS, določili za člana v komisiji za propagando za vpis v vojaške šole in akademije. Določili so tudi 15. julij kot dan za občinsko tekmovanje ZRVS v taktično-orientacijskem pohodu.

Ob koncu pa so opravili prijetno intimno dolžnost. MILORADU VILARJU, rezervnemu polkovniku, ki je praznoval 50. obletnico in 30-letnico članstva v ZK, so ob tem čestitali, hkrati pa so se mu zahvalili za dolgoletno delo kot predsedniku občinskega odbora ZRVS. Ob tem so mu izročili spominsko darilo.

DRAGO MIKLAVEC

PROSLAVA V GABROVKI

Združenje borcev NOV Gabrovka pri Litiji bo 22. julija 1973 ob 14. uri razvilo prapor organizacije. Po kratkem kulturnem sporedu bo veselica s tovariškim srečanjem.

Vabimo vse borce NOV s tega področja, borce sosednjih združenj, borce od drugod, ki jim je ta kraj znan iz NOB ter druge prebivalce tega in okoliških področij, da se našega slavlja udeležijo v kar največjem številu!

ZDRUŽENJE BORCEV NOV
GABROVKA

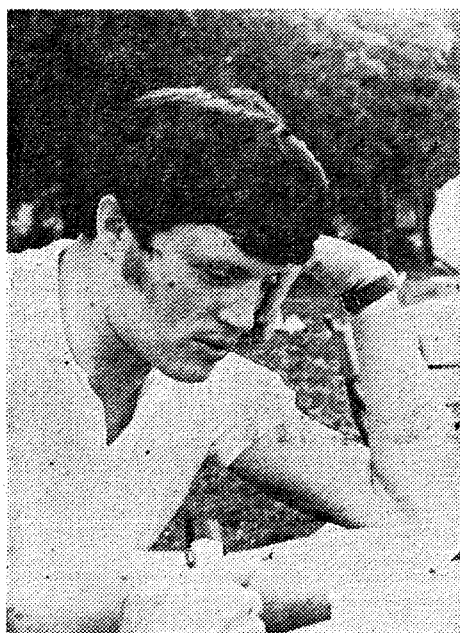
Ko spregovorijo srca

Za nami je že leto, kar je ustaška teroristična skupina, ki se je lanskega junija vtihotapila v našo deželo, morala pred gnevom ljudstva položiti orožje ter neslavno končati svoj pohod. Danes, prav te dni, zopet poslušamo in beremo o ustaškem poligonu, ki so ga vendarle, po enem letu, uspeli odkriti nekje v sosednji državi! Danes, te dni, ko smo se ob letošnjem prazniku borca spomnili tudi vseh tistih, ki so izgubili življenja v lanskeoletnem spopadu s tolpo ustaških zločincev.

Ustaški teroristi, izurjeni in oboroženi nekje na tujem, so lani menili, da so v Jugoslaviji nastale ugodne razmere za ustvarjanje nekakšne »nove oblasti«, ustaška skupina pa naj bi bila »jedro«, ki bi »povedlo« ljudstvo v boj.

Bili pa so to samo računi brez krčmarja, načrti mračnih in reakcionarnih krogov iz tujine — zakletih sovražnikov naše samoupravnice družbe. Bil je to nesladen pohod, ki je doživel ne samo vojaški, marveč tudi politični zlom, kar je po vseh načelih našega splošnega ljudskega odpora tudi bilo edino moč pričakovati. Pa ne samo to: naš človek je še enkrat dokazal pripravljenost žrtvovati se, ko kdo ogroža vsaj kosček njegove in naše svobode.

Padel je vojak Branko Blečić, devetnajstletni avtomehanik iz Lovrana. In Ahmet, pripadnik teritorialne enote, sin starega minerja Muja Čolića iz okolice starodavnega Prozora. Življenje je izgubil tudi miličnik Luka Bošnjak. In Milan Ođak, oče treh nedoraslih otrok iz Ljubuškega...

MATE COSIC: »Danes sem invalid. Ustaška zločinska roka je opravila svoje. Vendar se nikoli ne bom vdal. Če bo kdaj spet potrebno braniti svobodo, skupnost lahko računa name. Po svojih močeh bom nesebično pomagal.«

Vsi so padli tako rekoč v enem dnevu. Žrtvovali so sebe za obrambo svobode, ki so jo poskusili ogroziti sluge mračnih sil, sodobni janičarji, najeti pirati, odpadniki naše družbe.

Padli so sinovi naše domovine; za njimi so ostali užaloščeni očetje, matere, bratje sestre in otroci. Toda družba ni pozabila na ljudi, ki so v lanskem boju svoje najdražje podarili domovini. Nanje niso pozabili tudi Novomeščani in so jih, ob dnevu borca, povabili v goste. Gostitelji so bili garnizija, družbenopolitične in delovne organizacije dolenske metropole. Srečanje je trajalo tri dni; srečanje brez pesmi in veselja, ker se rane na srcu gostov še niso zacelile. In zato je bilo zelo nevhvaležno segati v lanko leto ter obujati žalne spomine na zadnje slovo matere od sina in otrok od očeta.

Tri dni z zaskrbljenimi obrazi, v katere se je vklesala globoka žalost. Kdaj jo bo čas zabrisal? Kdaj bodo popustili krči na obrazih? Ne vem, če sploh kdaj!

Na srečanju v Novem mestu ni bilo slavnostnih govorov; tudi besede so bile redke, kljub temu pa je bilo veliko povedanega. Spregovorila so srca in solze.

Življenje je pač takšno

Visok in močan možakar, spominjal je na ranjenega leva, je oče devetnajstletnega Branka Blečića, ki je kot vojak padel v boju z ustaško tolpo. Mladi avtomehanik je iz rodne Lovrana odšel v Sarajevo služiti svoj vojaški rok.

Bil je zdrav in lepo razvit, dober športnik in dober mladinec, — se spominja svojega sina upokojenec Zvonko Blečić. — Vzgaljal sem ga kot cvetlico, negoval in od malih nog učil ljubezni do domovine... Saj veste. Istra je bila tuja.

Potem so oči mojega sobesednika zasija-

le. Prižgal si je »dravo« in malce predahnil.

— Kaj moremo, — je nadaljeval, — življenje je pač takšno. Pa nikar ne mislite, da verjamem v usodo; niti najmanj ne. Kajti v tej žalosti čutim veliko plemenitega, človeškega. Moj Branko je padel za svobodo, ljudje pa se tega zavedajo. Moj dom ni pozabljen. V tistih hudih trenutkih, ko sem od sina jemal zadnje slovo, sem občutil, da nisem osamljen. Ves Lovran je jokal za mojim vojakom...

Beseda se je ustavila in sivolasi Zvonko si je obrisal solzne oči. Pozneje je povedal, da so občani Lovrana pokojnemu vojaku Branku Blečiću, najmlajši žrtvi ustaških teroristov, postavili spomenik. Ne vem, ali sem očeta dobro razumel, vendar se mi zdi, da so spomenik odkrili letos, ob dnevu mladosti. Pa nič čudnega, kajti avtomehanik iz Lovrana in vojak naše armade je v boju za nedotakljivost naše svobode žrtvoval svojo mladost.

Moj očka je bil zlat

To so besede komaj trinajstletne stare Vesne Bošnjak, ki se je brez materinega spremstva priključila skupini novomeških gostov. Vesna je živahno dekletce, s solo nima nobenih težav, svoje bivanje v Sloveniji pa je izkoristila za kopanje v bazenu v Dolenjskih Toplicah. V Prozoru, kjer je doma, takega bazena nimajo.

— Ali se še kaj spominjaš očeta? — sem jo vprašal, ko se je naveličala plavanja in kopanja.

— Luka se je imenoval, nosil je dolge črne brke, imel pa je izredno bele zobe. Bil je miličnik, rad se je šalil in smejal. Z mano se nista prepirala pa tudi nas otroke je redkokdaj pokaral. Moj očka je bil zlat.

Potem sem prikupno in zgovorno dekle vprašal, kako se ji zdi v Novem mestu, saj je bila prvič v Sloveniji.

— Vse je lepo. Ljudje so izredno dobri, imam vtis, da sem doma, med svojci.

— In kaj ti najbolj ugaja?

— Tista obleka, ki sem jo danes videla v novomeški osnovni šoli. Všeč mi je predvsem zato, ker jo je sešila neka moja neznanica, sovrstnica, sošolka iz Slovenije... Ah, kaj takega na naši šoli nimamo, ročnega dela se učimo le iz knjig...

Ob koncu pogovora je Vesna v mojo beležnico zapisala svoj naslov. Zaprlosila je, naj ji pošljem kakšne fotografije s srečanja z Novomeščani. Zdaj jih že ima...

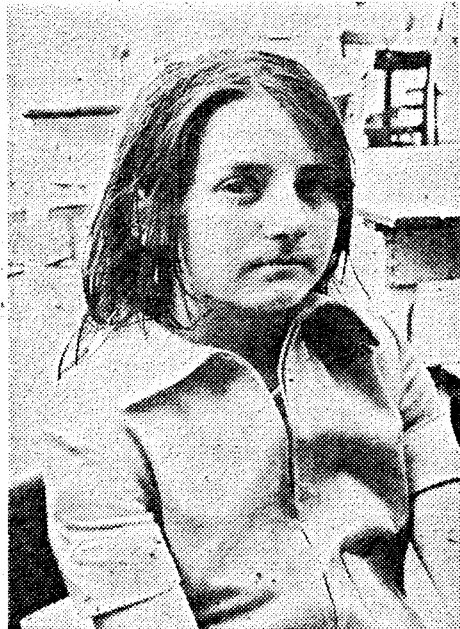
Naj počiva med borci

Tudi Habiba Gelić je žalujoča mati, udeleženka srečanja v Novem mestu. Sina Ahmeta je zadnjič videla v njegovi sobi. Cistil je puško, lanskega junija, in se kot teritorialni alec pripravljaj na obračun z ustaši.

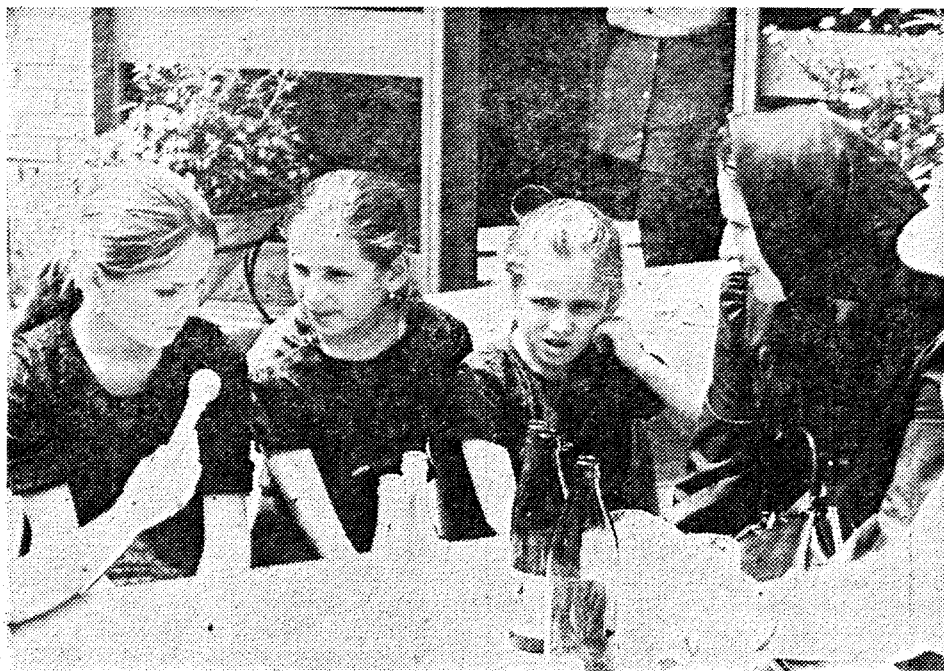
Takrat mi ni bilo jasno, za kaj je šlo, — pravi mati. — Tudi vznemirjati ga nisem hotela, ker sem mislila, da se pripravlja za kako od vaj, ki v naši občini niso redkost. Od doma je odšel brez pozdrava, verjetno je bil že obveščen, za kaj gre in ni hotel motiti mojega miru. To je bila njegova zadnja pozornost do mene...

Mati je zahlipala, njene utrujene oči so se ovlažile. Utihihla je in nastal je težak molk, kot da bi znova preživljala lanski tragični dogodek.

— Zidarja sta popravljala streho na naši hiši. Medtem pa pride moj oče. Mojemu

»V bratski Sloveniji se počutim kot doma. Ljudje so predborci, vendar je vsako srečanje s kakim miličnikom obudilo spomin na pokojnega očeta, ki so ga lani ubili ustaši.« je dejala Vesna, hči padlega miličnika Luke Bošnjaka.

Žalost še ni izginila z obrazov soproge in treh nedoraslih otrok Milana Ođaka iz Ljubuškega. Tudi on je, kot pripadnik enote teritorialne obrambe, padel pri likvidaciji ustaške tolpe.

mlajšemu sinu je na uho povedal, kaj je doletelo njegovega starejšega brata. Potem je oče zidarjem ukazal, naj takoj prenehata z delom. Opazila sem krčevit izraz na obrazu očeta in mlajšega sina in sem takoj zaključila, da je Ahmet mrtev. Zrušila sem se sredi dvorišča... Mrtvega sina nisem videla, niso me pustili h krsti. To me grozno boli...

Užaloščena mati Habiba Gelić: »Po lanskeoletnem boju se je tudi moj sin priključil že davno mrtvi četi partizanskih junakov. Kot borec naj počiva med njimi, to je moja želja...«

Vendar se je želja ranjenega materinega srca izpolnila. Zaprlosila je:

— Pokopljite ga, prosim, na partizansko pokopališče. Moj Ahmet je bil borec in je padel kot borec, zato želim, da počiva med starimi borci, med partizani, ki so mu vedno bili vzor.

In Ahmet je pokopan med borci. Partizansko pokopališče je lanskega junija sprejelo še enega mladega človeka, ki je padel kot zvest stražar svobode.

Krogla v nogi

Med gostoljubnimi Novomeščani so preživeli nekaj nepozabnih dni tudi štirje ranjenci — pripadniki teritorialnih enot, ki so lanko leto sodelovale pri likvidaciji ustaške skupine.

Mate in Ljubomir iz Duvna ter Milan in Ivan iz Prozora so pred letom dni bili zdravi in zmogni poprijeti za vsako delo. Danes so invalidi. Moj sobesednik Ljubo Milisav, delavec, je preprost in miren človek. Že kot desetleten otrok je z očetom, materjo in starejšima bratoma odšel v partizane. Vzdržal je do konca vojne, toda takoj po svobodi je izgubil starejšega brata Nikolo. Ta je bil sekretar občinskega komiteja KP in so ga nekje pri Gornjem Vakufu umorili ostanki razbitih četniških in ustaških zločincev.

Pa se je usoda znova poigrala, tokrat z Ljubom. V lanskeoletnem obračunu z ustaško tolpo je nosil puško. Ko je pred sabo v grmovju opazil spretno skritega ustaša, je takoj usekal po njem. Vendar mu je z drugega konca krogla prebila obe nogi.

Tudi Mate Cosić iz Duvna je bil tokrat ranjen.

— Ko smo prišli na položaj, — se spominja Mate, — smo že bili seznanjeni z nalogo. Komandir nas je opozoril na skrajno previdnost. Bližali smo se sovražniku, jaz pa sem kar naenkrat občutil bolečino v obeh

nogah. Res nisem slišal nobenega strela, toda iznenada nisem več mogel naprej. Obležal sem v krvi. Vendar so s tem, ko so me ranili, ustaši pravzaprav odkrili svoje položaje in so jih naši potem preprosto razkosali...

Mate je v Novem mestu doživel še posebno presenečenje. Pred kratkim je vplaval avto. Ko so v novomeški tovarni motornih vozil zvedeli, da je med gosti iz Bosne tudi njihov naročnik, so mu avto takoj izročili. Upamo, da zato ne bo nihče hud, kajti Mate še vedno nosi v nogi kroglo.

Srečali smo prijatelja in brata Slovenca

Za konec naj omenimo še to, da so si gostje ogledali nekatera novomeška podjetja, obiskali so vojašnico Milana Majcna ter legendarno Bazo-20, kjer so se vsaj delno seznanili z bojem in trpljenjem slovenskega ljudstva. Vsekakor pa se spodobi, da letošnje srečanje zaključimo z nekaj strnjnimi besedami, ki so jih gostje povedali ob slovesu z Novim mestom.

IBRO OMANOVIC, podpredsednik ZZB NOV Prozor: »Navdušen sem nad Bazo-20, ki je po mojem spomenik, ob katerem se lahko učimo tako mi starejši kakor tudi mladi rod. Zdi se mi, da je slovenska mladina ubrala pravo pot, kar je dokazala tudi s svojo razstavo MLADOST IN AVNOJ, ki sem si jo z izrednim užitek in veseljem ogledal v baraki nekdanjega partizanskega agitpropa!«

MILAN LJUBIĆ, ranjenec ozrioma invalid: »Srečanje z Novim mestom, z brati Slovenci je nepozaben dogodek. Ne vem, če bi bili zmogni našim bratom nuditi to, kar so oni nam.«

ANTE TOLJ, načelnik štaba za narodno obrambo: »Pesem in veselje je nadomestila neznanska ljubezen prijaznih gostiteljev, ki so jo tako svojci padlih kakor tudi invalidi občutili na vsakem koraku. Povsod smo srečali prijatelja in brata, srečali smo Slovence, ki še ni, prav kot mi vsi, pozabil na zločinsko dejavnost ustaških teroristov. Naj bo tudi to opomin vsakomur, ki bi vsaj poskusil poseči v našo enotnost, v našo predrago plačano svobodo...«

Besedilo in slike:
B. JAKOVLJEVIĆ

ZVONKO BLEČIĆ, upokojenec iz Lovrana: »V boju z ustaškimi zločinci je moj sin Branko padel kot vojak. Žrtvoval je sebe in svojo mladost za tisto, po čemer smo ljudje iz Istre desetletja hrepeli. Za svobodo...«

JESENICE

NAGRAJENE ŠOLE IN UČENCI

Konec junija je bila v kazini na Jesenicah prisrčna slovesnost. Vodstvo občinske konference ZMS Jesenice je podelilo najboljšim šolskim razredom denarne nagrade, razrednikom teh razredov priznanja in knjižne nagrade, najboljšim učencem pa knjige. Ob začetku šolskega leta so namreč razpisali tekmovanje v učenju, lepem vedenju in dejavnostih zunaj šole. Izmed osmih razredov osnovnih šol sta prejela priznanje in denarno nagrado osma razreda v Kranjski gori in Mojstrani, izmed srednjih šol pa 4. a jeseniške gimnazije in drugi letnik srednje tehniške šole. Knjižne nagrade in pohvale so prejeli razredniki: prof. Srečko Krč, Zvonko Perat, Sofija Podlipnik in Slavko Gregori. Knjižne nagrade je prejelo 40 najboljših učencev. B. B.

OSREDNJA PROSLAVA DNEVA BORCA

Osrednja prireditev v proslavo dneva borca v Jeseniški občini je bila 3. t. m. zvečer v domu družbenih organizacij na Hrušici. O pomenu praznika je govoril Maks Klinar, predsednik ZB NOV. Kulturno prireditev so pripravili člani DPD Svobode na Hrušici. Sodelovala je tudi domača pihalna godba. B. B.

ŠEMPAS

PARTIZANSKO SREČANJE NA VITOVJAH

Tudi letos je bilo 4. t. m., na dan borca, kakor vsako leto doslej srečanje borcev in mladine v Vitovljah nad Šempasom v Vipavski dolini. Udeležila se ga je velika množica borcev iz Vipavske doline in drugih krajev. V teh krajih je prav vse ljudstvo podpiralo narodnoosvobodilni boj. Zelo dobro so delovali odbori in komisije, tako da ni bilo nikdar težav zaradi hrane, prevoza in sploh vseh nalog, ki jih je prevzemalo

prebivalstvo v sodelovanju z borci. Vitolje, Žiče, Šempas, Ozeljan, Sv. Mihej, Lepe, Osek, Dolenje, Črniče, Maloše, Gojačevo, Selo, Vogrsko itd., so ogromno prispevali za prehrano naših brigad; dan za dnem so vozili na Krnico in potem dalje na tone živeža. V Vitovljah so bila tri skladišča živeža in drugega blaga; tu je bilo skladišče bolnišnice, oblastnega komiteja in skladišče 9. korpusa. Vsak večer so peljali na Vrh po 200 do 400 glav živine in drugih potrebščin za našo vojsko. V Žičah je bila kuhinja, kjer so kuhali na okrog 200 borcev. Vso hrano pa so prispevali ti kraji. V teh krajih ni bilo nobene hiše, ki bi ne podpirala naše vojske. V Vitovljah smo se največ zadrževali pri Marinovih, Živčevih, Horvatinovih in še nekaterih. V Žičah smo bili najpogostejše pri Grudnovih, Prščevih in Remcevih, v Dolenjah pri Polacijevih in Maloviščih, v Šempasu pri Korobiljevih, Dolžaku, Jenkovih in Kamelovih.

Ljudje dandanes znajo ceniti pridobitve našega osvobodilnega boja, kar se je pokazalo tudi na srečanju v Vitovljah.

FRANC JERINA

KAMNIK

IZ KAMNIKA V POMURJE

Komisija za vojaške vojne invalide pri občinskem odboru ZB NOV Kamnik je pripravila izlet 24. junija v Pomurje. Ustavili smo se v Slatini Radencih, Moravskih toplicah in Murski Soboti.

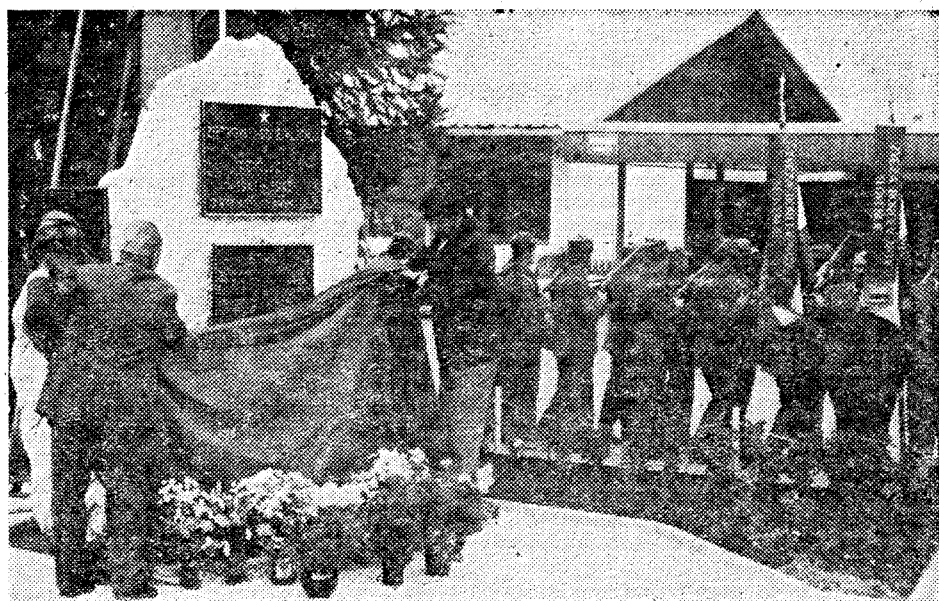
V Radencih smo se srečali z nekaterimi Kamničani, ki se tam zdravijo. Napili smo se zdravilne vode, kopali pa se nismo mogli, ker je tiste dni narasla Mura in onesnažila tudi vodo v bazenu. Priložnost za kopanje smo imeli v Moravskih toplicah. — V Murski Soboti smo si ogledali krajevne znamenitosti, med njimi zlasti lep spomenik padlim partizanom in ruskim vojakom; ti so se ob koncu bojevali v vzhodni Sloveniji. Na poti domov smo se ustavili še v Lenartu, kjer nas je pozdravil predsednik invalidske komisije. Z vremenom nismo imeli sreče, vendar smo bili vseeno zadovoljni z izletom.

Fr. T.

Ob spomeniku petindvajsetim padlim borcem, ki so 9. septembra 1942 padli skupaj s svojim komandantom Jožetom Gregorčičem na Lipniški planini na Jelovici, so se ob dnevu borca zbrali borci NOV, rezervni vojaški starešine, mladinci in drugi občani, da obudijo spomin na težke, a slavne dni. Boj na Lipniški planoti je udeležencem opisal Slavko Staroverski-Metod (vidimo ga na desni). Po kratkem kulturnem sporedu so odšli k partizanskemu domu na Vodice. Tam so zvedeli za rezultate nagradnega streljanja, nato pa so se udeležili še tovariškega srečanja na Mlaki pri Radovljici.

(Besedilo in fotografija France Cvenkel)

V radovljiški občini so v proslavo dneva borca odkrili spomenik 35 padlim borcem in 14 žrtvam okupatorskega nasilja v Bohinjski Bistrici. Slovesnost je bila 4. t. m. v prostorih krajevne skupnosti ob udeležbi 2000 prebivalcev in gostov. Uvodni govor je imela mladinka Majda Podgornik. Mladinski pevski zbor osnovne šole v Boh. Bistrici je pel borbene pesmi, učenci pa so recitirali. Sodelovala je pihalna godba iz Gorij.

Spomenik sta odkrila Franc Ravnik, republiški poslanec, in Ivan Cuznar, predsednik ZB NOV Bohinjska Bistrica. Vojaški oddelek je izstrelil častno salvo.

NOVA GORICA

DEJAVNOST ZRVS

Iz naslednjega pregleda o delu organizacij Zveze rezervnih vojaških starešin na območju občinskega odbora v Novi Gorici vidimo, da organizacije izpolnjujejo svoj delovni program.

SEMPETER: Osnovna organizacija ZRVS Šempeter je 25., 28. in 29. maja opravila taktično orientacijski pohod. Udeležilo se ga je 112 rezervnih vojaških starešin. Med njimi so bili najuspešnejši Pavle Brumat (189 točk), Cvetko Markič (186) in Ivan Nemec (185).

NOVA GORICA: Osnovna organizacija ZRVS »Sergej Mašera« je opravila taktično orientacijski pohod 31. maja, 1., 4., 5. in 16. junija. Udeležilo se ga je 170 članov. Najuspešnejši so bili: Viljem Ušaj, Mario Furlan, Emil Pipan in Jože Silvan.

PRVACINA: Osnovna organizacija ZRVS je imela taktično orientacijski pohod 3. in 6. junija. Udeležilo se ga je 60 rezervnih vojaških starešin. Najuspešnejši so bili Gorazd Gregorič, Bernard Kavčič in Bruno Knopič.

RENČE: Osnovna organizacija ZRVS je imela taktično orientacijski pohod 10. junija. Udeležilo se ga je 54 članov. Najlepše uspehe so dosegli: Rudolf Kerševan, Jože Vodopivec in Jože Rusjan.

KOSTANJEVICA NA KRASU: Osnovna organizacija ZRVS je priredila taktično orientacijski pohod 16. junija. Udeležilo se ga je 31 rezervnih vojaških starešin. Najuspešnejši so bili: Srečko Ferfolja, Aleksander Zavadlav in Albin Špacapan.

NOVA GORICA: Predsedstvo občinskega odbora ZRVS in občinski odbor ZB NOV Nova Gorica sta imela 26. junija skupno sejo in obravnavala smernice za vseljudoško obrambo. Pregledali so dejavnost organizacij in društev pri nalogah vseljudoške obrambe. Sklenili so, da bodo Združenja borcev in organizacije ZRVS obravnavali smernice za obrambo septembra.

MILE GOJKOVIČ

USPEŠNE VAJE PARTIZANSKIH ENOT

Tudi novogoriška občina posveča veliko skrb nalogam vseljudoške obrambe. Zlasti so doslej v občini dosegli lepe uspehe pri usposabljanju partizanskih enot. Lani so vse leto urili posamezne manjše skupine partizanov v raznih strokah, letos pa so izmenoma sklicevali celotne enote in jih po več dni pospešeno pripravljali in pre-

skušali na raznih taktičnih vajah, npr.: izvidništvo, zaseda, pohod, boj proti diverzantom in svažnim padalcem. Razen tega so imeli vsi pripadniki partizanskih enot še strelske vaje s pehotnim orožjem.

Dne 17. junija so končali urjenje partizanskih enot. Po ocenah organizatorjev tega pouka so vse praktične in strelske vaje uspešno opravili.

MILE GOJKOVIČ

GORNJI LOGATEC

TOVARIŠKO SREČANJE BORCEV IN MLADINE

Združenje borcev NOV Gornji Logatec prireja tovariško srečanje borcev in mladine, ki bo 22. t. m. pri Grudnu na Kalcih. Zbrali se bodo ob štirinajstih. Vabijo vse borce in aktiviste, tudi z drugih območij, zlasti tiste, ki so se bojevali ali delovali na tem področju.

BOVEC

PARTIZANSKO SREČANJE

Na Prehodu, uro hoda nad vasico Pluž na pri Bovcu, je na praznik Dan borca ob obnovljenem spominskem obeležju na kraju, kjer so dne 26. 4. 1944 padli trije borci: domačini, Franc Della Bianca Zvonko, Milovan Mlekuz in Adolf Flajs združenje borcev NOV Bovec priredilo partizansko srečanje.

V kratkem programu so z recitacijami in pevskimi točkami nastopili učenci osnovnih šol s Koprškega, ki so v koloniji v Bovcu, vojak iz garnizona v Bovcu, govorila pa sta Alojz Hrovat in Dušan Kenda. Vod JLA pa je izstrelil častne salve.

Pohoda in srečanja na Prehodu se je udeležilo presenetljivo veliko število bivših borcev, mladine, pripadnikov vojske in drugih domačinov. DANILO SULIGOJ

NOVE JARŠE — LJUBLJANA

NA IZLET SKOZI DRAŽGOŠE

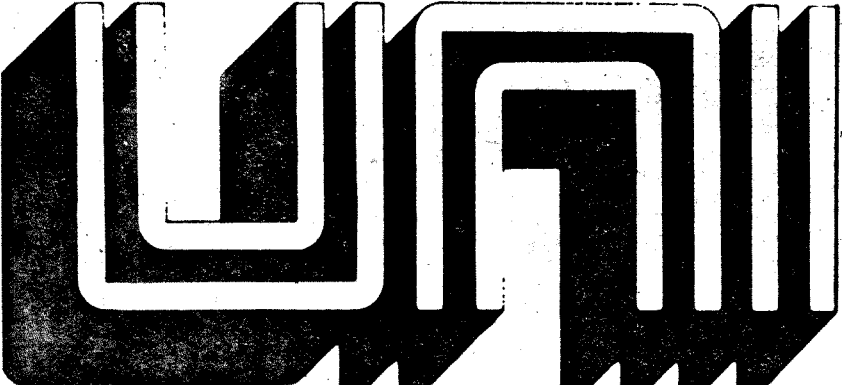
Člani ZB NOV Nove Jarše so 24. junija napravili z avtobusi izlet na Gorenjsko. Odpeljali so se v Selško dolino. Ustavili so se v Zelezniških. Kraj je napravil zelo lep vtis na vse s svojo lepoto in urejenostjo. Iz Zelezniških so se napotili dalje proti znamenitim Dražgošam. Ustavili so se pri gasilskem domu. Izletnikom sta dva borca, udeleženca slavne bitke v Dražgošah, opisala zgodovinske dogodke. Nato so se odpeljali na Jelovico in obiskali partizanski dom, potem pa je bilo treba misliti že na vrnitev. Mimogrede so se ustavili še v Begunjah in počastili spomin žrtev, ki so tam dožrele. Lep izlet bo ostal vsem udeležencem v najlepšem spominu.

K. S.

CERKNICA

USPEŠNI TAKTIČNO-ORIENTACIJSKI POHOD

Junija so bili uspešno končani taktično orientacijski pohodi organizacij ZRVS na območju občinskega odbora cerkniške občine. Izpitna komisija je opravila veliko delo. Rezervni vojaške starešine so razen tega, da so opravili orientacijski pohod, reševali še taktične naloge, odgovarjali na teoretična vprašanja, opravili so topografske naloge itd. Izpite so opravljali v Grahovem, Velikih Blokah, Cerknici, Starem trgu in na Rakeku. Vsaka organizacija je imela približno 4 km dolgo orientacijsko pot. Ob koncu poti je bilo še streljanje z vojaško puško. Vsi sodelujoči so prispevali, da je bil uspeh lep. JANEZ HREN

program

Industrija STOL pohištva STOL Kamnik

novi stanovanjski pohištveni uni program
v novo odprtem salonu stol interior na duplici pri kamniku

utrinki in odmevi

DOBRI ZGLEDI IN IZJEME

Pred nekaj dnevi je bila v naši vasi Bač nabiralna akcija za spominski dom v Ku-mrovcu. Tovarišici Marija Zele in Ivanka Tomšič, ki ju moramo še posebno pohvaliti zaradi njune prizadevnosti in priljubljenosti pri ljudeh na vasi, sta zbrali pri članih ZZB NOV kar 1158,20 dinarjev. Če vzamemo, da naše združenje borcev NOV šteje samo 43 članov, ker je organizacija starih ljudi, organizacija, ki izumira (vsako leto umre lepo število naših članov, naše vrste se redčijo), je gornji znesek dokaz, da smo borci pripravljeni še vedno storiti vse, kar je v naših močeh.

Navedel bom nekaj primerov, ki sta jih

Antonija Lipec z Bača, mati padlega partizana Bernarda.

doživeli Marija in Ivanka pri nabiralni akciji.

Antonija Lipec, mati padlega partizana Bernarda, ki je padel pri Kninu v 3. prekomorski brigadi, je dala 100 dinarjev (novih). Antonija Lipec je stara 90 let in po padlem sinu prejema le skromno priznavalnino. Tovarišici Marija in Ivanka, ki sta pobirali prispevke, sta mislili, da se je starca zmotila. Odgovorila jima je, da se ni

nič zmotila in da bi za našega predsednika tovariša Tita dala še več, če bi mogla.

Tudi Anton Sajn, upokojeni kovač, je imel v roki pripravljenih 50 dinarjev, pa je rekel, da bo to premalo in je segel še v drugi žep ter dodal še 50 dinarjev (novih).

Cisto nasproten tema primeroma je bil neki prekomorec, ki mu je družba izsolala dva otroka in sta zdaj na dobrih službenih mestih. Ta je naši tovarišici zavrnil z ujedljivimi besedami: »Kaj pa imam jaz od tega, če sem se boril...« Ker sem tudi sam borec od leta 1941, so me te besede prizadele, čeprav se strinjam, da bi tudi borci 3. prekomorske brigade morali imeti status borca.

Ob koncu bi še omenil, da je skozi našo vas Bač v času NOV prihajalo mnogo propagandnega materiala in mnogo zdravil, ki smo jih dobili iz Trsta in Italije. V naši vasi tudi ni bilo nobenega izdajalca. Zaradi tega je odbor sklenil, da je treba te ljudi, ki so s tako ljubeznijo prispevali nekaj svojih prihrankov za spominski dom v Ku-mrovcu, z avtobusom popeljati tja, da vidijo ta lepi kraj in kraj, kjer bodo zgradili ta spominski dom. AVGUŠTIN SAJN

O JAVKI NA MIKLOŠIČEVI 18

Ob branju članka v TV 15 z dne 28. 6. t. l. »TIHO DELO V OKUPIRANI LJUBLJANI«, ki ga je napisala Slavka Radošević-Nadja, sem se zelo začudila, ker niti z besedico ni omenila javke na Miklošičevi 18, kamor je hodila pogosto kot kurirka. V tej trgovini sem vodila javko in skladišče za centralno tehniko K. P. S. Za vse to so dobro vedeli sledeči tovariši: Milan Škravaj-Petrač, Ciril Lukman-Anjo, Milica Mravljak-Kveder-Mija, Lidija Sentjunc, nje-na kurirka Branka Jurca, Franci Čuček-Crnivec, štabni kurir in njegova žena Linka-Milica, ki je bila njegova kurirka ter še mnogi drugi.

V trgovini je bila tudi javka za pisma, material in za osebne stike in razgovore s kurirji, ki jih je vodila Mira Svetina-Vlasta. Material smo spravili v W. C., ki ga je od sosednjega ločila stena, ta pa ni segala do stropa. Tam čez smo ga potem oddajali skozi skladišče trgovine Matelič — »Torpeda« v veliko večjo. Od tu so ga odvažali kurirji s tricikli, največkrat neki uslužbenec pri Slamiču ter Viktor Kogoj, uslužbenec v železniškem konzumu na Masarykovi

cesti. Pri tem odvažanju jim je vedno pomagal moj mož.

Poleg veže je bila trgovina s sadjem in zelenjavo, kamor so prihajali tricikli z raznim blagom, zato ni bilo sumljivo, ko so naši skromni in predani kurirji odvažali velike količine raznega materiala.

Za skrivanje pošte sem imela v vhodnih vratih skladišča v trgovini izdelan votel prag, ki se je dal odstraniti, ne da bi se to opazilo. Kurirke pa so odvažale pošto v ročnih torbicah z dvojnimi dnom.

K vsemu temu naj navedem še tale: Nekega mrzlega jutra navsezgodaj spomladi leta 1942 sem hitela proti stanovanju brata Franja Jugovca v Gradišče, pri katerem so ilegalno prenočevali španski borci Dušan Kveder-Tomaž, Tonček Znidaršič, v partizanih spremljevalec Franca Rozmana-Staneta in še drugi. Ko pa sem prišla do takratne Selenburgove ulice, sem osupnila, ko je pred vsako trgovino stal na tleh mitraljez, poleg pa italijanski grenadir. V tem trenutku sem se zavedla, zakaj so ulice tako prazne. Srce mi je začelo močno utripati ob zavesti, da imam v trgovini več zavrtkov vojaških ovojnih gamaš in precej jedilnega pribora. Zato sem se takoj obrnila ter šla nazaj v trgovino, kjer smo znosili vso to robo v temno klet in jo zakopali v premog. Takrat okupatorski vojaki niso prišli do nas in je bilo vse varno odpeljano.

V našem stanovanju v Kalanovi ul. 16/1 za Bežigradom so imeli sestanke OF raznih skupin Rudi Janhuba-Hubež s svojimi sodelavci — VOS, Oton Jugovec-Luka, Vito Kraigher in drugi. Nekajkrat sem skuhalo hrano za vse tako, da jim ni bilo treba odhajati iz hiše, ker so bili v nasprotnem posloju prostovoljnih gasilcev »Bežigrada« nastanjeni italijanski karabinjerji.

Stanovanjske ključke so nama ilegalci lahko največkrat izročili šele zvečer.

Ob strogi konspiraciji je javka in skladišče delovalo od začetka do konca vojne, kljub temu, da je mnogokrat obstajala velika nevarnost, ko sem imela vskladišče ne večje količine vojaškega materiala in ilegalne literature.

MARIJA ŽVAN,
Kalanova 16/1
Ljubljana-Bežigrad

DODATNI PODATKI ZA DR. ROTDAJČEVO

Po objavi spominov dr. Avgusta Reimana o dr. Rotdajčevi v 26. številki TV-15 z dne 28. junija letos je Slovensko zdravniško društvo dobilo še naslednje podatke:

Ko je dr. Ana Rotdajč končala medicinske študije v Beogradu, se je zaposlila v

vasi Vanič pri Beogradu. Bila je članica KPJ od leta 1939 in zaprta zaradi aktivnega dela v boju proti okupatorju. Zato je po-datek dr. Reimana, da jo je srečal v beografskih zaporih, točen. Leta 1942 je bila iz zapora izpuščena in potem je nekaj časa živela v rodni Prekmurju, potem pa se je zaposlila v sanatoriju Merkur v Zagrebu. Ponovno je bila zaprta od gestapa oktobra 1943. Tedaj je bila tudi v rokah ustaške policije in obsodili so jo na tri leta zapora. Zaprta je bila v Lepoglavi, kjer je zbolela za tifusom in 4. decembra 1944 umrla v silnih bolečinah. Njen grob ni znan. Baje so truplo vrgli v globok vodnjak. Po dr. Rotdajčevi se imenuje šola v Gradu v Prekmurju.

pravna posvetovalnica

PRIZNANJE POKOJNINSKE DOBE

I. S. Ajdovščina

Vprašanje: Zaradi aktivne udeležbe v NOV imate v delovni knjižici priznana skupno 3 leta in 7 mesecev posebne dobe in sicer za čas od 24. avgusta 1943 do 30. marca 1947. Ker ste bili po letu 1945 v edinicah KNOJ-a sprašujete, če vam tudi za ta čas pripada dvojno štetje. Prav tako bi radi vedeli, če se vam v pokojninsko dobo šteje tudi tisti čas, ko ste bili italijanski vojak od 30. novembra 1942 do 24. avgusta 1943?

Odgovor: Odločbe o priznanju posebne dobe sicer niste priložili vašemu pismu, vendar sklepamo, da imate priznana dvojno štetje zaradi aktivne udeležbe v NOV od 24. avgusta 1943 do 15. maja 1945. Ta čas namreč zneso v dvojnem štetju 3 leta in 5 mesec. (Ni pa izključeno, da imate čas vojne priznan le enojno in da imate prav, ko pišete da imate 3 leta priznana do 30. marca 1947). Čas po osvoboditvi se vam ne more šteti dvojno, ker se dvojno šteje lahko samo čas udeležbe v NOV. Čas po 15. maju 1945 se vam lahko šteje kvečjemu v enojne trajanju... Vendar pa je treba tudi od tega povojnega časa odbiti čas, ki se odbije kot kadrovski rok. Vi ste vojsko služili še pod Italijo. Vendar pa se vam bo čas, ko ste bili italijanski vojak, štel v pokojninsko dobo, kakor se to šteje vsem, ki so bili od začetka vojne, 1. septembra 1939, do kapitulacije Italije, italijanski vojaki. Tem italijanskim vojakom se tudi ne odbije ničesar na račun kadrovskega roka. Zato je tudi vprašanje ali se vam bo čas po 15. maju 1945, ko ste bili v JLA (ne poveste ali ste bili oficir ali aktivni podoficir ali vojak), štel enojno v celoti ali pa se vam bo nekaj odbilo na račun kadrovskega roka.

imeli smo ljudi

Ludvik Šuligoj

Ludvik Šuligoj je umrl 16. junija v Spodnji Idriji. Bilo mu je šele 53 let. Pokopali smo ga na pokopališču v Sp. Idriji. Rodil se je v Lokovcu nad Sočo in pred vojno trpel pod fašizmom kot napreden, zaveden sin svojega naroda. Številni borci ga bodo ohranili v trajnem spominu. Zlasti so ga spoštovali tovariši, ki so z njim gradili prvo veliko partizansko bolnišnico »Pavlo« na Primorskem po italijanski okupaciji.

Jože Jamšek

Za vedno smo se poslovili od Jožeta Jamška iz Plavij pri Kopru. Rodil se je leta 1886 v Plavjah. Nadvse je ljubil slovensko besedo in pesem, domača izročila in narod ter tega ni zatajil tudi v obdobju najhujšega fašističnega nasilja. Izučil se je za krojača. Na škofjskem in dolinskem območju je bilo med obema vojnoma močno protifašistično gibanje. Jamšek se je pridružil delavcem, ki so sodelovali v naprednem ilegalnem delavskem gibanju pod vodstvom komunistov. Fašistični oblastniki so jih nenehno preganjali in zapirali. Brž ko se je v primorskih krajih začela širiti osvobodilna fronta, so se je z vso vneto oklenili protifašisti. Z decembra 1941 so ustanovili prvi odbor OF Slovenski Istri. Poslej se je osvobodilno gibanje hitro širilo in krepilo. Toda kmalu so začeli fašisti tudi zapirati organizatorje osvobodilnega gibanja. Jamška so zaprli že januarja 1942. Poslali so ga v konfinacijo v Pistec. Vendar osvobodilno gibanje v Istri ni bilo zatrto, marveč se je kmalu spet razmahnilo. Tako so že pred italijansko kapitulacijo v Slovenski Istri delovali trije rajonski komiteji KPS, imeli so 7 rajonskih odborov OF in številne krajevne odbore. Jamšek se je po italijanski kapitulaciji

pridružil osvobodilni organizaciji v Carbo-nari pri Barju, kjer je bila oktobra 1943 ustanovljena prva prekomorska brigada. Jamšek je stopil v to brigado in se poslej v njej bojeval do osvoboditve. Po osvoboditvi je ostal zvest sam sebi in posvečal z največjo požrtvovalnostjo svoje moči rasti naše socialistične družbe.

Anton Fister

Toneta Fistra zadnja pot in slovo 3. julija na pokopališču v Naklem. Kot domačin je svoj naporen življenjski delavnik začel pred 62. leti. Siromašen dom očeta in številne družine je tiste dni Toneta že kot otroka usmerila za pastirja, hlapca in delavca. Zato je vse življenje lopatal na tisoč in tisoč kubikov gramoz in ročno sejal pesek v gramoznicah in kamnolomih. Debele, velike in kot kamen trde žulje svojih pridnih rok je odnesel še s seboj v grob. Namreč Tone brezdelja in udobja ni nikoli maral. Nikoli, da bi kaj potožil. Nikoli, da bi kaj prosil, le »roko iskreno dobrega tovarišja« je ponudil vsakomur. Že v začetku NOB je bil njegov skromni, toda toplo prijazni dom zanesljiva opora prvoborcev. Julija 1941. leta se je na Čegelnici ob njegovem domu formirala prva Kranjska četa in z njo so šli v boj tudi trije Tonetovi bratje. Zal je brat Miha padel kot izreden in hraber mitraljezec Cankarjevega bataljona v Dražgoški bitki. Tone je bil kot aktivist OF že avgusta 1941 od gestapa aretiran, maltretiran in zaprt. Svobodo je dočkal ves izmučen v koncentracijskem taborišču. Spoštovanje in lepa udeležba soborcev, sovaščanov in prijateljev na njegovem pogrebu je dokaz, da so ga ljudje imeli zelo radi. A. G.

Marija Bradeško

Umrli je Bradeškova mama, ki so jo v ljubljanski krajevni skupnosti »Milan Česnik« poznali ne le udeleženci NOB, marveč vsi družbeno-politično aktivni občani.

V času okupacije je v stanovanju pokojne Marije Bradeško delovala manjša ciklostilna tehnika, kjer so večkrat tiskali tudi list Slovenski poročevalec. Sin pokojnice Jože je padel kot borec Tomšičeve brigade v marcu 1943.

Ze med vojno je pokojnica bila ne-utrudna aktivistka, a po osvoboditvi je svojo dejavnost še povečala. Kljub svojim 82. letom je še do smrti bila od-bornica Združenja VVI Ivan Česnik.

Vsi, ki smo jo poznali, jo bomo ohranili v trajnem spominu.

otroci se radi igrajo z vodo,
zato jim privoščite to veselje,
posebno zdaj, ko je čas počitnic

Trgovsko podjetje

Nnama

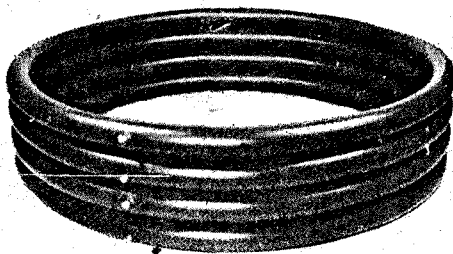
Ljubljana

nudi

- v svojih prodajnih enotah
- Veleblagovnica pri pošti, Ljubljana
- Blagovnica Kočevje,
- Blagovnica Škofja Loka,
- Veleblagovnica, Velenje

uvožene

BAZENE ZA OTROKE

Bazeni so izdelani iz odpor-nega materiala proti udar-cem, iz plastike, zložitveni in so na prodaj v treh dimenzi-jah:

- 125 x 42 cm po din 165,80
- 150 x 50 cm po din 259,90
- 180 x 50 cm po din 389,40

Spomini heroja Jožeta Slaka

(Nadaljevanje)

Zasukali smo se na levo; ena vrsta je zavila na svojo stran po dvorišču, druga pa v nasprotno smer tako da smo hodili v dveh krogih. V notranjem krogu sem korakal tudi jaz in tako srečeval tovariše iz druge vrste, ki so bili v zunanem krogu. Njihove roke so govorile tiho abecedo. Korakali smo po tri korake narazen. Tako se nismo mogli pogovarjati. Roke smo morali tiščati v žepih ali jih imeti stegnene ob telesu — hud greh bi bil, če bi jih sklepali zadaj. Tako je 97 parov opank tiho prestopalo po kazniškem dvorišču med čudno tišino prav tedaj, ko so po svetu delavske množice na ulicah velikih mest korakale ponosno v prvomajskih sprevodih... Med nami so bili politični borci iz Makedonije, Vojvodinci, dva Mariborčana, Dalmatinci, Srbi in trinajst Slovencev iz Kontejeve skupine. Bilo je le kakšnih 40 kriminalcev, vsi drugi pa smo bili politični borci.

Ko je minila ura sprehoda, sem imel občutek, kakor da sem nekaj pozabil na obzidanem dvorišču. Celica je bila neprijetno hladna. A kmalu je posijalo nekaj sončnih žarkov vanjo. Stopil sem na svetlo sončno liso. Zdelo se je, da me je le to vezalo z življenjem. Nisem imel nobene knjige, ne zveščica, ne svinčnika, niti koščka papirja. Nismo imeli šaha in nismo si smeli narediti figuric iz kruha. Če so te zalotili s šahom, so te kaznovali s postom ali trdim ležiščem, z mračno celico ali »vezanjem«. Sam si, nikogar nimaš, da bi z njim spregovoril besedico. Paznikom pa se ni treba kdo ve kaj truditi, da so kar najbolj neprijazni. Ne sprejemaš nobene pošte, nihče te ne sme obiskati, nikdar ni nobenega priboljška k neužitni hrani. Nič, nič... Menda hočejo, da bi tako moral — hočeš nočeš kar največ premišljevat — svojem »grehu«, se pokoriti zanj, se kesati in skleniti, da se boš »poboljšal«. Res, vsakdo premišljuje. Na primer, tat premišljuje, kako je bil neroden, da so ga ujeli. Trdno sklene, da bo prihodnjič spretnejši in da bo znal odnesti pete. Ropar se kesaa, da se je pustil tako neumno ujet; le zakaj ni popihal v gozd in se potem zmuznil čez mejo! Politični jetnik pa se grize, če se ni dovolj strogo držal konspiracije. Zmeraj znova si zabičuje, da bo v prihodnje mnogo bolj natančen. Tako te takšno premišljevanje utrdi, da postaneš preudarnjši, zavednejši in dejansko močnejši.

Ob tistem prvem maju sem si priklical pred duhovne oči plavže, tovarniške dimnike; pričaral sem si pred oči mogočne tanke in topove, nepregledne vrste kamionov z vojaki proletarske armade in majniško nebo, prepreženo z jstami letal med mogočno prvomajsko paradno. Da, danes je praznik dela! sem si zmeraj znova dopovedoval. Skoraj po vsem svetu delavstvo nastopa, manifestira. Kaj pa v Sloveniji? sem se vprašal. Morda je tu in tam kakšen napis, letak na kakšnem brzojavnem drogu; morda je zavihrala kje kakšna rdeča zastava... Najbrž so imeli »konzumski« socialisti tradicionalno mašo na ljubljanskem Rožniku... Toda kje je za slovensko ljudstvo prvi maj? Ali je to ljudstvo res topo in se ne meni za svojo prihodnost? Ali je kramarska politika slovenskih političnih, strankarskih voditeljev res pokvarila, uspa-vala slovenski narod, naše ljudstvo?

Prestopal sem nemirno po celici in premišljeval. Medtem je vendar še kar hitro minilo popoldne. Sonce ni več sijalo na tla, le majhna svetla lisa je še ostala na steni. Spremljal sem pomladanske oblačke s pogledom skozi okno. Dejal sem si, da so to oblački iz Slovenije, da so jih rodile naše vode...

Na okno sem večkrat vrgel drobtinice. Kruha sicer ni bilo nikdar preveč. Toda saj človek ne more živeti od samega kruha. Žrtvoval sem nekaj drobtinice, da nisem bil popolnoma odtrgan od živga sveta. Imel sem »svojega« stalnega goloba, ki je prihajal gledat, ali bo kaj zanj. Bil je lep, s perutmi, ki so se vijoličasto spreminjale. Če je kaj našel na oknu, je zadovoljno grulil in pobral drobtine. Če ni bilo nič, je gledal nekaj časa nekako razočarano in tudi zagrulil, a drugače, kakor da se jezi. Vselej je hotel biti sam, nobenega drugega goloba ni pri-pustil, da bi mu »kratil pravico« do drobtin. Toda tistega dne se je zgodilo nekaj posebnega: privedel je s seboj družčino — bilo jih je več, kar štirje so se postavili v vrsto na okenski polici, se obrnil proti meni, grulili in se smešno priklanjali. Razveselili so me, da sem se moral smejeti nenavadnemu obisku.

Zvečerilo se je. Spet se je ponovil ropot s škripanjem linic na vratih. Plantić in Popović sta odšla navadno po večerji na »lova«. Imela sta čevlje z gumijastimi podplat, da sta se plazila od vrat do vrat celic neslišno. Gorje jetniku, ki bi se odpravil prezgodaj spat! Bliskovito so se odprla vrata in paznik je planil v celico, pripravljen, da bo začel takoj udrihati s

ključi po »grešniku«. Slišati je bilo zamolkle udarce, krike... Nihče se ni mogel opravičevati, češ da ni poznal hišnega reda. Zato je bilo ob večerih, ko so kdaj prispeli novi kaznjenci, največ pretepanja. Takšno pretepanje in kričanje pa vpliva na vse kaznjence, ki to slišijo, posebno močno.

Tistega večera je bil Plantić sam. Pretepel pa je dvaintrideset nesrečnežev. Brž ko je Plantić preskusil vsa vrata, ali so dobro zaklenjena, si smel iti brez skrbi spat. V kaznilnici ni bilo nobenih signalnih zvoncev, zato si moral biti še bolj previden, da niso prekršili hišnega reda.

Noč se je spustila na kaznilnico. Na dvorišču so gorele električne luči, na vseh vogalih so prestopali s puškami oboroženi stražarji. Vsake četrte ure so se klicale straže; stražarji so kričali, rjovel najbolj nasmiselna gesla...

Okrog trideset so nas prijeli, petnajst pa vklenili in poslali v Beograd. Postavili so nas pred izredno sodišče za zaščito države. Dva so oprostili, enemu so prisodili štiri leta »robije«, drugemu tri, nekaterim po dve leti in petim po eno leto strogega zapora ali »robije«, kakor se je pač zdelo spodom sodnikom prav in dobro. Moj greh se jim je zdel vreden leto dni »robije« in pet let izgube častnih pravic. Po sodbi so nas vklenili in poslali pod varstvom žandar-skih bajonetov v Sremsko Mitrovico. Tam so nas temeljito preiskali, ostrigli po vsem telesu, preoblekli in poslali v kaznilnico »samotnih zaporov« — samici. Vsak kaznjene-c je moral prebiti tri mesece v samici. To je sodilo k vzgoji za novo življenje. Pravijo, da je človek v samici prisiljen pre-mišljati o svojem grehu. Samota in brezdelje sta seveda mučni za normalnega človeka. Ta muka dan za dnem kljuje v srcih ubogih »zločincev«, tako da se končno začnejo kesati... Potem trdno sklenejo, da se bodo poboljšali, kajpak. Ko so spet prosti, so duševno popolnoma prerajeni, novi ljudje, s čudovito odločnostjo, ki jim jo je vce-pila samota. Začno novo, »boljšee«, »pošteno« in državi koristno življenje. Seveda poma-gajo kaznjencem v samotnem zaporu paz-niki pri »samovzgoji« s tem, da jim prekli-njajo mater, očeta, boga in svetnike; klofu-tajo jih, mlatijo s ključi. Če je treba, poma-ga upravnik skrušiti grešnika s tem, da ga dá vkleniti za več tednov; razen tega mu vzame posteljo, ga zapre v temnico, mu predpiše post ali ga dá celo vkovati. To je vendar popolnoma razumljivo, saj so v zla-tem srednjem veku tako delali iz ljudi svet-nike, dandanes pa »poštene državljane«.

Vse to poboljševanje ljudi so še izpopol-njevali dušni pastirji: kaplan, pop, mufti in rabin. Namreč, kjer je ječa, tam je bog. Zato je bila tam tudi kaznilniška cerkev. Zidana je bila v nekakšnem romanskem slo-gu. To je bila katoliška cerkev, vendar prav-zaprav ne vsa; drugi konec stavbe je bil pravoslavni, kakor da sta bila katoliški in pravoslavni bog v bratskem objemu.

Brž ko smo prestopili mejo Plantićeve republike, se je vzgajanje začelo: »Da bi vas bog ubil! Da bi vas oče zadavil, ko ste se rodili!« To prisrčno željo je izražal Plantićev pomočnik Dane, ki je bil sicer med vse-mi tremi žandarji še najboljši. Ko smo na beograjskem sodišču čakali na razpravo, je žandar nejevoljno zmajal z glavo, češ da so vse te ceremonije z nami popolnoma nepotrebne. Kratkoterminalno postavili bi nas k zidu in postrelili. Vsekakor bi bil ta Dane-tov način odprave »subverzivnih elementov« res mnogo cenejši in preprostejši. Tako bi ne potrebovali kaznilnic, ne žandarjev, ne sodnikov...

(Dalje prihodnjič)

PRODAJNI SERVIS
modna hiša
LJUBLJANA

Vsem, ki se navdušujete za pletena oblačila, je namenila MODNA HIŠA pester izbor lahkih poletnih plete-nin, izdelanih iz kvalitetnih mate-rialov, primernih za vroče poletne dni.

Izbirali boste lahko med klasični-mi, športnimi in aktualno modni-mi modeli, ki so namenjeni vsem postavam in starostim tako da bo vsakdo lahko našel sebi primeren model.

Zlata poroka v idrijskih Krnicah

Te dni sta v idrijskih Krnicah prazno-vala zlato poroko zakonca Franc in Ivana Hladnik. — Franc Hladnik je doslej pre-hodil trnovo življenjsko pot. Kot osem-najstleten fant je moral na bojišče med prvo svetovno vojno. Po vojni je bil njegov kraj pod Italijo in oba slavljenca sta pre-življala hude dni pod nastiljem fašističnih oblastnikov. Zato pa sta se dobro zavedala

pomena osvobodilnega boja. Vzgojila sta osem otrok in štirje starejši so bili par-tizani. Julijan in Janez sta žrtvovala živ-ljenje za svobodo. Hladnikova sta podpira-la, našo vojsko. Marca 1945 so domobranci odgnali Franca v ljubljanske zapore, kjer je dočakal konec vojne.

Se mnogo zdravih in zadovoljnih let!

Zlata poroka v Koritnici ob Bači

Jože Primožič-Miklavž piše, da sta pra-znovala zlato poroko tudi Miha Brovč-Breza in njegova žena iz Koritnice ob Bači in se sprašuje, zakaj pristojni politični organi ni-so temu dogodku posvetili primerne pozor-nosti. Miha Brovč-Breza je bil borec za na-šo severno mejo in je nosilec partizanskega spominskega znaka od 1941. Že septembra 1941 je šel po nalogu fronte v Rut po re-volverje nekdanje organizacije TIGR, 8. sep-tembra 1942 pa je s sinom Domicijanom in še devetimi drugimi že prileten odšel k partizanom. Zaradi tega so mu Italijani za-žgali hišo, ki je bila prva požgana domačija v Baški grapi. Sin Domicijan je podlegel vojnim naporom še med osvobodilnim bo-jem, Breza pa je postal komandir čete v Tolminskem bataljonu (aprila 1943), kasne-je pa je bil komandir kurirske karavle. Os-vobodilno gibanje sta podpirala tudi žena in hčerka.

Slavlencu in njegovim dragim od srca čestitamo.

Uredništvo

NOVOTEKS TEKSTILNA TOVARNA NOVO MESTO

TKANINE, KI JIH PROIZVAJA »NOVOTEKS« NOVO MESTO, PRETVARJAJO ŽELJE V STVARNOST. IDEALNE SO ZA IZDELAVO MODELOV, KI JIH ŽE DOLGO ŽELITE NOVOTEKS VAM NUDI METRSKO BLAGO:

— Iz čiste volne — diolena in jersey — prav tako pa tudi moške, ženske in otroške hlače iz teh vrst blaga

Proizvodi tovarne »NOVOTEKS« so elegantni in praktični.

Ne pozabite!

»NOVOTEKS« — Novo mesto

Dežela prijetnih presenečenj

Odlepiš se od tal in ostaneš razpet med nebom in zemljo. Obdan s tesno zapetim avionskim pasom, se srečaš z lastno nepomembnostjo. Pod zračnimi plastmi so kraji kakor pore na rokah; ena sama dlan in toliko nepoznanega. Za brnenjem letala ostaja z oblaki oblaženo nebo. Metlika, Sarajevo, Ivangrad... MAKEDONIJA. Nekaj tisoč metrov visoko postane domovina nevsakdanje majhna. In čas? Deset minut več kakor uro potrebuješ, da spoznaš lastno nepoučenost. Med Albanijo, Grčijo, Bolgarijo in SR Srbijo tiči dežela presenečenj. Letalo je šinilo skozi nizke oblake, zdrselo je nad pobočji Šarplanine in je vznemirilo črede ovac. Potniki si odpenjajo pasove. Nič pretresljivega ni bilo v skoku čez hrbet Jugoslavije. Toda šele sedaj smo na trdnih, makedonskih tleh.

Pravijo, da je to mesto nasprotij: naselja moderne arhitekture, od stoletij in potresa razrahljane džamije, široki bulvarji, slikovita stara »čaršija« in s kamenjem tlakovana ulica. Še nekaj let pa bo v tem mestu živelo pol milijona ljudi.

Sofer Lazar se prebija skozi križišča. Oči se mu pomosno svetijo, ko opazuje v ogledalu skupino Slovencev. Le naj si ogledajo naše, si misli. So še kje tako lepi bregovi reke, kot je obala Vardarja? Smola, da je prav v teh dneh deževalo in da reka ni kakor otroška solza.

Deset let je minilo; po šestindvajsetem juliju 1963, ob peti uri in sedemnajst minut, se je začelo v Skopju novo obdobje, novo štetje let, novo odkrivanje človeških vrednot in moči. Za ruševinami, človeškimi žrtvami, za drhtenjem zemlje so ostali nepozabni, strašni trenutki. Niti Rimljani, Bizantinci, Srbi, Bolgari, Turki in Nemci ga niso tako opustošili.

Kako malo in kako veliko lahko pomeni v razvoju nekega mesta deset let. V teh letih se je celotna industrijska proizvodnja Skopja povečala trikrat. Zgrajenih je bilo 36.000 novih stanovanj, na tisoče je bilo popravljenih. Skopje s širšo okolico se lahko pohvali s 162 osnovnimi in dvaintridesetimi srednjimi šolami.

Sofer Lazar pritiska na plin, mi pa vrtimo glave na levo in desno. Za nami ostaja samostan Sv. Pantelejmona, Mustafa Pašina džamija, skopska trdnjava »Kale«, Kuršumlihan, Muzej sodobne umetnosti...

Končno je Lazar ustavil razgreto vozilo. Skočil sem pod obzidje in pritiskal na sprožilec fotoaparata. Del fotografskega objekta, možakar z osličkom na povodcu, se je razhudil. »Fotografiral si me. Poklical bom miličnika. Zakaj si me fotografiral...«

V cerkvi Sv. Spasa je mirneje. Tudi fotografirati ni prepovedano, kot je na primer v Muzeju modernih umetnosti. Možakar s košatimi brki je prijetno zgovoren. Zgodovino makedonskega naroda pozna kakor svoj žep. Na tem spominskem prostoru so pokopane kosti GOCE DELČEVA, makedonskega revolucionarja. Rojen je bil v mestu Kukuš, leta 1872 in je izgubil življenje v enaintridesetem letu. Makedonski narod lahko pride do svoje svobode samo z oboroženim bojem, je govoril. Kdor misli drugače, laže sebi in drugim!

Prav te misli pa je potrdila bolgarska vojna, ko so zavezniki: Srbija, Grčija, Bolgarija in Črna gora pregnali Turke iz tega dela Balkana. Makedonijo so si seveda med seboj razdelili. Večstoletni boj makedonskega naroda za lastno — svobodno državo, je trajal do konca narodnoosvobodilnega boja.

V avtobusu je peklensko vroče. Sofer Lazar je privil potenciometer, da se je strumička narodna pesem zarezala v ušesa in pločevino. Lazar ni veliko govoril, le sem in tja je pokazala z roko na ta ali oni breg Vardarja, kjer so se razprostirale plantaže oljk, vinogradov, jabolk in hrušk, tobaka in paprik. Fotografsko oko pa je zaman brskalo za čredami ovac. Pogosteje je naletelo na osličke, ki so tovorili na potrpežljivih plečih butare drv. V naseljih jih njihovi lastniki prodajajo za drage denarje.

Peljemo se mimo KATLANOVSKO BAJE, kjer je kmetijski kombinat z več kot dva tisoč govedi. Samo nekaj kilometrov dalj je sadjarski kombinat Titov Veles, obkrožen z nasadi tobaka in najrazličnejšimi sadnimi kulturami. Na velikih poljih se prepletajo namakalne naprave.

Skopje, glavno mesto SR Makedonije, daje deset let po katastrofalnem potresu sodoben in veličasten videz

Iz radijskega aparata v avtobusu se vedno prihajajo neukrotljivi zvoki piščali in gosli. Cesta je lepa, gladka in varna, le eno izmed prvih koles našega vozila, sumljivo poskakuje. Sofer Lazar ob tej naši pripombi pokaže vrsto zdravih zob: »Strokovnjaki ste Slovenci. Popravilo bo potrebno, pa ni časa. Ves čas smo na poti. Tudi gume so izrabljene. Ni časa!«

Zapeljali smo v TITOV VELES. V predmestju so nas pozdravile iz lesa, slame in blata zbite kočice. Takoj za njimi pa se je odprlo mesto mostov. Turki so ga imenovali Čupurli. Dandanes je Titov Veles industrijsko mesto s tovarno porcelana, s topilnico za svinec in cink in z razvito železarsko industrijo. Seveda tudi to mesto ni brez lastnega umetnega jezera. Povedati gre, da so prav hidrografske značilnosti največje turistične privlačnosti v Makedoniji. Menda ima vsaka občina tudi umetno jezero, ki ga izkorišča za namakanje izredno sušnega področja in za pridobivanje električne energije.

Brzimo mimo NEGOTINA, tudi CRVENI BREGOVI z ogromnimi nasadi paprike in opija so za nami. Prednje kolo še vedno ni zapustilo prve preme. Zdi se, da bomo srečno pripotovali v KAVADARCE, največje vinogradiško središče v Makedoniji. Razpokošenje v avtobusu je postalo zelo »kranjsko«. Če bi bil sedaj september, bi se lahko udeležili »Tikveške trgateve«, tako bomo pa samo gostje tikveškega kombinata. Še prej pa na izlet v kavadarški spominski park. Na avtobusni postaji so

nas sprejeli predstavniki družbeno političnih organizacij. »Dobrodošli slovenski gostje — rezervni vojaški starešine!«

Pred vojno so bili Kavadarci nekdanje turško naselje s šest tisoč prebivalci. Zdaj živi na tem prostoru dvaindvajset tisoč ljudi. Mesto je postalo kulturno in gospodarsko pomembno v tem delu Makedonije. V kratkem bo dobilo železarno, kjer bo mogoče zaposliti dva tisoč delavcev.

Makedonski tovariši nam pripovedujejo o narodnoosvobodilnem boju v Tikvešiji. Leta 1941 so bili zaradi izdaje ujeti skoraj vsi člani mestnega komiteja. Do leta 1942 ni bilo pravih možnosti za organiziranje partizanskega odreda. Sredi maja 1943 se je pod Kožufom zbralo šestdeset partizanov — Tikveški odred.

Sofer Lazar se nestrpnostno preseda za krmilom. Morda tudi on misli na tikveške kleti, na žilavko in mastiko. Samo še skok do osemindvajset kilometrov dolgega Tikveškega jezera na Črni reki. Zgrajeno je bilo leta 1963 in pod njim se šopiri velika hidrocentrala; elektrika in hidromelioracija. Iz vasi in področij kamor so prodrla namakalne naprave, se ljudje izseljujejo. Številno prebivalcev se naglo večja.

AGROKOMBINAT TIKVEŠ: letna proizvodnja 35.000 ton grozdja. In kvaliteta vina? Slovenci se smejiijo in veselo prepevajo. Vsi so iskreno prepričani, da bi med republikami morali razširiti krog trgovinskega sodelovanja.

Nekje ob PRILEPU, v dolini Pelagonija bi se ustavil, povprašal bi za domači tobak in potolažil nenasitno pipo. Tu je namreč center za proizvodnjo kvalitetnega orientalskega tobaka. Menda ga je že v 14. stoletju uporabljal legendarni junak Kraljevič Marko, ki je imel tu svojo prestolnico.

Prekupčevati s tobakom je najstrožje prepovedano; to menda pomeni, da ga celo za pipo, eno samo pipico, ni mogoče dobiti. Razen če...

V BITOLI smo se ustavili samo za kratek čas. Morda zaradi Babe — planine, na katero se je silno težko povzpeli. Motor je rohnel, mi pa smo silili proti Džavati. Vedno bolj smo imeli v mislih sprednje avtomobilsko kolo. Tudi na naš Vršič smo se spomnili in na presenetljivo varnost v letalu. Sofer Lazar se je samo smehljaj, tudi potem, ko je v avtobusom opazil zaščitno ograjo nad strmo pečino, ki je zevala proti Prespanskemu jezeru. Pravzaprav je bilo to že na Golčici, od koder se odpre prekrasen pogled na obe jezera: Ohridsko in Prespansko. Ob lepoti dveh naravnih biserov smo pozabili na Lazarja, ki je pilotiral proti Sv. Naumu na skrajnem južnem delu Ohridskega jezera. Žal so v tej kulturni znamenitosti v ranih večernih urah pomivali tla. Dovolili so nam vstop samo v prvi del samostana, kjer so prodajali razglednice.

V pramenih avtomobilskih žarometov smo brželi proti OHRIDU, enemu najbolj znanih turističnih krajev v Jugoslaviji. To je mesto — muzej. V tem kraju je veliki prosvetitelj v devetem stoletju Kliment Ohridski zgradil cirilico in ustanovil prvo slovansko univerzo. Turki so v času svoje vladavine mnogo imenitnih cerkva spremenili v džamije, med katerimi sta danes najbolj znani cerkvi Sv. Sofije in Sv. Pantelejmona.

Zapeljemo se še do STRUGE, kjer iz Ohridskega jezera priteče Črni Drim, ki se spusti skozi staro, še vedno ohranjeno turško naselje. V mestu visijo transparenti: Dobrodošli Slovenci, dobrodošli naši bratje...

Kdor je poznal Makedonijo pred leti, jo je ob zadnjem obisku ponovno spozna-

val in odkrival. Danes je drugačna, kot je bila včeraj, in jutri bo lepša ter bogatejša, kot je danes. Makedonija ni samo dežela ovac in Makedonija ni zaostala republika. Po dolgi stoletnih bojih je bila Makedonija leta 1944 dokončno svobodna in neodvisna, čeprav za makedonske partizane vojne še ni bilo konec. Preizkušeni partizanski borci so nadaljevali svoj pohod v sklepnih operacijah za osvoboditev Jugoslavije in so se ustavili šele na slovenskih tleh. Takrat so se prvič srečali s Slovenijo. Stoletne želje makedonskega naroda so se v federaciji jugoslovanskih narodov in narodnosti končno uresničile. Danes je potrebno Makedonijo videti in jo doživeti.

Sedimo v letalu in si pripenjamo pasove. Poleteli smo nad Ohridsko jezero. Čez uro in deset minut bomo v Ljubljani in mnogo bližje makedonskemu narodu kot smo bili včeraj.

SILVO TERSEK

V FONIH GRADIJO CESTO

Vaščani vasice Foni na naši skrajni zahodni meji so si dolga leta želeli ter si vztrajno prizadevali, da bi dobili cesto. Pred leti so požrtvovalni posamezniki med njimi ob podpori občinskega odbora ZZB NOV in podjetja Elektro Tolmin pripomogli, da je vasica dobila elektriko. Električni vod je bilo treba napeljati tri kilometre daleč; stroški so bili za skromne vaške razmere zelo veliki. Ljudje so prispevali drogeve za napeljavno, izsekali nekaj kilometrov dolg pas skozi gozd za vod in opravili številna druga dela.

Prvi uspeh pred leti jih je nadalje spodbujal v upanju, da jim bo družbena skupnost omogočila zgraditi od Kamnega do njihove vasice 3 km ceste na podlagi stare poti, ki jo je naredilo avstroogrsko vojaštvo že leta 1908. Vztrajna prizadevanja vaščanov, zlasti mlajšega rodu, so končno rodila sad. Kompressor komunalnega podjetja iz Tolmina že brni in mine pokajo, da odmeva po Kolovratu skoraj tako kot pred tridesetimi leti. Tedaj se je tam Gregorčičeva brigada spopadla z Italijani. Na delu je tudi 13-tonski buldožer, ki uspešno utira iz doline pot proti Fonom. Vaščani vneto posvetijo sleherni prosti uro, da pomagajo delavcem, tako da bi njihova vasica dobila čimprej svoje okno v svet.

Ali se jim bo posrečilo, da bo cesta odprta že letos — v jubilejnem letu, ob tridesetletnici padca fašizma? Prav bi bilo, če bi jim še kdo priskočil na pomoč s prostovoljnimi delom. S tem bi se jim vsaj nekoliko oddolžili za njihovo trpljenje in žrtve izpred trideset let. Tedaj so jim Italijani požgali vse domove. S culicami so se zatekli pod strehe sosednje vasi, v Kamno. Sovražnik je njihovo vas požgal, ker je bila zatočišče partizanov že od konca leta 1942 in ker se je na Kolovratu in pri Foni uspešno spoprijela z njim Gregorčičeva brigada, ko je bila z Gradnikovo brigado na pohodu v Slovensko Benečijo.

IVAN KURINČIČ

KNJIŽNE NOVOSTI PRI ZAVODU BOREC

James Dean Sanderson: SOVRANIKU ZA HRBTOM

Nenavadne, skoraj pustolovske, toda resnične zgodbe iz druge svetovne vojne. Angleški komandosi v Severni Afriki, diverzija v tovarni težke vode na Norveškem, privatna vojska majorja Popskega v Južni Italiji in tako naprej. Gre skratka za zgodbe pogumnih ljudi, ki so vse svoje moči posvetili boju s sovražnikom zunaj frontnih okvirov.

Strani 280, vezava celo platno, cena 87 dinarjev.

VAŽNO OBVESTILO

Vabimo vse borce, ki so bili navzoči pri ustanovitvi logaškega bataljona 10. septembra 1943 pri Tumletu v Žiberšah, da pošljejo svoje naslove občinskemu odboru ZZB NOV Logatec! Odbor namerava prirediti srečanje preživelih borcev 2. septembra 1973 ob 10 uri na kraju, kjer je bil ustanovljen bataljon (pri Tumletu v Žiberšah). Prosimo, da naslove pošljete najpozneje do 20. julija letos!

ZA ODBOR ZZB NOV LOGATEC
FRANC JERINA

PROSLAVA DNEVA VSTAJE V VIDMU OB ŠČAVNICI

V Vidmu ob Ščavnici pripravljajo proslavo dneva vstaje. Ob 10. uri dne 22. julija 1973 bodo odkrili spomenik pred kinodvorano v Vidmu. Svečani spored obsega španske borbene in naše partizanske pesmi, slavnostni govor, recitacije in podelitev spominskih plaket. Ob 11. uri bodo odprli razstavo del združenih likovnih skupin Slovenije na domačiji Lojzeta Veberiča v Selščih. Razstava bo odprta do 30. julija.

Pred Titovim Velesom lahko vidite tudi tako dediščino preteklih stoletij

Prvi predsednik fronte na Pečinah

Revolucionarni vzpon osvobodilnega gibanja je imel svoje korenine v predvojnem delovanju komunistov. Svojo moč je črpal v izročilu o kmečkih puntih in v odporu zoper narodnostno zatiranje, ki so ga posebno občutili Slovenci pod fašistično Italijo. Veliko delo je opravila zlasti organizacija Regentovih komunistov, ki je po trojkah zajela skoraj vso Primorsko. Segla je celo v take odmaknjene kraje, kot je bila Sent-viškogorska planota.

Dandanes so že zelo redki ti predvojni glasniki ljudske revolucije, ljudje, ki so ob svojem času orali ledino. Eden teh je Ivan Mrak s Pečin, ki bo 20. oktobra letos praznoval svojo sedemdesetletnico.

»Tržaško Delo je bilo pri nas zelo razširjeno in komunisti so imeli veliko pristašev, vendar nas je bilo v trojkah bolj malo,« pripoveduje v raztrganih stavkih Ivan Mrak. »Jaz sem bil povezan z Antonom Pervanjo s Prapetna. Prihajal je sem še neki študent Krašna z Vipavskega in eden iz Idrije, pisal se je Hreščak. Imeli smo tudi članske izkaznice, bilo pa je to od leta 1928 dalje. Spadali smo pod Komunistično partijo Italije, a delali smo le Slovenci skupaj. Posebno ognjevit komunistka je bila Danica Obed z Bukovega. Ta je hodila kar med delavce, ki so popravljali ceste, in tam nastopala s praviimi govori...«

»Pa so vas Italijani kaj preganjali?« »O, seveda, saj sem bil večkrat zaprt. Enkrat smo bili zaprti en mesec: Anton Pervanja, Franc Laharnar in jaz. Najprej so nas držali skupaj v eni celici na tolminski kvesturi, med zaslisanjem pa so nas potaknili po samice. Prišel nas je zasliševati kvestor iz Gorice. Jaz sem bil na zaslišanju od 13. do 20. ure neprenehoma. Postavljal mi je vsemogoča navzkrižna vprašanja. Brž sem spoznal, da nimajo nobenih dokazov, ampak nas le sumijo. Vsi trije pa smo se dobro držali in tako nam niso mogli do živga. Razbili pa so nam vodstvo in potem smo bili dolgo časa brez zveze...«

»Kdaj ste pa potem začeli delati za partizane?«

»Leta 1942. Najprej sem začel zbirati orožje in hrano. Dve avstrijski puški sem kupil od moža moje tete, ki se je tudi imel za komunisto. To orožje je šlo čez Prapetno za Vojkovo četo. Junija 1942 pa je pripeljal skupino partizanov eden iz Idrije. Bilo jih je 18 in utaborili so se v borštu na Kalinah. Dobil sem nalogo, da jih oskrbujem z vsem, kar so potrebovali in da vzdržujem zveze. Politični komisar te čete je bil Jaka Platiše-Franc. Ta je bil pravi mož. Ni se bal, prišel je k meni tudi podnevi. Potlej je končal v Trstu. Bil je izdan in obkrojen v neki hiši in je moral skočiti skozi okno pa se je ubil.

Četa je naglo naraščala. Prihajali so vanjo zlasti pribežniki iz italijanske vojske. Enkrat jih je po zvezi k meni prišlo pet, ki so ušli iz Livorna. Zvečer sem jih odpeljal na drugo stran partizanskega taborišča in šel klicat komisar-

ja Franca. Ta jih je najprej temeljito izprašal, nato pa s seboj povedel v taborišče. Ko je šla četa od tod, je štela 72 mož...«

Za božič leta 1942 je bil Ivan Mrak znova povezan s komunisti. Tokrat je bil sprejet v Komunistično partijo Slovenije. S tem je njegovo delo dobilo še globlji smisel. Do takrat so se partizani s Kalinskega boršta opirali le na zaupniško mrežo, čeprav je ljudstvo na sploh s simpatijami gledalo nanje. Januarja 1943 pa je bil na Pečinah ustanovljen prvi odbor osvobodilne fronte. Za predsednika je bil izvoljen Ivan Mrak-Mešil. To dolžnost je uspešno opravljal kakšno poldrugo leto, vse do volitev v krajevne narodnoosvobodilne odbore. Tedaj je odšel v narodno zaščito na Cerkljansko.

V času, ko je bil predsednik OF na Pečinah, je doživel marsikaj razburilivega. Bil je zelo previden in kadar so bile hajke, se je vedno umikal v gozdna skrivališča. Nekoč se je nekemu partizanu pomračil um. Zapustil je taborišče in odšel v dolino. Očka Orel (oče pisatelja Cirila Kosmača) je takoj poslal sporočilo na Pečine, da so Italijani tega fanta prišli. Ivan Mrak se je takoj umaknil v gozd, ker se je bal da bodo Italijani zvedeli za njegove zveze s partizani. Toda tisti fant je bil res malo kresnen, malo pa se je še naredil. Italijanom je natvezil, da je prišel s Čepovana, kjer je polno Angležov in Amerikancev. Tako so zares verjeli, da ni pri pravi in niso več dalje silili vanj, izdal pa ni nič.

Poleti 1944 je nekoč prišel v hude škripce. O tem pripoveduje takole: »V naši vasi so bili Italijanski partizani-garibaldinci. Tamle v mlekarni so kuhali, zato sem se počutil doma varnega. Nemci so napadli čez Ponikve sem gori. Garibaldinci so se morali jadrno umakniti. Pustili so tam kotle in hrano. Nemci so potlej naprej kuhali in hrano snedli in pa kotle so nesli. Jaz in pokojni Franc Klemenčič-Balantač sva doumela nevarnost, ko je bilo že malo prepozno. Umikala sva se pod ognjem od kritja do kritja. Celo mine so padale okoli naju. A steza, po kateri sva bežala, se vije po globoki zajed in to naju je rešilo,« z olajšanjem pove Mrak.

Kmalu za tistim je Ivan Mrak-Mešil odšel na poveljstvo narodne zaščite za Cerkljansko. Od tam je bil zadnje zimo odrejen za poveljnika narodne zaščite na Pečinah. Tako je bil spet sredi napehtih dogajanj v domači vasi. »28. februarja 1945 so Nemci Pečine bombardirali, ponoči pa je v vas prišla tudi pehota. Ta vojska je bila prava banda, znešena iz vseh vetrov. Vojaki so se napili žganja. Pijani so nanesti slame v Tončkovo hišo in zaspali, svetili pa so si s svečo. Tako je nastal požar. Zgoreli so Tončkova hiša in hlev ter Kofolova in Lovrčeva. Nemcem je zgorela obleka in mnogo streliva je vzelo konec. Ti vojaki so potem hodili zaviti v odejeh, ker niso imeli obleke. Ljudje pa so reševali le živino. Iz hiš ni bilo mogoče dosti rešiti, ko je tako pokalo,« pove Mešilova žena Stanislava. Ta ni bila nič manj pogumna od svojega moža. Tudi takrat je bila povsem mirna, ko so jo Nemci postavili ob zid, da jo bodo ustrelili. Rudolf Pravica, Miha Podorek in Janez Kuštrin so le izpod čela motrili na sovražnike, ki so se pripravljali, da jih pokose...

Tako je bilo na Pečinah tiste čase. Ne samo Ivan Mrak, še polno drugih je zrló smrti v obraz. Lepo število jih je za svobodo tudi umrlo. Na spomeniku pred kulturnim domom jih je vklesanih 23...

Hudo je bilo tiste dni. A ljudje so prevzemali nase vsak svoj del gorja, vsak nalogo, ki mu je bila odrejena. Pravijo, da je film »Na svoji zemlji« resničen, ker je prikazal ljudi tako neustrasne, kakor so v krajih ob Idriji in Bači zares bili. Malo je bilo takih, ki so stali ob strani. Skoraj vsak človek in skoraj vsaka hiša v primorskih hribih ima svojo zgodovino NOB, ki bi jo veljalo zapisati. To so zgodbe, polne občudovanja vrednih dejanj in žrtvovanj. Zgodba Ivana Mraka je za spoznanje drugačna od drugih, zakaj bil je med tistimi, ki so orali ledino. Pravi, da ni od prihoda prvih partizanov do konca vojne nikoli doma spal. Tako se je ohranil zase, za družino in za revolucijo, ki je potrebovala veliko požrtvovalnih Mešilov.

FRANCI STRLE

Vida Brest:

JAGNJE

To zgodbo mi je povedal star partizan s Kozare.

— Bili smo brez hrane in tako smo poslali patroljo po hrano v rodovitnejše kraje, je pripovedoval. Patrolja se je naslednji dan vrnila in prinesla vreče koruzne moke in jagnje. Eno samo, plašno črno-belo jagnje. Kuharji so prevzeli koruzno moko in začeli pripravljati hrano. Kaj pa z jagnjetom? Premajhno je bilo, da bi ga vsi samo pokusili, kaj šele, da bi se ga mogli najesti! In tako smo sklenili, da ga ne bomo zaklali. Naj hodi z nami, naj raste in zraste, da ga bo dovolj za vse. Tako je ostalo jagnje pri nas.

Med nami je bilo mnogo fantičev, ki so si želeli iger, čeprav so nosili puške in bombe in pogumno jurišali na bunkerje. Jagnje jim je postalo igrača. Vsak prosti trenutek si videl koga izmed njih, ki je tekal z njim naokoli, se prekopicaval, včasih se je kdo postavil na vse štiri in se za šalo trkal z jagnčkom, kakor delajo pastirji na pašnikih. Ni bilo dolgo, da se je mladim v igrah z jagnjetom pridružilo vse več in več starejših. Ure počitka po pohodih so se napolnile s smehom in šalami.

Česa vsega so jagnje naučili! Ni minilo več kot tri dni, odkar je bilo pri nas. Stali smo v vrsti pred kotlom s polento in kuhar se ni prišel deliti. Pa jo primah jagnje. Teklo je ob vsej dolgi vrsti naravnost h kotlu. Zrinilo se je pred prvega v vrsti in lepo mirno čakalo. Kuhar je debelo pogledal.

»Kaj pa porcija, tovariš?« je vprašal.

»Beee!« se je zadržlo jagnje.

Kuhar je zajel polente in jo hotel nasuti prvemu borcu. Ampak jagnje se ni hotelo umakniti. Kuhar je potisnil zajemalko nazaj v kotel, stopil malo vstran in natrgal mlade trave. Vrnil se je, vrgel jagnjetu poleg kotla travo, potem se je umaknilo in borci so se lahko zvrstili pred kuharjem. Kasneje je bil kuhar vedno pripravljen, kajti jagnje je na prvi znak, da je treba v vrsto h kotlu, priteklo in se postavilo na čelo vrste.

Hodilo je z nami na pohode. Prve dni se je držalo kjerkoli v koloni, toda kaj kmalu je bilo tik za vodičem in nazadnje je hodilo vedno prvo. Naučilo se je vseh posebnosti naših pohodov. Naučilo se je, da je treba stati na ukaz »stoj«, da je treba hoditi v razmaku, da je treba teči čez najnevarnejše prehode, da je treba vzdrževati zvezo in da je treba počivati, kadar je ukazana počitek.

Kajpada je tudi raslo. Na glavi so mu začeli poganjati rožički in trkanje z njim je postajalo presneto boleče. Raslo je in se redilo, saj smo vsi po vrsti skrbeli zanj. Iz jagnjeta je postajal krepak mlad koštrun. Toda čeprav je raste in bil debel, da bi kar dosti zalegel, ni nikomur več hodilo na misel, da bi ga pojedli. Postal je ljubljenec vse brigade in ker je hodil povsod z nami, tudi znanec vse Kozare. O njem so pripovedovali po vaseh izmišljene in resnične zgodbe in kamorkoli smo prišli, so že vnaprej vedeli, da prihaja z nami koštrun, pa se je vse, mlado in staro potrudilo, da bi bil kar najbolje pogosčen.

Tudi jurišal je z nami, naš koštrun. Tekel je med borci proti postojanki in bolj glasno, ko smo mi klicali: »Juriš!«, bolj glasno se je drl: Beee! Beel!

Pa je bilo tudi koštrunove partizanščine enkrat konec. Lepega dne se je pripeljal z džipom divizijski poveljnik. Prinesel je ukaz za napad na mesto N. Predelal je z nami načrt za pohod in napad. Potem je spet sedel v džip. Voznik je že hotel pognati. Komandant pa ga je ustavil in poklical k sebi našega komandanta.

»Tistega koštruna, ki se z njim smešite po vsej Kozari, bom vzel s seboj.«

»Koštruna?« smo zastokali vsi s štabom vred. »Saj to je vendar naš koštrun!«

»Razumite vendar, takega pohoda žival ne bo zdržala. Si predstavljate: 180 kilometrov,« je rekel poveljnik. »Bodite vendar pametni!«

Osupli smo gledali komandanta. Koštrun pa, kakor da bi slutil, o čem gre beseda, jo je ucvrl od džipa proč, kot bi ga veter podil.

»To je ukaz, tovariši!« je rekel poveljnik, ko je videl, da se nihče ne zgane, da bi koštruna prijel.

Koštruna smo potem le ujeli, saj nam ni preostalo drugega, mu zvezali noge in ga naložili v džip. Ko je džip potegnil, je koštrun stegnil glavo daleč čez rob vozila in še dolgo potem smo slišali presunljiv, tožeč:

»Beeee! Beeee! Beeee!«

Prav, kakor bi jokal.

Mnogi med borci so si jezno drgnili oči. Vsi pa smo hodili tisti dan po taborišču pobiti in žalostni.

o mladih in za mlade

Ivan Mrak s Pečin še vedno po malem kmetuje.

UBILI SO BRANKA

MAJERJEVA DRUŽINA IZ DOLINE PRI DOLSKEM V VOJNIH DNEH

Šestinsedemdesetletna mati sedmih otrok in znana partizanska mama Angela Kokaljeva, po domače Majerjeva iz Doline pri Dolskem, je kljub visoki starosti še živahna in rada pomaga pri kmečkih delih. Samo zelo slabo vidi in takoj v začetku najinega pogovora mi je povedala, da ji je vid oslabil že med vojno, ko so se dolgo časa skrivali v gozdovih.

Marca leta 1943 so morali zapustiti domačo hišo. Majerjeva družina je potem nekaj časa živela in se skrivala v bunkerjih. Posebno hudo je bilo takrat, ko so od daleč gledali domačo hišo tam na robu gozda... Nemci so iz nje odnašali kos za kosom, tako da so ostale samo prazne, puste stene. Toda otroci niso dolgo zdržali v bunkerjih. Odšli so k partizanom. Prvi je odšel sin Branko, za njim se sestra Mara in brat Jože. Drugi so pomagali partizanom po svojih najboljših močeh, čeprav so bili sami najbolj potrebni pomoči. Poleti so se vrnili v hišo in tam v strahu živeli do jeseni, ko so jih izselili na Bavarsko.

Nemci so prišli v zgodnjih jutranjih urah, prijeli očeta in dva otroka. Najmlajši je tekel za njimi in tako so vzeli še njega. Nekaj Nemcev se je čez čas vrnilo. Še enkrat so preiskali hišo

Mati je zavrnila njegovo prošnjo, čeprav bi tudi sama najraje videla, da bi nikoli ne odšel z doma. »Saj veš, da ne smeš ostati!« je rekla in v sebi zatrla željo, da bi ga privila k sebi, pa nikoli več ne izpuštila iz objema. Je slutila, da ga poslednjikrat vidi? Branko si je obul sveže nogavice in izginil v noč.

Naslednje jutro, 24. februarja 1944, se je z bližnjega hriba oglasilo strašno pokanje. Mami Angeli je srce močno utripalo. Slutila je, da se je zgodilo nekaj strašnega. Poslala je hčerko v Ihan, kamor so Nemci pripeljali ustreljene v jutranji bitki. Ležali so v vrsti in deklica je že od daleč spoznala brata. Domov se je vrnila vsa preplašena in potrta. »Je Branko...?« je vprašala mati. Francka je povsila pogled, se obrnila in zbežala. Majerjeva mama je stisnila pesti in rekla: »Naj bo preklet tisti, ki jih je izdal!« Kajti zvedeli so že, da je bilo vseh šestdeset padlih partizanov žrtev izdajstva.

Kmalu po Brankovi smrti se je pri Majerjevi mami oglašil njegov soborec Koskov iz Ihana. Obljubil je, da bo odslej on skrbel zanje. Ker je bila družina na seznamu izseljenih, niso dobili hrane. Koskov je res držal obljubo in nekajkrat prinesel karte, da so si lahko kupili kaj za pod zob. Toda kmalu je padel tudi on. Majerjeva mama je zopet ostala sama z dvema neboljenima otrokoma. Še naprej je pomagala partizanom in tako dočakala tudi konec vojne.

»Tudi mi smo se srečno vrnili iz pregnanstva,« je materino pripoved dopolnila hčerka Maja. »Pot v domovino je bila veliko hujša kot tista v Nemčijo, kajti bili smo izčrpani in slabo oblečeni. Prosim, pa nismo hoteli.«

Mara se je potem še enkrat povrnila v dni, ko je bila partizanska bolničarka:

»V začetku nas je prve pomoči učila neka zdravnica. Grozno je bilo gledati izmučene in ranjene borce, še huje pa jih je bilo zdraviti. Čeprav so se mi zelo smilili, sem jim sprva le mukoma čistila in obvezovala rane. Ščasoma sem se navadila in pravijo, da sem svoje delo kar dobro opravljala.«

Pogled ji je za nekaj trenutkov obstal na roki in potem je počasi nadaljevala:

»Tudi meni ni prizaneslo. Ranjena sem bila v roko. Ob nekem nemškem napadu sem tekla po bregu, pa me je zadelo. Imela sem srečo. Krogla mi je šla samo skozi meso in rana je bila kmalu zaceljena. Nič se mi ne pozna. A koliko je partizanov, ki ne bodo nikoli več zdravi. Hudo mi je, ko se spominam nanje. Nikoli ne bom pozabila, kako so nekateri borci prosili, naj jim pomagam, pa jim nisem mogla pomagati.«

»Bilo je hudo in tega res ni moč pozabiti,« je pogovor sklenila Majerjeva mama in po ovelim licu ji je spolzela solza.

Po vojni so Branka prekopali iz Ihana v Vinje, da je bliže domačemu kraju, ki ga je neizmerno ljubil.

MARTINA TRDIN

Majerjeva Maja, fotografirana 18. 10. 1944 na Bavarskem

in gospodarsko poslopje. Stali so pod kozolcem, ko so zaslišali šum. Takoj jim je postalo jasno, da je tam človek. Pregledali so senik in našli še eno hčerko, ki so jo prav tako odgnali s seboj.

Doma je ostala samo mati Angela z najmlajšima hčerkama. Težko se je bilo privaditi samotnemu življenju v tistih hudih časih. Vsak teden je pošiljala domačim hrano v grad Goričane pri Medvodah, kjer je bilo zbirno taborišče. S hrano je pošiljala tudi sporočila. Največkrat ga je zataknila za skorjo kruha. »Zgodilo se je, da sem dala kolegici ravno tisti kos kruha, v katerem je bilo sporočilo. Majhna ne previdnost in že se je znašlo v nepravilnih rokah,« mi je povedala Mara, ki so jo tudi izselili, saj se je prav v tistem času slučajno zadrževala doma.

»Kaj je bilo potem?« sem nestrpno vprašala.

»K sreči ni bilo tako hudo. Nemci so dobili listek, ga prebrali in nas začeli zasliševati. Vsi smo se tresli, kaj bo. Seveda ni nihče izdal matere. Ko so videli, da ne bodo nič dosegli, so odnehali.«

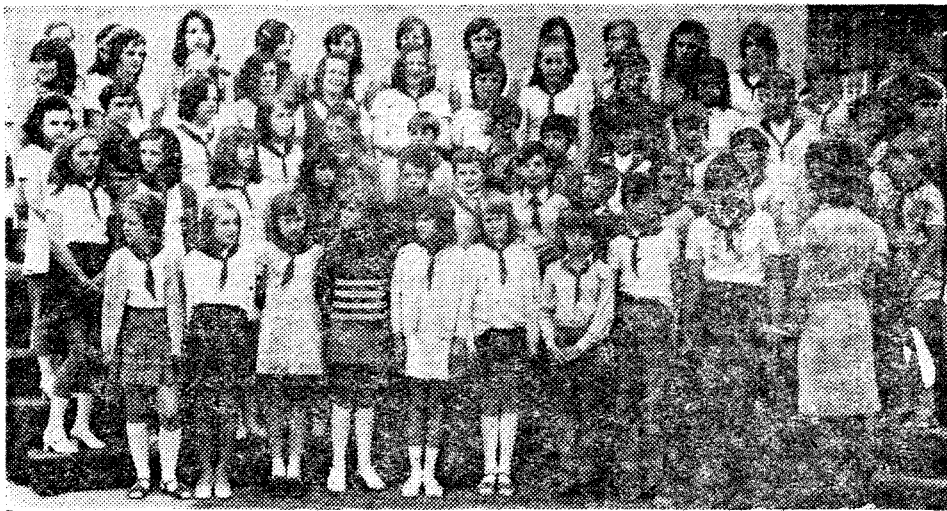
Mara mi je pripovedovala tudi o trpljenju polni poti v Nemčijo, brez hrane in vode, pa koliko ur so potovali.

»Na Bavarskem le ni bilo tako hudo, kot v nekaterih drugih taboriščih. Vsaj za nas mlade ne. Meni je bilo takrat sedemnajst let. Delala sem v neki gostilni, kjer so bili z menoj še kar prijazni. To je bila zame sreča v nesreči. Mi vsaj ni bilo treba delati v tisti grozni, sivi stavbi, v katero je le tu in tam skozi ozke line ušel kak sončni žarek... Tam je bil moj oče.«

Obujanje spominov je nadaljevala mama Angela...

Sin Branko se je kot partizan drževal pretežno okoli domačega kraja. Večkrat je prišel domov po hrano in obleko.

»Tako rad bi zdajle ostal na peči,« je rekel nekega večera z otožnim, skoraj prosečim glasom.

Kulturni program na dan borca — posvečen odkritju spomenika petintridesetm padlim partizanom in štirinajstim prebivalcem, ki so umrli na področju Pehinja zaradi fašističnega nasilja, so pripravili — poleg godbe na pihala iz Gorij — izključno učenci in vzgojitelji osemletke iz Bohinjske Bistrice.

SREČANJE

DEDKU V SPOMIN

Dne 9. julija sem se odpeljala proti Notranjski, kjer je moj očka preživel otroške dni. Notranjska je bogata z gozdovi, zato sem med vožnjo občudovala drevesa, ki so stala tako slovesno, kot bi vedela, da so se tu odvijali mnogi težki boji med NOB.

Moj očka je bil še otrok, ko se je začela druga svetovna vojna, toda vseeno je občutil trpljenje in lakoto. Posebno hudo je bilo po letu 1943, ko je odšel k partizanom njegov oče. Spominja se, da je moral kmalu po njegovem odhodu neko noč z brati, se strama in materjo bežati pred Italijani.

srečanja pripadnikov Slivniškega bataljona.

Po kulturnem programu in obedu s partizanskim golažem, smo se napotili v Šimenove doline. Najprej smo se ustavili na kraju, kjer so odkrili spominsko ploščo padlemu borcu Antonu Avscu. Tu je spregovoril nekdanji prvoborec in domačin Ivan Sterle, v Šimenovih dolinah pa je spomine obujalo več pripadnikov Slivniškega bataljona. Zvedela sem, kam so hodili po hrano, kam so skrili krompir in kako je bil zgrajen »civilni logor«. Stanovali so v lesenih brunaricah po več družin skupaj. Ob napadu so Italijani in belogardisti požgali vse brunarice in od jeze, ker so se jim prebivalci »civilnega logorja« umaknili tik pred nosom, poteptali vso hrano. Vsi smo začeli brskati po zemlji in mnogi so našli ožgane lesene deske, žebelje in druge kovinske predmete, ki so jih za spomin ponesli s seboj.

Kmalu smo se odpravili nazaj na Zupanov laz in od tam smo se z avtomobili odpeljali na Cinkovec, kjer so belogardisti zahrbtno ubili Antona Mlakarja iz Babne police in Ivana Petričarja iz Markovca; hudo ranjen se je rešil samo borec, ki je kasneje padel na Dolenjskem.

Pred spominsko ploščo, posvečeno mojemu staremu očetu in njegovemu tovarišu, so položili venec in prižgali svečke. Pogledala sem očeta in v njegovih očeh sem videla solze. V tistem trenutku sem pomislila, kako hudo mu je moralo biti, ko je izgubil očeta. Na licu sem začutila solzo, ki je kapnila na tla, tik ob spominski plošči in se z deževnimi kapljicami razgubila po zemlji, prepojeni s krvjo.

Srečanje borcev in bork »civilnega logorja« se je končalo na Cinkovcu, kjer so se udeleženci poslovili z željo, da bi se še večkrat zbrali in obujali spomine na partizanske dni.

DARJA PETRIČ

TV-15
za
mladino

ni v gozd, kajti drugače, bi jih odpeljali v taborišče na Rab.

Ustavili smo se pred tovarno Kavinoplastike v Ložu, kjer so se po tridesetih letih srečali preživeli pripadniki Slivniškega bataljona ali »civilnega logorja«. Povedala bi še, da je bila v imenovanem bataljonu organizirana tudi prva pionirska četa na Slovenskem, ki je štela dvaindvajset pionirjev.

Stiskali so si roke, se pozdravljali z veselimi vzkliki in obujali spomine na vojne dni. Po ogledu tovarne smo se z avtomobili odpeljali na Zupanov laz, kjer je bila osrednja slovesnost

kramljanje

Spoštovana tovarišica Milena!

Pišem vam s tabora Brinje v Podzemlju, kjer smo se zbrali Črički, taborniki partizanskega oddela Bičkova skala iz Ljubljane. Pripeljal sem se s kombijem tovariša ekonomista nekaj dni pred uradnim začetkom tabora. Pred »predhodnico« je prišel samo še tovoznjak, poln opreme za tabor. Hitro smo si postavili šotore, se preoblekli v kopalne obleke ter odšli do Kolpe. Naslednji dan smo začeli postavljati kuhinjo in kopati jamo za odpadke in stranišče. Popoldne nas je pozdravilo nekaj kapljic dežja, ki nas seveda niso zmotile v delu. Zvečer smo pošteno utrujeni poglobili po šotorih in takoj zaspali, kajti drugi dan nas je čakalo še veliko dela. Med drugim smo pripravili tudi vse potrebno za večni ogenj, ki gori od začetka do konca taborjenja. Če slučajno ugasne, mora tisti, ki je pazil nanj, za kaznen domov. Tako smo delali vse do

nedelje, ko so prišli ostali taborniki. Prvo noč je nekatere izmed njih pošteno zvijalo, menda od Kolpe, ki so jo od samega navdušenja preveč popili. Nevolja je bila kmalu pozabljena in taborjenje v Podzemlju se je začelo kot vedno, z dobro voljo in splošnim veseljem.

Nas boste obiskali?

Lep pozdrav!

Gorazd Maslo
Ul. Poh. bataljona 149
61000 Ljubljana

Dragi Gorazd!

Za uvod k predstavitvi tabora Brinje, ki te dni domuje v Beli krajini, naj bodo tvoje besede; o vsem drugem bomo spregovorili v eni prihodnjih števil našega lista in to v reportažnem zapisu izpod mojega peresa.

Lepo pozdravljen!

Draga urednica!

MILENA

Pošiljam vam prispevek o Majerjevi družini iz Doline pri Dol-

skem. Ko sem toplega sobotnega popoldneva prišla mimo Majerjeve kmetije in ker se je vreme vse bolj pripravljalo na nevihto, sem prišla za grablje in jim pomagala pospravljati seno. Pošteno sem se urezala, saj sem v tem delu neizkušena. Toda trud ni bil zaman. Majerjeva mama in hčerka Mara sta mi ob kosu svežega domačega kruha povedali veliko zanimivega. Prosila sem tudi za sliko. Mama ni našla nobene, Mara pa mi je le stežka izročila sliko, ki jo vam pošiljam. Kljub temu, da jo spominja na dni pregnanstva, ji je drag spomin. Zato vas prosim, če mi jo vrnite.

Prisrčne pozdrave vam pošilja
Martina Trdin
Kamnica 19
61233 Dob pri Domžalah

Draga Martina!

Tvoje pismence je bilo eno prvih poletnih pozdravov in hkrati potrdilo, da ta čas le ne bo samo počitniški, vsaj kar se pisanja za mladinsko stran »TV 15« tiče.

Lepo pozdravljena!

MILENA

POTREBNA JE PARTIZANSKA BUDNOST

Ceprav je čas prerasel steze, ki so v partizanskih nočeh povezovali srca in hoteja naših ljudi, vemo, da konec svetovne vojne in poraz nacistične soldateske ne pomeni konec težnj po novih zavojevanjih, po vladanju in zatiranju malih narodov, da niso odstranjeni izvori, ki porajajo nove fašistične ambicije in akcije. Ne samo na drugih kontinentih, tudi v Evropi in okrog nas. Zato partizani trdimo, da je tudi danes potrebna prava partizanska budnost proti notranjim sovražnikom vseh vrst, proti vsem nazadnjaškim, protisamoupravnim, klerikalnim in drugim silam, ki razširjajo nezaupanje v moč in stabilnost samoupravne socialistične družbe, ki omalovažujejo dosežene rezultate, ki blatijo in napadajo družbenopolitične organizacije, zlasti zvezo komunistov in socialistično zvezo.

Iz govora Mitje Ribičiča v Grižah pri Zalcu

PRIMANJKUJE JIM MOČI

Prebare, škandali, ki so se dogajali po tekmar v letošnji prvotilski sezoni, so povsem zadušili še tisto malo športnega duha, ki ga je v profesionalnem nogometu ostalo. Tako je znova dokazano, da naši športni civilizaciji primanjkuje moči, da bi obvladala stoglavega zmaja profesionalizma — tega smrtnega sovražnika množičnega in šampionskega športa in rekreacije v socializmu.

Večer — 7. VII. 1973

IZVAŽAMO, KAR SAMI POTREBUJEMO

Menim, da je sramota za naš izvozni sistem, sramota za izvršni svet, ki dopušča, da na sto in sto tisoč kubnih metrov najboljših hlodov za izdelovanje furnirja in najboljšega pohištva izvažamo v Italijo in druge dežele, medtem ko se naša predelovalna industrija pohištva furnirja in plošč stalno bori s pomanjkanjem.

Tem besedam poslanca Antona Petkovška med debato o problemih lesne industrije in gozdarstva v zvezni skupščini bi dodali, da potem ni nič čudnega, če se izvozniki hvalijo z uspehi, ki jim niso v čast.

Dodali bi še to, da lesna industrija ni osamljena, kajti tudi v drugih panogah se dogaja, da izvažamo tisto, kar sami potrebujemo in kar nato — po precejšnjih težavah ponovno uvažamo.

Borba — 2. VII. 1973

REZULTATI

Pogosto smo nezadovoljni z rezultati, ki jih dosegamo — je dejala Milka Planinc, predsednica CK ZK Hrvatske. Zdi se nam, da ne napredujemo dovolj hitro, pri čemer pa pozabljamo, da gradimo samoupravno družbo, za katero ni nikjer v svetu vzora ali šablone. Kar smo dosegli pred desetimi leti, je danes za naš razvoj že zastarelo, kar pa imamo danes, tudi ni dokončano.

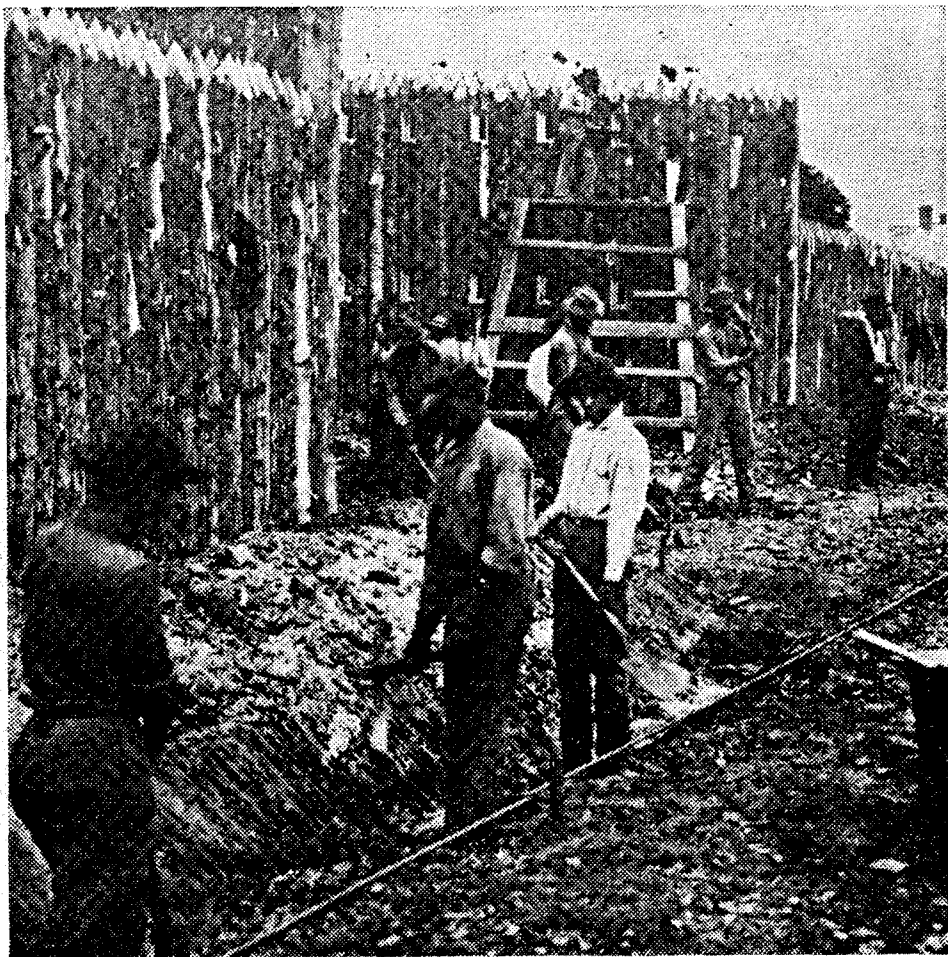
Nedeljski dnevnik — 8. VII. 1973

Osvoboditev severnoameriških črncev

Dne 9. aprila 1865 se je general Lee s svojo vojsko vdal severnjakom v Appomatoxu in južne države je bilo konec. Če bi trajala vsaj še nekaj časa, bi osvobodila vse sužnje, s čimer bi propagandi Zveze o vzroku te vojne odvzela precej ostrine.

Kako pa je bilo na drugi strani, pri severnih? Propagandisti na Severu so na začetku vojne sistematično zatrjevali, da nimajo nobene namere ukiniti suženjstva. To jim smemo verjeti. Predsednik Lincoln ni hotel prelivati krvi za cilj, ki bi ga dosegli po mirni poti, maloštevilni zagovorniki črnega prebivalstva pa niso imeli nobenega vpliva. Severni so imeli v tej vojni samo en namen: obnoviti oblast Zveze po vsej državi. O suženjstvu ni bilo govora. Problem v zvezi s tem pa se je pojavil pozneje.

Med prodiranjem na jug je severna vojska naletela na črnce. Vojaški poveljniki niso vedeli, kako naj bi ravnali z njimi. General Butler se je prvi znašel. Njegova rešitev ni bila kdove kako človekoljubna, pravno pa je bila veljavna. Po njegovem mnenju so bili sužnji lastnina sovravnika, zato jih je bilo meč uporabljati za vojno proizvodnjo. Vojska Zveze jih je od tedaj naprej uporabljala kot vojni pien. Tudi to je dokaz, da se Zveza ni borila za osvoboditev črnpoltega prebivalstva. Pozneje so se pojavile težave. Zasedenega ozemlja je bilo vedno več, črnecv prav tako in z njimi vred veleposestnikov, ki so jih prepustili na milost in nemilost sovržniku. V takšnih primerih so jih začeli uporabljati za razna dela in jih vključevali v pomožne enote. Dajali so jim tudi skromno plačo. Severne države ZDA se še dandanes hvalijo s slovitim Lincolnovim razglasom o osvoboditvi črncev iz leta 1862. Vendar razglas ni pomenil nobeno človekoljubno dejanje, marveč administrativni ukrep, ki ga je narokovalo vojno stanje. Vlada Zveze je hotela uzakoniti pravico do zaplembe premoženja upornih državljanov. Ker pa v severnih državah niso imeli suženjskega sistema, so 1. januarja 1863 osvobodili vse črnice z uporniškega ozemlja. Pri uresničevanju tega razglasa so strogo pazili na to, da so bili sužnji last upornega državljanja. Črnecv, ki so

Črnpolti sužnji pri utrjevalnih delih ob železnici pri Alexandriji (Konfederacija, 1862. leta)

dosti zboljšale. Prejemali so dosti manjšo plačo in bili obravnavani kot manj vredni ljudje. V tistem času so številne severnoameriške države izganjale osvobodjene črnice. Šele po več mesecih so jih začeli postopno vključevati v kapitalistično proizvodnjo kot mezdne delavce.

Vojne ni bilo konec, kot so si bili zamisljali njeni zagovorniki. Jug se je trmasto upiral. V severnem taboru je bilo vedno več takih, ki so se vpraševali, zakaj bi morali vsiljevati južnim tisto, kar jim ne prija, drugi pa so še močneje zahtevali kazni za južne države. Trenje med njimi je bilo vzrok za nastanek trinajstega amandmana ustave ZDA, s katerim je bila prepovedana uporaba sužnje. V Luisiani in obeh sosednjih državah na strani Zveze bi suženjstvo opustili v nekaj letih z izplačilom primerne odškodnine. Propagandisti Severa so sprožili veliko propagandno akcijo, s katero so hoteli dokazati, da je pravi namen vojne osvoboditev sužnje. Takoj po sprejetju ustavnega amandmana so začeli organizirati polke za črnpolnimi vojaki, ki so bili osvobodjeni. Vendar domoljubje pri vsem tem ni imelo velike vloge. Vojna je bila suho draga zadeva in zahtevala je mnogo ljudi. Toda prebivalstvo se je upiralo mobilizaciji. Vanjo so raje pošiljali črnice in siromašne irske priseljence. Med bivšimi sužnji je bilo najmanj 90 odstotkov nepismenih, ki jih ni bilo težko prepričati s propagando,

da gredo osvobajati zaslužnjene brate. Obljubljali so jim tudi velike nagrade. Črnpolti »državljanji« so se radi odločili za vojsko tudi zato, da so se rešili izredno slabo plačanega in težavnega dela, s katerim so jih prisilili, da so še raje postali »prosto-voljci«.

Črnice so v vojski nastanili ločeno od belcev. Vsi oficirji so bili belci, podoficirji pa v glavnem črnici. Na tak način je Zveza precej hitro razpolagala s 186.000 črnici, med katerimi je bilo 134.000 nekdanjih sužnje. Na bojiščih so se izkazali kot disciplinirani, vzdržljivi in pogumni vojaki. Kljub temu so jih beli tovariši zaničevali. Generali so odkrito govorili, da jim služijo kot topovska hrana. Pošiljali so jih v najhujši ogenj. To se je zgodilo v napadu na trdnjavo Fort Wagner, pri Petersburgu v Virginiji in v bojih za Charleston.

Črnici z juga, ki so prišli v roke severnim, so živeli zelo slabo. Zgodovinar Bell Irwin Wiley pravi o njih takole:

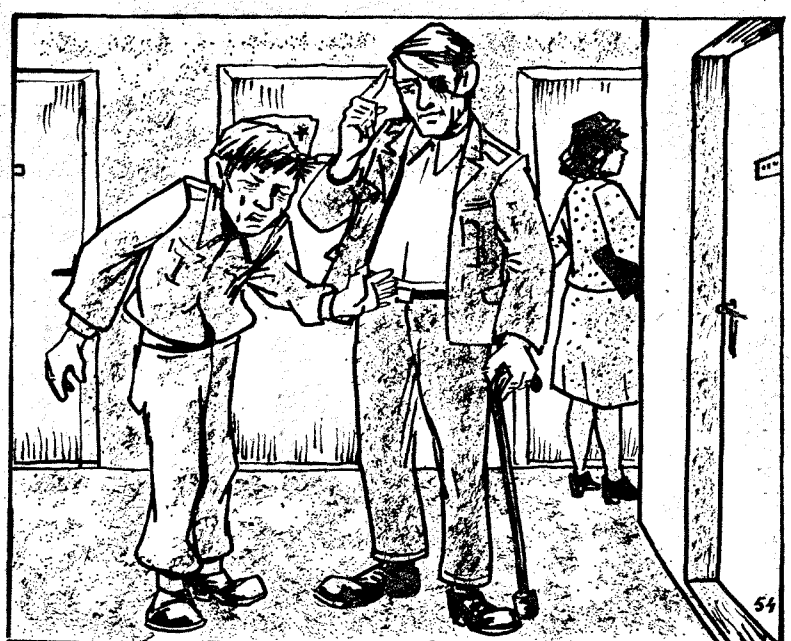
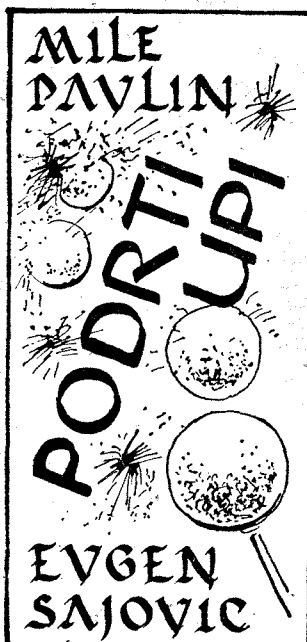
»Tisti, ki so jih poslali v taborišča kot vojni plen, so umirali v tisočih. Kot delavci na plantažah so se imeli le malo bolje kot pod prejšnjimi gospodarji, za vojaške oblasti pa so bili bolj sužnji kot svobodni državljanji. Po vojni jim je bilo jasno, da se boj za njihovo »osvoboditev« še začneja.«

KONEC

Priredil: Polde Vrbovšek

Jana
sodoben ženski tednik

pripadali Severu zvestim veleposestnikom, niso osvobodili. Prav tako razglas ni prizadel gospodarjev v državah Tennessee, Louisiana in Severna Virginija, ki so bile prešle na stran Zveze. Tam so črnici ostali sužnji. Na zavzetem ozemlju je bilo vedno več črnecv, ki so ostali brez gospodarja in brez dela. Vojaške oblasti so morale ukrepati naglo. Organizirali so »Freedmen's Bureau«, urad za osvobodjence, ki je moral skrbeti za zaposlitev nekdanjih sužnje. Poslali so jih v posebna taborišča, od tam pa na delo. Njihove gmočne razmere se niso

79.— Noben ugovor ni več zalegel. Janezek se je razjokal, ko so mu izročili brezplačno vozovnico do postaje, najbližje njegovemu domačemu kraju. Le kje bom našel brata, je ves čas računal, ko se je peljal proti Zagrebu in dalje proti Ljubljani, kjer je presedel na vlak proti Jesenicam. Od zadnje postaje je moral še precej pešati, da je prišel do občinskega urada, kjer bi se moral zglasiti. Noč je prespal v nekem skednju ob poti. Ko je vstopil v veliko poslopje, kjer je bila občina, se je zmedel. Ni vedel, na koga bo naletel in kam naj se obrne. Sklenil je, da bo najprej poizvedel, kje je brat.

80.— Pošiljali so ga iz pisarne v pisarno, dokler ni nazadnje naletel na znanca, partizanskega invalida. Ta je Janezku na vprašanje, če kaj ve, kje bi našel brata, odkrito odgovoril, da je umrl lansko leto v bolnišnici, da sta ležala skupaj v isti sobi. Še in še je pripovedoval o njegovih zadnjih urah, čeprav ga Janezek ni več poslušal. Solze so mu lile po obrazu, le nazadnje je zastokal: »Zdaj sem čisto sam na svetu. Kam naj grem, h komu, kje naj spim, kaj naj počnem? Kmetovati ne znam in nimam s kom.« Invalid se je zamislil in čez nekaj trenutkov odšel v drugo sobo.

81.— Čez nekaj časa se je vrnil. »Pomagali ti bomo, v šole te pošljemo na državne stroške. Dokler se vse ne uredi, bo trajalo nekaj dni. Tačas pa pojdi pogledat, kako je doma. Te bomo že poiskali. Kaj se boš cmeril, saj si bil partizan, veliko sveta si videl in znašel se boš.« — Ogorčen nad vsem in vsemi je Janezek odšel proti domači vasi, trdno odločen, da ne gre nikamor več, pa četudi bi umrl od mraza in lakote. Če sem zdržal sibirsko zimo, bom tudi našo, je premišljeval. Pri nas je vsaj zadosti drv, gobe bom nabiral, polhe in ribe lovil, kakšen krompirček si bom pa izprosil.